

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: Informační studia a knihovnictví

Studijní obor: Informační studia a knihovnictví

Bakalářská práce

Anna Rýznarová

Oborová brána Umění a architektura (ART)

Subject Information Gateway Art and Architecture (ART)

Praha 2017

Vedoucí práce: PhDr. Radka Římanová, Ph.D.

Poděkování:

V první řadě bych ráda poděkovala vedoucí své bakalářské práce PhDr. Radce Římanové, Ph.D., za trpělivost, odborné vedení, pomoc a rady, které mi při vypracovávání této práce poskytovala a jež pro mě byly velmi přínosné. Poděkování dále patří koordinátorům oborové brány ART za jejich ochotu při poskytnutí rozhovoru a informací, a to konkrétně PhDr. Ilo Šedovi z knihovny ZČM v Plzni, Bc. Šárce Bláhové z knihovny UPM v Praze, PhDr. Martině Horákové z knihovny NG v Praze, Mgr. Petru Součkovi z knihovny NTM v Praze, Mgr. Haně Bartošové z knihovny MU v Olomouci a Ing. Petru Štefanovi z firmy KP-SYS. Poděkovat chci také svým kolegyním z knihovny Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze, Evě Mertové, DiS, a PhDr. Jiřině Dejmkové za poskytnutí interních materiálů knihovny vztahujících se k oborové bráně ART a za konzultace k projektu. Děkuji rovněž respondentce, která si nepřála být jmenována v textu práce, za ochotu a účast na testování uživatelského vyhledávání pro potřeby případové studie uvedené v této práci. Mé poděkování patří také mé rodině a přátelům za podporu při studiu a při psaní této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 3. května 2017

.....
Anna Rýznarová

Identifikační záznam

RÝZNAROVÁ, Anna. *Oborová brána Umění a architektura (ART)* [Subject Information Gateway Art and Architecture (ART)]. Praha, 2017. 84 s., xiii s. příl. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá problematikou oborové brány Umění a architektura (ART). Jedná se o projekt, na němž spolupracuje jedenáct knihoven. Jeho produktem je webový portál fungující jako souborný katalog všech členských knihoven s přídavnými funkcemi, jako je informování o konaných výstavách, akcích a knižních novinkách. V první části práce je zachycen teoretický úvod do problematiky oborových bran z obecného hlediska, definována je terminologie, zachycena je historie vzniku oborových bran v České republice a jsou charakterizovány technologie, které brány používají. V rámci tohoto oddílu je rovněž zachyceno technologické řešení současného portálu oborové brány ART. Druhá část práce popisuje vznik a stav projektu brány ART, včetně analýzy jejího webového portálu a poznatků zjištěných z řízeného rozhovoru s koordinátory této brány. Třetí díl práce tvoří případová studie uživatelského vyhledávání, v níž bylo zkoumáno, jak se vybrané respondentce z řad cílové skupiny projektu s portálem brány ART a jeho funkcemi pracovalo. Tento oddíl rovněž zahrnuje návrhy optimalizace vybraných funkcí portálu, aby se uživatelům oborová brána lépe používala.

Klíčová slova

Oborová brána Umění a architektura, ART, federativní vyhledávání, centralizované vyhledávání, oborové brány, oborový souborný katalog, MetaLib, SFX, Portaro

Abstract

The thesis deals with the of subject gateway Art and architecture (ART). It is a project, which includes eleven libraries. Its final product is a web portal that acts as a union catalogue of all member libraries with additional functions such as information about exhibitions, book promotions and news. The first part of the thesis captures theoretical introduction to the subject gateways in general terms, defines the terminology, captures the history of the subject gateways in the Czech Republic and characterizes technologies that subject gateways are using. This section also includes technological solutions of the current website of subject gateway ART. The second part describes the origin and status of the subject gateway ART, including analysis of its website and knowledge from the controlled interview with coordinators of the gateway. The third section includes a case study of user searches in which was examined how the selected respondent from the target group of the project was working with the portal of the subject gateway ART and its features. This part also describes recommended optimizations of selected portal functions for better usage of the gateway.

Keywords

Subject gateway Art and architecture, ART, federated search, centralized search, subject gateways, special union catalogue, MetaLib, SFX, Portaro

Obsah

Obsah	7
Seznam zkratek	10
Předmluva	12
1 Úvod	16
2 Oborové brány	17
2.1 Terminologický úvod	17
2.1.1 Oborová brána	17
2.1.2 Portál	18
2.2 Charakteristické vlastnosti oborových bran	18
2.3 Shrnutí	20
3 Oborové brány v České republice	22
3.1 Vznik oborových bran	22
3.1.1 Projekt Koordinovaná tvorba oborových bran	22
3.2 Současné oborové brány	23
3.3 Technické parametry oborových bran	23
3.3.1 Paralelní (federativní) vyhledávání	24
3.3.1.1 MetaLib	24
3.3.2 SFX	26
3.3.3 Plone	27
3.3.4 Technologické řešení oborové brány ART	27
3.3.4.1 Portaro	28
3.4 Shrnutí	29
4 Oborová brána Umění a architektura (ART)	30
4.1 Historie oborové brány ART	30
4.1.1 Virtuální umělecká knihovna (VUK)	30
4.1.2 Vznik oborové brány ART	32
4.1.3 Další vývoj	33
4.2 Současný stav	34
4.3 Charakteristika členských knihoven	35
4.3.1 Knihovna Západočeského muzea v Plzni	35
4.3.2 Knihovna Uměleckoprůmyslového muzea v Praze	35
4.3.3 Knihovna Národní galerie v Praze	36
4.3.4 Knihovna Moravské galerie v Brně	36
4.3.5 Knihovna Akademie výtvarných umění v Praze	36
4.3.6 Knihovna Národního technického muzea v Praze	36
4.3.7 Knihovna Galerie výtvarného umění v Ostravě	37

4.3.8	Knihovna Muzea umění Olomouc	37
4.3.9	Knihovna Národního filmového archivu	37
4.3.10	Knihovna Institutu umění – Divadelního ústavu	37
4.3.11	Knihovna Západočeské galerie v Plzni.....	38
4.3.12	Knihovna Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze	38
4.4	Marketing oborové brány ART	38
4.5	Spolupráce s dalšími knihovnami	39
4.6	Shrnutí	40
5	Analýza portálů oborové brány ART	41
5.1	Původní portál	41
5.2	Současný portál	42
5.2.1	Design a služby	43
5.2.2	Zpřístupňované zdroje	45
5.2.2.1	Zpřístupňované zdroje v oborové bráně ART do roku 2016.....	46
5.2.3	Vyhledávání	48
5.2.4	Zobrazení detailního záznamu	52
5.3	Návštěvnost portálů.....	54
5.4	Plánované cíle projektu	56
5.5	Shrnutí	57
6	Případová studie uživatelského testování oborové brány ART	58
6.1	Úvod.....	58
6.2	Metodologie	58
6.3	Popis testování	58
6.3.1	Zahájení testování	59
6.3.2	Testovací úlohy.....	60
6.3.2.1	První testovací úloha	60
6.3.2.2	Druhá testovací úloha	62
6.3.2.3	Třetí testovací úloha	63
6.3.2.4	Čtvrtá testovací úloha	66
6.4	Vyhodnocení testování.....	66
6.5	Doporučené změny.....	68
6.5.1	Stručný popis projektu	68
6.5.2	Kontakt na koordinátory	68
6.5.3	Selekce záznamů konaných akcí a výstav	69
6.5.4	Citace	69
6.5.5	Vyhledávání v jiných zdrojích.....	70
6.6	Shrnutí	71
7	Závěr	73

8	Použitá literatura a informační zdroje.....	75
	Seznam obrázků.....	83
	Seznam grafů	83
	Seznam tabulek	83
	Seznam příloh	84
	Příloha č. 1	I
	Příloha č. 2	III
	Příloha č. 3	IX
	Příloha č. 4	XI
	Příloha č. 5	XIII

Seznam zkratek

ANL – Národní knihovna ČR – Báze České články

ART – Oborová brána Umění a architektura

ASGF – Australian Subject Gateways Forum

AVU – Akademie výtvarných umění v Praze

CMS – Content Management System

CPK – Centrální portál knihoven

ČR – Česká republika

GBV – Gemeinsame Bibliotheksverbund

GVK – Gemeinsamer Verbundkatalog

GVUO – Galerie výtvarného umění v Ostravě

IDS – Informationsverbund Deutschschweiz

IDU – Institut umění – Divadelní ústav

IReL – Oborová brána Mezinárodní vztahy

JIB – Jednotná informační brána

KIV – Oborová brána Knihovnictví a informační věda

LAW – Oborová brána Právo

MG – Moravská galerie v Brně

MUO – Muzeum umění Olomouc

MUS – Oborová brána Musica

NEBIS – Network of Libraries and Information Centers in Switzerland

NFA – Národní filmový archiv

NG – Národní galerie v Praze

NK ČR – Národní knihovna České republiky

NTK – Národní technická knihovna

NTM – Národní technické muzeum v Praze

OB – oborová brána

OIB – oborová informační brána

OLIS – Oxford Libraries Information System

STT – Národní knihovna ČR – Báze starých tisků a map

TECH – Oborová brána Technika

UK – Univerzita Karlova

UPM – Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze

UX – User Experience

ÚVT UK – Ústav výpočetní techniky Univerzity Karlovy

VŠUP – Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze

VUK – Virtuální umělecká knihovna

VVP AVU - Vědecko-výzkumné pracoviště Akademie výtvarných umění v Praze

ZČM – Západočeské muzeum v Plzni

ZDB – Zeitschriftendatenbank

ZG – Západočeská galerie v Plzni

Předmluva

Bakalářská práce se zabývá problematikou oborové brány Umění a architektura (ART) a jejím cílem je podat obraz o vývoji tohoto projektu s přihlédnutím k celkovému vývoji oborových bran v České republice. Charakterizován je stav projektu v současné době, její technologie, smluvní zajištění a webové portály. Práce byla zahájena v roce 2015 a dokončena na jaře roku 2017. V průběhu vypracovávání došlo k významným změnám, např. bylo nasazeno nové technologické řešení brány. Změny jsou reflektovány v textu práce.

Práce je rozdělena na sedm kapitol, včetně úvodu a závěru, které se dále člení do podkapitol. První část podává úvod k tématu práce. Druhý oddíl se zabývá problematikou oborových bran obecně, což znamená, že je podána definice pojmu „oborová brána“ a „portál“ a charakterizovány jsou vlastnosti oborových bran na základě dostupné literatury.

Třetí kapitola práce se zaměřuje na oborové brány v České republice a podává celkový obraz o situaci. Charakterizován je projekt *Koordinovaná tvorba oborových informačních bran*, který stojí na počátku oborových bran v ČR a zachyceny jsou také technické náležitosti. Vystiženy jsou technologie týkající se oborových bran obecně, včetně původního portálu brány ART (technologie MetaLib, SFX, Plone). Dále jsou zachyceny technické charakteristiky současného portálu brány ART (software firmy KP-SYS a její knihovní webový katalog Portaro). V kapitole je dále uveden výčet bran, které jsou k datu odevzdání bakalářské práce v České republice v provozu.

Od čtvrté části se práce již konkrétně zaměřuje na oborovou bránu ART, kde je popsána historie jejího vzniku a její vývoj do současnosti. Obsažena je rovněž charakteristika členských knihoven, včetně knihovny VŠUP, která byla dlouhá léta členem projektu, avšak v roce 2016 z něj vystoupila.

Pátý oddíl se zaměřuje na analýzu portálů brány ART. Původní portál je charakterizován pouze stručně, jelikož jeho provoz skončil s nástupem nového portálu (portály fungovaly po nějakou dobu souběžně, ale ke konci roku 2016 byl provoz původního vypnut úplně a nyní je v provozu pouze nový, současný portál). Největší pozornost byla v tomto oddíle věnována současnému portálu spuštěnému dne 9. 6. 2016 (jeho designu, poskytovaným službám a funkcím atd.). Z největší části bylo čerpáno z informací získaných při řízeném rozhovoru s koordinátory projektu a z údajů dostupných na obou portálech brány. Uvedeno je rovněž srovnání zdrojů poskytovaných v rámci původního a nového portálu, na němž je vidět radikální změna.

Šestá kapitola práce zahrnuje případovou studii uživatelského vyhledávání, která se zabývá praktickým příkladem vyhledávání v novém portálu brány ART na adrese artlib.eu.

V rámci této části je rovněž uvedeno vyhodnocení testování a je nastíněno několik problémů, jež byly v rámci studie odhaleny. U každého je posléze navržena doporučená optimalizace. Sedmý díl tvoří závěr, v němž jsou shrnuty všechny zjištěné poznatky.

Téma práce jsem zvolila především z důvodu mého osobního zájmu o umění, architekturu a jiné obory. Portál ART mi byl znám již před samotným zvolením práce a sama jsem s ním zkoušela pracovat. Před začátkem tvorby práce jsem se zúčastnila semináře „*Okna oborů dokořán! - Proč a jak využívat oborové brány & jak dál v CPK?*“ konaného dne 2. 12. 2014 v Národní technické knihovně v Praze, abych se seznámila s problematikou oborové brány ART. Další vypracovávání práce pak ovlivnila moje třítydenní odborná praxe v knihovně Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, kde jsem se podrobněji seznámila s detaily projektu, abych získala představu o jeho zákulisí. V průběhu psaní tyto prvotní zkušenosti následovala práce na plný úvazek v knihovně Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze, která byla v době mého nástupu ještě členem projektu, a jejímž prostřednictvím jsem se dostala k interním materiálům a dalším informacím.

V rámci získání informací pro potřeby této bakalářské práce byl proveden řízený rozhovor s koordinátory oborové brány ART. Ten se uskutečnil dne 8. 6. 2016 po provozní schůzce správců brány v prostorách dočasně přestěhované knihovny Uměleckoprůmyslového muzea (na adrese Malé nám. 5/9, dům U Minuty, Praha 1). Pro zjištění základní metodiky řízeného rozhovoru jsem použila monografii *Základy mezilidské komunikace* [DEVITO, 2001, s. 217-235]¹. Řízený rozhovor měl za úkol zkoumat čtyři hlavní tematické okruhy, týkající se oborové brány ART, a to okruhy Organizace a řízení, Marketing, Současný stav a Plánované cíle. Sestaveny byly hlavní a doplňující otázky (kompletní znění viz Příloha č. 1), které sloužily jako stěžejní osnova rozhovoru.

Rozhovor proběhl formou skupinové diskuze (z personálních i časových důvodů) po vzájemně domluvě na místě mezi koordinátory a mnou. Řízenému rozhovoru byli za oborovou bránu ART přítomni pan PhDr. Ila Šedo z knihovny Západočeského muzea v Plzni, dále paní ředitelka Bc. Šárka Bláhová z knihovny Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, paní PhDr. Martina Horáková z knihovny Národní galerie v Praze, pan Mgr. Petr Souček z knihovny Národního technického muzea a pan Ing. Petr Štefan z firmy KP-SYS, jenž v současné době zajišťuje technický provoz brány.

V průběhu rozhovoru byly skupinově probrány zkoumané otázky a byl pořízen zvukový záznam pro potřeby budoucího zpracování odpovědí. S pořízením záznamu účastníci

¹ Řízený rozhovor je v knize charakterizován jako rozhovor, který se zabývá dopředu volenými tématy, nicméně konkrétní dotazy a formulace jsou řízeny právě probíhající interakcí. Řízené rozhovory jsou užitečné pro zajištění maximální pružnosti a kladné reakce podle dynamičnosti situace [DEVITO, 2001, s. 218].

souhlasili. Kvalita záznamu byla ovlivněna prostředím, v němž se schůzka konala, což znamená, že jsou např. přítomny rušivé vlivy. Rozhovor byl ovlivněn množstvím osob, jež se schůzky účastnily, kdy např. musel pan Štefan během schůzky odejít, tudíž nebyl přítomen do konce. S množstvím osob souvisí rovněž diskuzní odpovídání na otázky, kdy se k jedné otázce mohli vyjádřit všichni zúčastnění, pokud k ní měli či chtěli něco dodat. Z výše uvedených důvodů se rozhovor rovněž obtížněji korigoval, nicméně se podařilo dostat odpověď na všechny zkoumané okruhy. Ke konceptu řízeného rozhovoru bylo přistupováno flexibilně, otázky byly čteny popořadě i v případě, že na ně již bylo odpovězeno jinde, aby se případně všichni z přítomných mohli ještě vyjádřit ke sledované problematice či v případě zájmu dodat doplňující informace. Na základě zvukového záznamu a soupisu otázek byl učiněn výtah rozhovoru a byly zkompletovány zásadní odpovědi (viz Příloha č. 2).

Záměrem bylo rovněž provést rozhovor s paní Mgr. Hanou Bartošovou z knihovny Muzea umění Olomouc, která se však schůzky koordinátorů v Praze nemohla ze zdravotních důvodů zúčastnit. Po vzájemné domluvě měla paní Bartošová na zkoumané otázky odpovědět písemně po emailu. Na odeslání otázek ani na mou pozdější urgenci však již nereagovala, tudíž bylo od rozhodnutí upuštěno, jelikož otázky již byly v dostatečném rozsahu zodpovězeny ostatními koordinátory brány ART.

Další problém nastal v souvislosti se statistikami návštěvnosti oborové brány ART. Nepodařilo se mi získat kompletní statistiky návštěvnosti portálu z let 2007-2014, k dispozici jsem po domluvě s koordinátorem I. Šedem dostala pouze statistiky návštěvnosti původního portálu za rok 2015 a odkaz na statistiky současného portálu za rok 2016 a dále (více podrobností viz podkapitola 5.3 Návštěvnost portálů). Díky článku HARTMANOVÁ [2009] jsem rovněž získala informace o statistice za období prosinec 2007 – červenec 2008, které jsou však v práci uvedeny pouze pro ilustraci a do tabulky zpracovány nebyly, jelikož je v uvedeném zdroji statistika zobrazena pouze formou obrázku bez uvedení přesných hodnot.

Uživatelské testování pro potřeby případové studie jsem provedla s respondentkou, jež si nepřála být v práci jmenována. Testování jsem provedla na základě scénáře vytvořeného podle publikace *Nenuťte uživatele přemýšlet* [KRUG, 2010]. Práce uživatele s oborovou bránou ART byla zkoumána prostřednictvím čtyř testovacích úkolů (kompletní znění viz Příloha č. 5). Testování proběhlo dne 9. 3. 2017 a byl z něj na základě souhlasu respondentky pořízen zvukový záznam a nahrávka obrazovky. Na základě provedeného testování jsem pak portál brány ART zhodnotila a navrhla doporučenou optimalizaci z mého hlediska nejzásadnějších problémů.

Při tvorbě práce bylo primárně využito českých pramenů, z nichž tři výzkumné práce, ze kterých jsem čerpala, byly sepsány autorkami shodného příjmení Stoklasová. Jedná se o práce Bohdany STOKLASOVÉ *Oborové brány* [STOKLASOVÁ, 2008] a *Oborové informační brány - workshop Divize bibliografické kontroly* [STOKLASOVÁ, 2003] a o práci Terezy STOKLASOVÉ [2002] *Zahraniční oborové informační brány, standardy pro popis zdrojů a jejich harmonizace: analytická studie*. Při tvorbě práce jsem dále vycházela z interní dokumentace knihovny Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze týkající se brány ART, z informací získaných z řízeného rozhovoru s koordinátory oborové brány ART a z uživatelského testování jejího portálu. Smlouva o spolupráci na projektu není v příloze práce uvedena, jelikož koordinátoři nesouhlasili s jejím zveřejněním. Dále jsem vycházela z emailové a osobní komunikace s panem PhDr. Ilo Šedem a paní Evou Mertovou, DiS. Jako informační pramen rovněž posloužily samotné internetové portály oborové brány ART a na nich dostupné informace (ať už původní portál na adrese art.jib.cz nebo stávající portál na adrese artlib.eu). V případě přímých citací ze zahraničních zdrojů jsem je samostatně překládala.

Získávání informací pro práci bylo uzavřeno ke dni 31. 3. 2017. Jelikož se na oborové bráně ART stále pracuje, tak změny, ke kterým došlo po tomto datu, nejsou v práci uvedeny.

1 Úvod

Oborové brány jsou součástí skupiny elektronických informačních zdrojů. V současné době je v České republice v provozu šest oborových bran, a to: Oborová brána Knihovnictví a informační věda (KIV), Oborová brána Technika (TECH), Oborová brána Musica (MUS), Oborová brána Mezinárodní vztahy (IRel), Oborová brána Umění a architektura (ART) a Oborová brána Právo (LAW).

Tato bakalářská práce se zabývá konkrétně oborovou branou Umění a architektura (ART), která je provozována pod koordinací knihovny Západočeského muzea v Plzni na základě smlouvy o spolupráci. Na tvorbě a využívání oborové brány ART participují tyto instituce: knihovna Západočeského muzea v Plzni, knihovna Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, knihovna Národní galerie v Praze, knihovna Moravské galerie v Brně, knihovna Akademie výtvarných umění v Praze, knihovna Národního technického muzea, knihovna Galerie výtvarného umění v Ostravě, knihovna Muzea umění Olomouc, knihovna Národního filmového archivu, knihovna Institutu umění – Divadelního ústavu a knihovna Západočeské galerie v Plzni.

Oborová brána ART je určena uživatelům z řad badatelů, studentů a veřejnosti, kteří hledají informace z oborů, jež brána zastřešuje (např. architektura, malířství, teorie umění atd.). Cílem projektu je propojit katalogy knihoven, které ve svých fondech uchovávají literaturu zaměřenou na obory architektura, umění a další, a zároveň uživateli umožnit přístup k těmto zdrojům přes jednotné rozhraní. Přídavnou funkcí brány je informování uživatelů o konaných akcích a výstavách a rovněž informace o knižních novinkách vydávaných členskými institucemi nebo o nových přírůstcích do fondů knihoven členských institucí.

2 Oborové brány

2.1 Terminologický úvod

Termíny vztahující se k problematice oborových bran byly validovány v *České terminologické databáze knihovnictví a informační vědy* (dále TDKIV) [KTD, 2003], případně v dalších citovaných zdrojích.

2.1.1 Oborová brána

Oborová brána spadá do skupiny elektronických informačních zdrojů.² Dle definice CELBOVÉ [2003b] uvedené v TDKIV je to „*služba v síťovém prostředí určená pro zprostředkování přístupu k vybraným online informačním zdrojům určitého oborového nebo tematického zaměření*“. Dále je uvedeno, že informační zdroje, zpřístupňované v rámci oborové brány „*procházejí procesem intelektuálního nebo automatického výběru a zpracování na základě definovaných formálních a kvalitativních kritérií. Součástí předmětové brány je obvykle klasifikační systém členící informační zdroje podle oborů; kromě toho lze předmětovou bránu prohledávat pomocí klíčových slov*“ [CELBOVÁ, 2003b]. Terminologickými ekvivalenty spojení „oborová brána“ jsou termíny „oborová informační brána“, „předmětová brána“, „informační brána“ či „tematická brána“, v zahraniční literatuře se setkáváme s anglickým termínem „subject gateway“ [CELBOVÁ, 2003b].

KOCH [2000] oborovou bránu charakterizuje jako „*internetovou službu s primárním zaměřením na distribuované internetové zdroje*.“ Oborové brány jsou podle něj „*internetové služby, které podporují systematické vyhledávání zdrojů, (...) poskytují odkazy na zdroje (dokumenty, objekty, weby či služby), převážně přístupné přes internet*“ [KOCH, 2000], jsou založeny na aplikaci kvalitativního hodnocení s cílem podporovat systematickou práci s informačními zdroji a jsou rovněž založeny na popisu zdrojů. Jejich důležitou funkcí je pak prohlížení zdrojů skrze předmětovou strukturu [KOCH, 2000].

V publikaci *Oborové brány* [STOKLASOVÁ, 2008] je oborová brána definovaná např. podle Australského fóra pro oborové brány (Australian Subject Gateways Forum, dále ASGF) jako „*webový nástroj zpřístupňující sbírku vysoce kvalitních a prověřených zdrojů určených k podpoře výzkumu v určité předmětové disciplíně*“ [STOKLASOVÁ, 2008, s. 10]. Oborová brána je podle ASGF webová služba „*kteřá je zpřístupněna prostřednictvím portálu a prostřednictvím otevřených standardizovaných protokolů (např. LDAP, Z39.50)*“

² Elektronický informační zdroj = informační zdroj, který je uchováván v elektronické podobě a je dostupný v prostředí počítačových sítí nebo prostřednictvím jiných technologií distribuce digitálních dat [CELBOVÁ, 2003].

[STOKLASOVÁ, 2008, s. 10].³ V publikaci je rovněž uvedena definice oborové brány v rámci projektu IMesh Toolkit⁴, jehož cílem bylo rozvíjení komunikace a spolupráce o oborových branách v mezinárodním měřítku. V rámci projektu jsou oborové brány charakterizovány jako „*webová stránka, která umožňuje vyhledávat a prohlížet online zdroje zaměřené na specifický obor*“ [STOKLASOVÁ, 2008, s. 11]. Brány rovněž umožňují „*systematickou práci s informačními zdroji na základě výběru kvalitních zdrojů, vysoké úrovně jejich popisu podle mezinárodních standardů a prověřování jejich dostupnosti*“ [STOKLASOVÁ, 2003].

Další definice je k nalezení např. v *Encyklopedickém slovníku knihovnictví a informační vědy* (Encyclopaedic dictionary of library and information science), jenž definuje oborovou bránu jako „*organizovaný soupis webových stránek rozdělený člověkem do tematických oblastí*“ [SURAJ, 2005, s. 797].

2.1.2 Portál

Dalším termínem, s nímž se v souvislosti s oborovými branami setkáváme, je pojem *portál*. Jedná se o širší termín, užívaný často v definicích internetových zdrojů. CELBOVÁ [2003a] definuje portál jako „*webové sídlo, které poskytuje širokou škálu služeb a informací, často s možností jejich přizpůsobení uživateli podle osobních potřeb a zájmů*“. Podrobnější definici pak uvádí také publikace *Oborové brány*, která charakterizuje internetový portál jako webovou bránu „*integrující různorodé informace z různých míst pod jednotnou střechu a nabízející služby a funkce pro získávání nebo výměnu informací (...) tzv. portletů⁵ – portálových komponent zobrazujících libovolný obsah*“ [STOKLASOVÁ, 2008, s. 12].

Portál je systém, který musí každá oborová brána mít, aby mohla prezentovat své služby, které tento systém jednotně zpřístupní [STOKLASOVÁ, 2008, s. 11]. Součástí portálů oborových bran mohou být přidané služby, jako přehledy knižních novinek, výstav a akcí, odkazy na příbuzné online zdroje a další funkce.

2.2 Charakteristické vlastnosti oborových bran

Oborové brány musí splňovat kritéria, která určují jejich kvalitu a odrážejí funkčnost. V literatuře se setkáváme s různými specifikacemi nejdůležitějších vlastností, jež by měly

³ Primární zdroj se nepodařilo dohledat, proto citován sekundárně.

⁴ Projekt IMesh Toolkit vznikl v roce 1999 a jeho cílem bylo rozvíjet komunikaci a spolupráci o oborových branách v mezinárodním měřítku [STOKLASOVÁ, 2008, s. 10]. Více informací o projektu viz zde: <http://www.ilrt.bris.ac.uk/discovery/2000/09/imesh/>.

⁵ Portlet = základní stavební prvek portálu s často samostatnou funkcionalitou. Typicky se jedná o komponentu, která přináší oddělené informace [STOKLASOVÁ, 2008, s. 12].

oborové brány jako kvalitní informační zdroje splňovat. STOKLASOVÁ [2002] ve své práci *Zahraniční oborové informační brány, standardy pro popis zdrojů a jejich harmonizace* charakterizuje klíčové vlastnosti bran takto:

- „*Spolehlivost – dostupnost zdrojů kdykoliv, za využití ochranných mechanismů, které zajišťují, že nemůže dojít ke ztrátě dat v případě selhání disku, serveru atd.*
- *Odezva – brána by měla nabízet vyhledávání, prohlížení a ochranu dat tak, aby uživatel nezaznamenal žádnou významnou časovou prodlevu*
- *Výkonnost – znamená aplikaci a využití dostupného hardware a síťových zdrojů tak, aby přesně odpovídaly požadavkům systému*
- *Přizpůsobivost – brána musí reagovat na dodatečné požadavky, které jsou na ni kladeny (např. zvyšování počtu uživatelů, růst velikosti databáze, změny ve strategii služby atd.)*
- *Kvalitní a esteticky příjemné rozhraní*“ [STOKLASOVÁ, 2002, s. 5-6]

Rovněž KOCH [2000] ve své práci definuje hlavní charakteristiky oborových bran, a to:

- Vytvoření a vývoj sbírky
- Údržba sbírky
- Popis zdrojů
- Předmětová klasifikace
- Funkce s přidanou hodnotou

Všechny uvedené charakteristiky jsou zaměřeny na kvalitu brány. Vytvoření a vývoj sbírky jsou orientovány především na vybírání zdrojů pro oborovou bránu a to tak, aby informační zdroje byly vybírány ručně na základě kvalitativních kritérií, jako je kvalita zdroje, důvěryhodnost, shoda s oborem a další [STOKLASOVÁ, 2008, s. 11]. Po vybrání zdrojů by měl být rovněž kladen důraz na jejich aktualizaci, kontrolu obsahu a změnu odkazů. Vybrané zdroje by rovněž měly být kvalitně popsány popisnými údaji (metadaty) a předmětově klasifikovány, aby se umožnilo snadnější nalezení zdroje, případně možnost procházet kategorie dostupných zdrojů rozdělených podle předmětových hesel či klíčových slov [KOCH, 2000].

V publikaci *Oborové brány* [STOKLASOVÁ, 2008] jsou nejdůležitější vlastnosti oborových bran shrnuty takto:

- „Online přístup
- Zaměření na konkrétní obor
- Obsahem je databáze popisující elektronické informační zdroje
- Převážně ruční výběr zdrojů s kvalitním ručním popisem
- Předmětová klasifikace
- Aktualizace databáze
- Obsah zpřístupněn prostřednictvím portálu“ [STOKLASOVÁ, 2008, s. 11]

Uvedené vlastnosti odpovídají branám provozovaným v ČR, které jsou přístupné online a jsou zaměřeny na určitý obor či obory (technika, umění, knihovnictví), zpřístupňují elektronické zdroje (české i zahraniční) a svůj obsah zpřístupňují přes webový portál [STOKLASOVÁ, 2008].

Tematické oborové brány se rovněž mohou lišit v různých oblastech, jako jsou např.:

- „oblast působnosti (mezinárodní, národní ...),
- typ spolupráce s ostatními branami (sdílená katalogizace, výměna záznamů, zrcadlení, paralelní vyhledávání),
- tematika (polytematické, matematika, biologie, věda...),
- počet zahrnutých zdrojů,
- jazyk,
- implementované standardy“ [STOKLASOVÁ, 2002, s. 7].

Každá z výše uvedených oblastí je individuálně závislá na konkrétní bráně (jejím tematickém zaměření, zemi působnosti, řešitelích a uživateli a dalších).

Celkově jsou předpoklady kvalitní oborové brány stanovení jednotných kritérií pro výběr a popis zdrojů, kooperace a trvalá správa. Podstatnou roli rovněž hraje zpřístupnění zdrojů přes kvalitní technické nástroje [STOKLASOVÁ, 2003], průběžná údržba aktuality zdrojů a zajištění funkčnosti pro provoz a nároky uživatelů.

2.3 Shrnutí

Oborová brána se dá charakterizovat jako internetová služba zpřístupněná přes webový portál (webovou stránku), jenž umožňuje uživatelům prohledávání oborových českých i zahraničních zdrojů paralelně z jednoho místa pomocí jediného dotazu, aniž by

uživatel musel zdroje prohledávat jednotlivě. Oborové brány rovněž svým prostřednictvím umožňují snadněji nalézt relevantní informace ve vybraných tematických zdrojích.

Z hlediska funkčnosti tvoří oborová brána a portál nedělitelný celek (včetně dalších součástí a technologických řešení bran), přičemž oborová brána je služba samotná a portál je ta část, přes kterou uživatel používá zdroje a služby, jež brána zprostředkovává. Portál také hraje významnou roli v tom, jakým dojmem brána na uživatele působí a jak je uživatelsky vlídná.

3 Oborové brány v České republice

3.1 Vznik oborových bran

Počátek oborových bran v ČR je spjat se vznikem projektu *Koordinovaná tvorba oborových informačních bran pro oblast výzkumu: koordinace, hudba, knihovnictví a informatika* v roce 2004. Řešitelé tohoto projektu navázali na fungování Jednotné informační brány (dále JIB), která i dnes slouží jako univerzální portál, a zajišťuje centrální přístup ke všem oborům. Cílem projektu byla tvorba oborových informačních bran v knihovnách ČR a ve vědeckých a výzkumných pracovištích. Inspirací koordinátorům byly jiné zahraniční projekty, např. evropský projekt Renardus⁶ [STOKLASOVÁ, 2008, s. 7].

3.1.1 Projekt Koordinovaná tvorba oborových bran

Projekt *Koordinovaná tvorba oborových informačních bran* byl realizován v rámci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v letech 2004-2008. Hlavním řešitelem byla PhDr. Bohdana Stoklasová a financování probíhalo z *Programu IN: Informační infrastruktura výzkumu*. Na projektu spolupracovala Národní knihovna ČR (dále NK ČR) a Ústav informačních studií a knihovnictví Univerzity Karlovy v Praze [STOKLASOVÁ, 2008, s. 7].

Jedním z cílů projektu bylo vytvořit informační brány pro obory hudba, knihovnictví a informatika. Tento záměr se podařilo splnit⁷ a vznikly dva prototypy oborových bran, a to brána MUS (pro oblast hudby) a brána KIV (pro oblasti knihovnictví a informační vědy). Jedním z důvodů, proč byly zvoleny právě tyto obory, byla skutečnost, že NK ČR je jejich ústřední oborovou knihovnou [STOKLASOVÁ, 2008, s. 7].

Po vzniku KIV a MUS byly na základě zkušeností s jejich vytvářením vypracovány instrukce a metodiky použitelné pro tvorbu dalších oborových bran v ČR. První metodikou byla Strategie Oborové informační brány KIV, jež byla dostupná na stránkách brány KIV [STOKLASOVÁ, 2008, s. 57], a která vznikla jako výsledek práce při vytváření brány v letech 2004-2007. Na webových stránkách KIV je v současnosti nabízena ke stažení nejnovější metodika, která na Strategii OIB KIV navázala [Metodika KIV, 2017]. Další postupy pro tvorbu oborových bran jsou dostupné na portálu JIB, kde jsou k dispozici ke

⁶ Renardus je projekt, jenž si kladl za cíl poskytovat vybrané a kvalitní zdroje z internetu pro evropskou akademickou obec. Zajišťoval integrovaný přístup ke zdrojům tematických bran, které byly do projektu zařazeny. Výsledkem projektu byla polytematická evropská internetová brána [STOKLASOVÁ, 2002, s. 8].

⁷ Závěrečná zpráva a posudek projektu jsou dostupné z Info JIB [Oborové brány, 2001-2016].

stažení Doporučení k tvorbě oborových bran a dále Instrukce pro oborové brány v ČR⁸ [Oborové brány, 2001-2016].

Z důvodu, že univerzální JIB nemohla poskytnout pro konkrétní obor stejný komfort jako odpovídající oborová brána, byl plánován vznik celkem 26 oborových bran [VYMĚTAL, 2012, s. 149], jejichž zaměření by odpovídalo tematickým kategoriím Konspektu, jež JIB převzala [STOKLASOVÁ, 2008, s. 7]. Vývoj a naplnění tohoto cíle je však otázkou budoucnosti a zájmu o oborové brány a možnost uskutečnění jejich realizace z hledisek personálních, finančních a dalších [STOKLASOVÁ, 2008, s. 9].

3.2 Současné oborové brány

V současné době v ČR funguje šest oborových bran, které postupně vznikaly po roce 2008. Kromě výše zmiňovaných bran KIV (<http://kiv.nkp.cz/>) a MUS (<http://mus.jib.cz/>) jsou v provozu brány *Umění a architektura* (ART, původní portál <http://art.jib.cz/>, od 9. 6. 2016 současný portál <http://artlib.eu/>), *Technika* (TECH, <http://tech.jib.cz/>), *Mezinárodní vztahy* (IReL, <http://irel.jib.cz/>) a *Právo* (LAW, <http://pravo.jib.cz/>)⁹ [Elektronické informační zdroje, 2015]. V provozu byla rovněž oborová brána SOFIA pro oblast humanitních a sociálních věd (<http://sofia.jib.cz/>), jejíž provoz byl však na původní webové adrese v průběhu prosince roku 2013 ukončen. Doména brány SOFIA je v současné době přesměrována na MetaLib UK (<http://metalib.cuni.cz/>), kde jsou dostupné všechny prohlédatelné zdroje původně zařazené do této oborové brány [České souborné katalogy a portály, 2015].

3.3 Technické parametry oborových bran

Oborové brány nabízejí informační zdroje, jež jsou kvalitativně zhodnocené a systematicky podporují řešerše a výzkum v daném oboru, případně v sémantické doméně. Poskytované zdroje jsou zaměřeny na určitou skupinu uživatelů [STOKLASOVÁ, 2008, s. 61]. Informační zdroje, které oborové brány obecně zpřístupňují, zahrnují jednak katalogy knihoven (českých i zahraničních), databáze (bibliografické, plnotextové, článkové nebo abstraktové) a další [STOKLASOVÁ, 2008, s. 15]. Zdroje mohou být volně přístupné či licencované. Oborová brána dále může poskytovat seznam elektronických knih a časopisů, specializované přidané služby, informace o novinkách, akcích, výstavách a další [STOKLASOVÁ, 2008, s. 7].

⁸ Oba materiály ke stažení zde: <http://info.jib.cz/o-projektu/oborove-brany>

⁹ Ze zahraničních oborových bran můžeme jmenovat jako příklady brány Archaeology Data Service (ADS, <http://archaeologydataservice.ac.uk/>), Geo-Information Gateway (<http://opdgig.dos.ny.gov/#/home>) a Moving Images Gateway (<http://www.bufo.ac.uk/gateway/>) [KANETKAR, 2014, s. 370-371]. Více informací o zahraničních oborových branách viz např. publikace STOKLASOVÁ [2002].

Jednotlivé technické náležitosti oborových bran se mohou lišit, při svém vzniku však vycházely z technických řešení JIB, a to vyhledávače MetaLib, link serveru SFX a redakčního systému Plone [STOKLASOVÁ, 2008, s. 23]. Oba produkty byly vybrány jen jako komponenty, které bylo třeba zasadit a integrovat do portálového prostředí Plone [STOKLASOVÁ, 2008, s. 15]. Technologická řešení oborových bran však prochází v průběhu času vývojem, tudíž použití produktů MetaLib atd. nemusí být pravidlem [Koordinátoři, 2016]. Příkladem takového vývoje je např. i oborová brána ART, jejíž řešitelé se v průběhu roku 2016 rozhodli od tří výše zmíněných komponent odstoupit [ŠEDO, 2016b, s. 212]. Charakteristika MetaLib, SFX a Plone následuje v rámci následující podkapitoly, jelikož se vztahuje k problematice oborových bran obecně.

3.3.1 Paralelní (federativní) vyhledávání

MetaLib funguje na principu federativního vyhledávání (či distribuovaného nebo paralelního vyhledávání). To je podle KUČEROVÉ [2014a]: „*typ sjednoceného vyhledávání, v jehož průběhu vyhledávač převezme za uživatele úlohu postupného zadávání dotazu jednotlivým zdrojům a rozesílá jej souběžně na více míst. Technologické řešení představuje program, který je schopen komunikovat s danými zdroji, a soubor metadat o těchto zdrojích.*“ Anglickými ekvivalenty termínu jsou pojmy „federated search“ a „federated searching“ [KUČEROVÁ, 2003a]. Podstatou řešení paralelního vyhledávání „*je program, který převezme za uživatele úlohu zadávání dotazů různým zdrojům a sjednotí výsledky vyhledávání. Vyhledávací systém je zapotřebí doplnit na vstupu o další datový objekt – centralizované informace o připojených zdrojích. Typickým obsahem jsou metadata identifikující jednotlivé zdroje a popisující jejich vyhledávací protokol a jejich topologii. Další přidanou komponentou je softwarová aplikace zajišťující směřování, formátování a rozesílání dotazů distribuovaným vyhledávacím strojům*“ [KUČEROVÁ, 2011]. Takovým programem je právě systém MetaLib.

3.3.1.1 MetaLib

MetaLib je paralelní (federativní) vyhledávač a produkt firmy Ex Libris, který umožňuje jednotné prohledávání vzdálených zdrojů, jako jsou katalogy knihoven, databáze abstraktové, bibliografické a článkové, dále plnotextové databáze, encyklopedie a další. Prohledávání zahrnuje jednotné rozhraní, dotazovací jazyk, znakovou sadu a také jednotný formát záznamů [STOKLASOVÁ, 2008, s. 15]. MetaLib tak představuje pokročilý nástroj pro integrování lokálních i vzdálených heterogenních informačních zdrojů v knihovnách a

zajišťuje paralelní prohledávání v těchto zdrojích současně v reálném čase [Co je MetaLib, 2006-2015].

MetaLib má k dispozici tři rozhraní, a to webové, Z39.50 a API. Webové rozhraní je určeno pro koncové uživatele. Představuje jednotné pracovní prostředí, v němž lze pomocí jednoho dotazovacího jazyka současně využívat dostupné zdroje a získávat z nich výsledky, které jsou rovněž zobrazeny v jednotné podobě. S těmito vrácenými záznamy a dokumenty mohou uživatelé dále pracovat a využívat navazující služby systémů, jako je například propojení na plný text [Co je MetaLib, 2006-2015].

Rozhraní Z39.50 zajišťuje komunikaci s jinými systémy. Jedná se především o komunikaci s účelem vyhledávání a stahování záznamů. API je univerzální interface, s jehož pomocí mohou jiné systémy využívat interní funkce MetaLibu nezávisle na webovém (WWW) rozhraní. Díky tomu může být MetaLib integrován do již existujících portálů či dalších produktů a služeb, jako je např. portál knihovny [Co je MetaLib, 2006-2015].

MetaLib dále umožňuje dotaz kombinovat s dalšími poli pomocí booleovských operátorů (AND, OR, NOT). Po odeslání dotazu jsou do cca 10-15 vteřin vráceny záznamy, které jsou automaticky deduplikovány, sloučeny a seřazeny podle relevance. Ze stažených záznamů jsou vytvořeny fasety a tematické klastry, jimiž je možné záznamy dále filtrovat. Podstatným znakem MetaLibu je skutečnost, že od každého zdroje stahuje pouze dávku prvních 30 záznamů, s nimiž MetaLib provede výše uvedené operace. V případě, že má uživatel zájem o stažení dalších záznamů, musí si jejich stažení vyžádat kliknutím na nabídku Stáhnout další. Obvykle se v takovém případě stáhne další dávka po 10 záznamech na zdroj [STOKLASOVÁ, 2008, s. 16]. V rámci většiny oborových bran je MetaLib dostupný pod záložkou Vyhledávač a slouží k prohledávání elektronických informačních zdrojů oboru [STOKLASOVÁ, 2008, s. 23].

MetaLib JIB a oborových bran funguje rovněž jako OAI Harvester¹⁰, čímž je umožněno sklizení a lokální prohledávání velkého množství OAI-PMH¹¹ přístupných zdrojů [STOKLASOVÁ, 2008, s. 15]. Do MetaLibu může být začleněn linkovací server SFX, který uživatelům nabízí odkazy na služby s ohledem na jejich informační potřeby [Co je MetaLib, 2006-2015]. Více informací o SFX viz níže.

Z hlediska věcného zpřístupnění nabízí MetaLib při vyhledávání z více zdrojů možnost roztřídění záznamů (do tzv. klastrů a faset). Jedná se o užitečný nástroj, který

¹⁰ OAI Harvester = klientský program, provozovaný poskytovatelem služeb za účelem získání metadatových záznamů z repozitářů [ŽABIČKA, 2003, s. 2].

¹¹ OAI-PMH (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting) je protokol, který umožňuje automatizované získávání (sklizení) metadat nabízených „poskytovateli dat“ [ŽABIČKA, 2003, s. 1].

„sloučené výsledky na základě vztahů mezi záznamy roztrídí do dílčích skupin výsledků pomocí dynamických klastrů a faset“ [STOKLASOVÁ, 2008, s. 61]. Vytvořené tematické klastry se zobrazují „... jako hierarchický strom tematických hesel, kde každé heslo ukazuje počet relevantních záznamů a slouží jako odkaz filtrující dané téma. Fasety se chovají podobným způsobem, ale jako filtr využívají některá z polí záznamů,“ např. autora, název časopisu, název zdroje, datum či předmětové heslo [STOKLASOVÁ, 2008, s. 61].

3.3.2 SFX

Link server SFX je stejně jako MetaLib produktem firmy Ex Libris [STOKLASOVÁ, 2008, s. 18]. Úkolem SFX je *„nabídnout co nejúplnější a nejpresnější nabídku přidanych služeb k danému dokumentu“* [Co je SFX, 2006-2015]. Zdrojem je libovolná aplikace, jež podporuje předávání metadat prostřednictvím standardu OpenURL¹², čímž může SFX serveru předávat informace o záznamu, z nichž je vygenerována nabídka služeb. Po stisknutí tlačítka SFX v MetaLibu vyhledávač předá serveru nezbytné údaje ze záznamu, jako je např. ISBN, ISSN, název článku nebo knihy a jméno autora. Tato data jsou poté porovnávána se znalostní bází SFX serveru a na základě výsledků je vytvořena nabídka služeb, jež je posléze zobrazena v novém okně, včetně odkazů na zobrazení plného textu, pokud je licenčně zajištěn [STOKLASOVÁ, 2008, s. 18].

Kromě plného textu může SFX dále nabídnout *„aktuální výpůjční status s možností rezervace, abstrakt (...), elektronické dodání dokumentu, recenze v internetovém knihkupectví, encyklopedické informace o autorech, související dokumenty na WWW“* a další [Co je SFX, 2006-2015]. Přidané služby, nabízené prostřednictvím SFX, jsou individuálně definovány na základě strategie jednotlivých knihoven a jejich předplacených služeb. Jejich zdroji mohou být abstraktové a indexové databáze, e-časopisy a e-print archivy, knihovní OPAC a další. Cílem SFX pak může být např. elektronický katalog knihovny, služba dodávání dokumentů, internetové knihkupectví či webovský prohledávač [Jak pracuje, 2006-2015].

Nabídka SFX služeb se generuje dynamicky podle konkrétního dokumentu a dostupných služeb přímo pro daný dokument, tudíž to při každém otevření není vždy stejná stránka s odkazy [STOKLASOVÁ, 2008, s. 18].

SFX dále umožňuje využití nástroje Citation Linker. Jedná se o sadu formulářů, kde uživatel může zadat citaci požadovaného dokumentu. Na základě zadaných údajů se server *„pokusí vyhledat odkaz na plný text, odkaz na záznam v katalogu v některé z knihoven UK a*

¹² OpenURL je definovaným standardem URL, který zajišťuje standardní způsob předávání dat mezi SFX zdrojem a SFX serverem. Umožňuje přenášet data mezi zdrojem a serverem, kde se na základě zpracování OpenURL vytvoří SFX menu [Jak pracuje, 2006-2015].

nabídne Vám odkazy na další služby relevantní k (...) žádanému dokumentu“ [Citation Linker, 2015]. SFX rovněž umožňuje propojení se službou Google Scholar [STOKLASOVÁ, 2008, s. 21].

Pro zapojené knihovny jsou rovněž generovány seznamy elektronických časopisů, jež jsou dostupné prostřednictvím brány napříč všemi vydavateli. SFX díky své znalostní bázi, jež je součástí SFX serveru, zajišťuje propojení na stránky konkrétního elektronického periodika [STOKLASOVÁ, 2008, s. 19].

3.3.3 Plone

Plone je systém pro správu webového obsahu (CMS)¹³ s otevřeným kódem (open source). Jedná se o nekomerční software [STOKLASOVÁ, 2008, s. 21], jenž je postaven na aplikačním serveru Zope a jehož programovacím jazykem je Python. Je vhodným nástrojem pro publikování a správu webového obsahu zejména tam, kde existuje více přispěvatelů (editorů, redaktorů), kteří potřebují publikovat nové informace¹⁴. Každý z editorů může mít odlišná práva, jež se mohou týkat konkrétních typů dokumentů. Plone rovněž disponuje vícesestavovými pracovními postupy pro publikování dokumentů (tzv. workflows). V praxi to vypadá tak, že předtím, než je nově vytvořený dokument zveřejněn, tak musí být schválen hlavním redaktorem [STOKLASOVÁ, 2008, s. 22].

V rámci Plone je možné přidávat různorodý obsah, a to jednak klasické stránky, soubory (např. PDF dokumenty), obrázky, URL a dále také odkazy, novinky, události a rešerše. Obsah umožňuje zobrazit většina prohlížečů, jelikož Plone dodržuje platné webové standardy. V praxi oborových informačních bran systém slouží jako informační portál s integrovaným paralelním vyhledávačem MetaLib a link serverem SFX [STOKLASOVÁ, 2008, s. 23].

3.3.4 Technologické řešení oborové brány ART

Vzhledem k technologickému vývoji v průběhu let již výše uvedené technologie nemusí být pravidlem pro všechny oborové brány. Takovým příkladem je oborová brána Umění a architektura ART. V roce 2016 došlo ve funkčnosti této brány k velkým technologickým změnám. Přelomovým bodem bylo vytvoření a spuštění nového (současného) portálu, v rámci čehož se přestaly používat produkty MetaLib a Plone a došlo k ukončení

¹³ CMS je „zkratka z anglického Content Management System (systém pro správu obsahu)“ [FOLTÝN, 2010] a jedná se o „software zajišťující správu dokumentů, nejčastěji webového obsahu pomocí redakčního prostředí“ [FOLTÝN, 2010].

¹⁴ Z toho důvodu byl Plone vhodným nástrojem pro správu oborové brány ART, na jejímž provozu se podílí více institucí [STOKLASOVÁ, 2008, s. 41].

spolupráce s firmou MULTIDATA Praha s.r.o., jež měla provoz původního portálu brány po technické stránce na starosti [BARTOŠOVÁ, 2013].

Přechod na současný webový portál nastal dne 9. 6. 2016. Technickou správu portálu převzala firma KP-SYS. Paralelní vyhledávač MetaLib byl nahrazen centralizovaným vyhledáváním s centrálním indexem, založeném na technologii LUCENE¹⁵ [Koordinátoři, 2016]. Centralizované vyhledávání¹⁶ je „*typ sjednoceného vyhledávání, v jehož průběhu vyhledávač místo prohledávání jednotlivých zdrojů realizuje dotaz nad jednotným vyhledávacím indexovým souborem. Technologické řešení je založeno na předem vytvořeném centrálním indexu pro všechny prohledávané zdroje*“ [KUČEROVÁ, 2003] a je opakem federativního vyhledávání (jeho definice viz výše). Do centrálního indexu brány ART jsou data importována z katalogů členských knihoven pomocí protokolu OAI-PMH přes OAI Harvester [Koordinátoři, 2016].

Pro webový katalog brány ART je nyní používán produkt Portaro od firmy KP-SYS (charakteristika viz následující podkapitola). Pro správu webového obsahu již neslouží redakční systém Plone, editace portálu je možná přímo přes katalog Portaro po přihlášení do editačního účtu „zaměstnance knihovny.“ SFX technologie zůstala dle slov pana Štefana z firmy KP-SYS v současném portálu zachována [Koordinátoři, 2016].

3.3.4.1 Portaro

Portaro je elektronický knihovní katalog integrující fulltextové vyhledávání včetně vyhledávání podobných slov. Tento software umožňuje např. využívání rejstříků pro dohledávání a listování (názvy, hesla v polích, authority), možnost definovatelných vyhledávacích formulářů, definovatelné rešeršní dotazy s volitelným využitím pravostranného rozšíření a logických operátorů (AND, OR, NOT). K dispozici je rovněž možnost ukládání dotazů. Portaro dále nabízí novinkovou službu, hypertextovou navigaci mezi záznamy přes selekční termíny, možnost vyhledávání volitelně s diakritikou i bez diakritiky a přepínání jazykových rozhraní, jež je rozšiřitelné o další jazyky. V neposlední řadě tento produkt umožňuje také rezervaci dokumentu, odeslání požadavku MVS, prolongaci výpůjček, export záznamů a další [Portaro – přehled vlastností, 2013].

K základním výhodám katalogu Portaro podle firmy KP-SYS patří:

- „*Jednoduché ovládání*“

¹⁵ LUCENE je výkonná knihovna pro fulltextové vyhledávání, jež je dostupná jako open source a jejím implementovacím jazykem je JAVA [Apache Lucene Core, 2011-2016].

¹⁶ Anglickými ekvivalenty termínu jsou *centralized search*, *content crawling*, *discovery search*, *harvested search* či *web scale discovery* [KUČEROVÁ, 2003].

- *Příjemné uživatelské prostředí*
- *Výkonný vyhledávací nástroj*
- *Podpora knihovnických standartů*
- *Rozsáhlý systém doporučování dokumentů*
- *Integrované vyhledávání v dalších knihovnách (Z39.50, webové služby)*
- *Přehledný čtenářský účet*
- *Možnost snadného začlenění do webových stránek instituce“ [Knihovní webový katalog Portaro, 2013].*

Všechny výše uvedené vlastnosti byly prakticky využity při tvorbě současného portálu oborové brány ART.

3.4 Shrnutí

Vznik oborových bran v ČR je spjat s provozem JIB, na niž tvůrci prvních bran KIV a MUS navázali, a s projektem *Koordinovaná tvorba oborových informačních bran pro oblast výzkumu*. Z JIB byly rovněž převzaty používané technologie (MetaLib, SFX a Plone), které dnes již nicméně nejsou pravidlem pro všechny fungující oborové brány. V České republice je v současnosti v provozu celkem šest oborových bran (KIV, MUS, TECH, ART, IReL a LAW). Pokud by v ČR vznikaly další oborové brány, jsou pro ně na webových stránkách JIB (info.jib.cz) anebo KIV (<http://kiv.nkp.cz/>) k dispozici metodiky a doporučení pro jejich tvorbu.

Z hlediska technologií využívaly oborové brány společnou technologii MetaLib, SFX a Plone, což bylo dáno tím, že měly své počátky spjaté s JIB, která tyto technologie využívala. Dnes však již tyto technologie nejsou pravidlem. Takovým příkladem je oborová brána Umění a architektura, která od června roku 2016 již technologie MetaLib a Plone nevyužívá, a místo nich funguje na softwaru firmy KP-SYS.

4 Oborová brána Umění a architektura (ART)

Oborová brána Umění a architektura ART (dále OB ART) je projekt, na jehož realizaci se v současné době podílí jedenáct členských knihoven, které mezi sebou mají uzavřenou smlouvu o spolupráci [Smlouva, 2011], případně dodatky ke smlouvě. Hlavním produktem OB ART je webový portál, dostupný na adrese artlib.eu a fungující v současné době jako souborný katalog členských knihoven s nadstavbovými službami [Koordinátoři, 2016]. V průběhu existence projektu došlo k mnoha změnám, ať už co se týče používaných technologií, jednotlivých členů nebo nabízených služeb, viz níže.

4.1 Historie oborové brány ART

4.1.1 Virtuální umělecká knihovna (VUK)

Počátky OB ART jsou pevně svázány se sdružením Virtuální umělecká knihovna (dále VUK), na niž projekt OB ART navázal. VUK bylo virtuální společenství, jež vzniklo roku 2004 a bylo založeno na smluvním základě a bez právní subjektivity.¹⁷ Hlavním cílem sdružení bylo „*vytvořit jednotné zastřešující prostředí pro uživatele z oblasti architektury, volného a užitého umění prostřednictvím webové stránky a poskytovat různé knihovní služby takto oborově zaměřené uživatelské obci*“ [HARTMANOVÁ, 2007]. Iniciativní osobou projektu byla paní Květa Hartmanová, tehdejší pracovnice knihovny UPM [ŠEDO, 2016b, s. 209].

Na počátku projektu mělo VUK 4 členy, a to knihovnu Uměleckoprůmyslového muzea (dále UPM), knihovnu Národní galerie v Praze (dále NG), knihovnu Moravské galerie v Brně (dále MG) a knihovnu Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze (dále VŠUP) [HARTMANOVÁ, 2005, s. 123]. Tyto čtyři knihovny spojovala obsahová příbuznost jejich knižních fondů týkajících se dějin architektury, uměleckého řemesla, výtvarného umění, designu, fotografie a dalších oborů. Knihovny prostřednictvím svých zástupců společně vytvořily projekt, který nabídl jejich uživatelům nové služby, a umožnil spojením fondů těchto knihoven vytvořit komplexní informační zdroj pro oblast umění [HARTMANOVÁ, 2005, s. 125]. Díky tomuto projektu si tak knihovny mohly prohloubit a rozšířit vlastní spolupráci [HARTMANOVÁ, 2005, s. 123].

Při vytváření projektu VUK byly stanoveny jeho základní cíle, a to např.:

- virtuálně sjednotit fondy všech zúčastněných knihoven
- umožnit veřejnosti přístup k těmto fondům prostřednictvím Virtuálního katalogu VUK

¹⁷ Právní subjektivita, čili právní osobnost, je „*způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti*“ [ŠVESTKA, 2014, s. 77].

- vytvořit jednotné zastřešující prostředí pro uživatele z oblasti výtvarného a užitého umění realizované formou webové stránky
- zajistit poskytování různých knihovnických služeb (pro umělecky zaměřenou část uživatelské obce)
- poskytnout přístup k elektronickým zdrojům na základě multilicencí
- koordinovat oborově zaměřenou akvizici (se střediskem pozornosti především na encyklopedické a periodické literatuře) a další [HARTMANOVÁ, 2005, s. 126-127]

V rámci VUK bylo kromě výše uvedených cílů také zamýšleno zahájit užší spolupráci v oblasti jmenné katalogizace fondů, což bylo mj. dáno možnostmi využití protokolu Z39.50 [HARTMANOVÁ, 2005, s. 126-127]. Rovněž bylo v plánu „rozvinout spolupráci v oblasti věcného zpracování fondů, a to zejména při vytváření tezauru pro oblast umění“ [Cíle VUK, 2005-2007].

Při přípravě a realizaci projektu bylo zjištěno, že existovaly rozdíly mezi jednotlivými knihovnami, a to především rozdílné vybavení výpočetní technikou a softwarem [HARTMANOVÁ, 2005, s. 125]. Knihovna UPM na tom byla z hlediska IT vybavení nejlépe, jelikož již měla např. připojení k internetu o rychlosti 10 Mb/s, prostřednictvím TinWebu instalovaném na Linux serveru zpřístupňovala kopii svého elektronického katalogu a přispívala do Souborného katalogu ČR [HARTMANOVÁ, 2005, s. 123-124]. Ostatní členské knihovny bylo nutné dovybavit příslušným softwarem, aby bylo možné práci zahájit, což zahrnovalo např. koupi serveru Z39.50 pro knihovny NG, MG a VŠUP, koupi modulu TinWeb¹⁸ verze 11, Konverzního modulu a profilu UNIMARC–monografie pro knihovnu VŠUP, aby mohla vystavovat svůj katalog na internetu, a v NG v Praze bylo nutné zkvalitnit připojení k internetu [HARTMANOVÁ, 2005, s. 126].

Jako koordinátor spolupráce a metodické centrum VUK byla určena knihovna UPM. Mezi její úkoly patřilo např. spravování webové stránky projektu na serveru UPM¹⁹, zajištění všech činností spojených s provozem a aktualizací portálu, metodicky vést ostatní knihovny při budování Virtuálního katalogu VUK, podílet se na získávání multilicencí a zajišťovat přístup uživatelů k elektronickým zdrojům za podmínek daných těmito multilicencemi a další činnosti. Členské knihovny se měly na základě podepsané smlouvy také účastnit tvorby a aktualizace Virtuálního katalogu VUK, podílet se na zajišťování multilicencí, účastnit se koordinace akvizice a další [HARTMANOVÁ, 2005, s. 129].

¹⁸ TinWeb = jedná se o modul knihovnického systému T-Series, který zpřístupňuje knihovnické databáze v prostředí WWW nebo prostřednictvím mobilního telefonu pomocí služby WAP [Co je TinWeb, 2006-2015]

¹⁹ Webová stránka VUK viz zde: <http://www.knihovna.upm.cz/prezentace/prezvuk-b/index.htm>

Do projektu VUK měly být zapojeny i další knihovny s uměnovědnou literaturou, jako např. knihovna Muzea umění Olomouc [HARTMANOVÁ, 2005, s. 137]. Na veřejné knihovny bylo apelováno, aby VUK využívaly při zodpovídání dotazů svých čtenářů [Cíle VUK, 2005-2007]. Virtuální katalog VUK byl realizován pomocí technologie T-Series/TinWeb pro souborné katalogy [HARTMANOVÁ, 2007], databáze byly pro vyhledávání zpřístupňovány pomocí protokolu Z39.50 [HARTMANOVÁ, 2005, s. 130]. VUK dále nabízela např. seznam všech odborných českých i zahraničních časopisů, které odebíraly členské knihovny [HARTMANOVÁ, 2005, s. 133] a další služby.

VUK v letech 2004-2007 ve své podstatě plnila funkci souborného katalogu čtyř zakládajících uměleckohistorických knihoven, přičemž všechny používaly knihovnický systém TINLIB. Jelikož instituce, které se k projektu chtěly připojit později, používaly jiné knihovnické systémy (jako Clavius nebo KP-Win), bylo nutné přijít s řešením, které by umožnilo spolupráci. Na základě toho se VUK transformovala na oborovou bránu ART [BARTOŠOVÁ, 2013].

4.1.2 Vznik oborové brány ART

Jak již bylo uvedeno výše, knihovny, které byly členy sdružení VUK, se podílely na rozvoji oborové brány ART, a zástupci všech těchto knihoven vytvořili její realizační tým [STOKLASOVÁ, 2008, s. 41-42]. K stávajícím čtyřem knihovnám, které byly zapojeny do projektu VUK (UPM, NG, MG a VŠUP), se do roku 2008 připojily další knihovny, a to knihovna Muzea umění v Olomouci (dále MUO), knihovna Galerie výtvarného umění v Ostravě (dále GVUO), knihovna Akademie výtvarných umění v Praze (dále AVU) a knihovna Národního technického muzea v Praze (dále NTM). Těchto osm knihoven již později plně spolupracovalo na projektu oborové brány Umění a architektura [STOKLASOVÁ, 2008, s. 42].

Realizace oborové brány ART byla započata v průběhu roku 2007 [HARTMANOVÁ, 2009] a při svém vzniku navázala (kromě na výše uvedený projekt *Virtuální umělecká knihovna*) také na projekt *Koordinovaná tvorba oborových informačních bran*²⁰ [HARTMANOVÁ, 2007]. Realizační tým brány ART navazoval rovněž na zkušenosti Národní knihovny ČR při vytváření bran KIV a MUS [STOKLASOVÁ, 2008, s. 42].

Pro realizaci brány ART bylo nutné do přípravy zapojit kromě samotných knihoven VUK také další subjekty, a to Ústav výpočetní techniky Univerzity Karlovy (ÚVT UK), počítačové firmy a další. V rámci celé spolupráce koordinátoři poznali, že veškeré problémy

²⁰ Charakteristika projektu viz podkapitola 3.1.1 Projekt Koordinovaná tvorba oborových bran.

spojené s přípravou projektu bylo nutné řešit s velkým časovým předstihem. Bylo nutné pečlivě připravovat podklady a vybavit se dobrými argumenty, aby řešitelé obhájili uskutečnění projektu u vedení institucí. Všechny nejasnosti, které při realizaci projektu vznikaly, musely být okamžitě vysvětleny, aby se předešlo nedorozuměním. Ze vzájemné spolupráce, nejen v rámci VUK, tak koordinátoři získali řadu podnětů a zkušeností, které jim později usnadňovaly přípravu i realizaci oborové brány ART [STOKLASOVÁ, 2008, s. 45].

Záměrem tvůrců OB ART bylo „*vytvoření jednotného zastřešujícího prostředí pro uživatele, kteří hledají informace z oblasti architektury, sochařství, malířství, kresby, grafiky a užité grafiky, uměleckého řemesla, uměleckého průmyslu, designu, fotografie, teorie a kritiky umění, památkové péče, archeologie, genealogie, restaurátorství apod.*“. V rámci projektu chtěli realizátoři umožnit badatelům, „*aby mohli z jednoho místa jedním uživatelsky příjemným vyhledávacím rozhraním prohledávat různé české a zahraniční informační zdroje (katalogy knihoven, souborné katalogy, článkové databáze, zajímavé portály atd.)*“. Dalším „*záměrem bylo také propojit katalogy knihoven, které mají ve svých fondech literaturu zaměřenou na obor umění a architektura a své fondy zpracovávají v různých knihovních systémech, prostřednictvím nových informačních technologií, zejména s využitím protokolu Z39.50*“ [STOKLASOVÁ, 2008, s. 41].

Při tvorbě brány ART se řešitelé potýkali s různými problémy, ať už při její přípravě či při samotné realizaci, jelikož každá knihovna měla jiné možnosti a jiné výchozí podmínky. Jednou z potíží byla skutečnost, že mateřské instituce zúčastněných knihoven (zejména muzea a galerie) nebyly zvyklé realizovat projekt, ve kterém se musí společně podílet na nákupu softwaru (jenž se později nestane jejich majetkem) a poté se podílet na financování dalšího provozu brány. Dalším z problémů byla také potřeba dovybavit některé knihovny potřebným hardwarem a softwarem. Vzhledem k finanční náročnosti celého řešení se muselo požádat o grantové finanční prostředky. Projekt OB ART obdržel dotaci z grantového programu VISK 3 na zakoupení serveru protokolu Z39.50 pro knihovny MUO, GVUO a AVU. Další finance byly získány z programu VISK8/B. Díky získaným finančním prostředkům z uvedených dotací bylo možné projekt OB ART realizovat. Účastnické instituce uhradily z celkových nákladů 30% [STOKLASOVÁ, 2008, s. 42].

4.1.3 Další vývoj

Do roku 2009 se k projektu OB ART připojila knihovna Západočeského muzea v Plzni (dále ZČM) [HARTMANOVÁ, 2009a]. V letech 2008-2016 pak pokračoval tým koordinátorů ve své činnosti a správě portálu. Na financování provozu oborové brány ART se

od spuštění projektu stejným dílem podílejí jednotlivé členské instituce, valná část prostředků (až 70%) však byla získávána z grantových prostředků Ministerstva kultury České republiky, konkrétně z grantu VISK8/B. Celé sdružení institucí, které provozují OB ART, nemá právní subjektivitu a jde o volné společenství knihoven, jejichž vzájemná spolupráce probíhá na základě jednotlivých smluv a dodatků. [BARTOŠOVÁ, 2013].

4.2 Současný stav

V roce 2016 došlo v koncepci OB ART k několika významným změnám. Koordinátorem brány se stala knihovna Západočeského muzea v Plzni, do začátku února roku 2016 však bylo koordinátorem Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze [Dodatek, 2016]. Z rozhovoru s koordinátory bylo zjištěno, že ke změně koordinátora došlo z organizačních a institucionálních důvodů, což bylo způsobeno jednak sníženou operativností knihovny UPM (danou celkovou rekonstrukcí muzea a stěhováním do provizorních prostor) a dále také vysokou pracovní vytížeností účtárny UPM, která již nebyla schopna pokrývat administrativu spojenou s provozem brány a vznesla požadavek na změnu. Role hlavního koordinátora projektu se proto dobrovolně ujala knihovna Západočeského muzea v čele s panem PhDr. Ilo Šedem [Koordinátoři, 2016].

Další významnou událostí bylo vystoupení knihovny VŠUP z projektu OB ART z důvodu nespokojenosti jejího vedení s projektem a jeho finanční náročností [MERTOVIČ, 2016a]. Záznamy knihovnických dokumentů z katalogu knihovny VŠUP poskytnuté centrálnímu indexu souborného katalogu ART do doby jejího odchodu jsou však v databázi ART stále přítomné. Dne 7. 4. 2016 VŠUP podala výpověď z projektu [SMETANA, 2016] a po uplynutí výpovědní lhůty byla spolupráce mezi VŠUP a projektem OB ART ukončena.

K další změně došlo při žádosti koordinátorů OB ART o novou grantovou dotaci na rok 2016, která jim nebyla přiznána v plné výši [ŠEDO, 2016b, s. 211]. Podle toho muselo dojít k patřičným změnám, aby bylo projekt možno dále udržet v provozu [MERTOVIČ, 2016]. V neposlední řadě došlo ke změně webového portálu (vzhled, doménová adresa²¹) a ke změně technického zajištění (viz kapitola 3.3.4 Technologické řešení oborové brány ART) [Koordinátoři, 2016].

V roce 2016 se do projektu zapojily další instituce, a to knihovna Národního filmového archivu (dále NFA), knihovna Institutu umění – Divadelního ústavu (dále IDU) a knihovna Západočeské galerie v Plzni (dále ZG). S těmito institucemi byl sepsán Dodatek č. 1 ze dne 17. 10. 2016 a knihovny jsou právoplatnými členy od 1. 1. 2017 [ŠEDO, 2016]

²¹ Z adresy art.jib.cz přešla OB ART na adresu artlib.eu.

4.3 Charakteristika členských knihoven

Na rozvoji brány se v současné době podílí celkem jedenáct institucí, a to knihovna UPM, NG, MG, MUO, GVUO, AVU, NTM, ZČM, NFA, IDU a ZG. Zmíněné instituce spolu mají uzavřenou smlouvu o vzájemné spolupráci na projektu oborové brány Umění a architektura (ART) ze dne 12. 10. 2011 [Smlouva, 2011] a s knihovnou NFA, IDU a ZG byl uzavřen dodatek ke smlouvě [ŠEDO, 2016].

V následujících podkapitolách je zachycena stručná charakteristika jednotlivých knihoven, které se podílejí na provozu OB ART. Zařazena je rovněž knihovna VŠUP, jelikož byla po dlouhou dobu členem projektu a odstoupila teprve v roce 2016. Informace byly převzaty převážně ze stránek OB ART ze sekce Členové projektu, kam měla každá instituce za úkol poskytnout svou stručnou charakteristiku [Koordinátoři, 2016].

4.3.1 Knihovna Západočeského muzea v Plzni

Knihovna Západočeského muzea v Plzni funguje od roku 1878 a zpřístupňuje fond čítající přes 80 000 svazků z oblastí umění, architektury, řemesel i dějin techniky, průmyslu, kultury a vzdělanosti. K dispozici rovněž poskytuje dva sbírkové fondy, a to sbírku rukopisů, prvotisků, starých tisků, vzácných a bibliofilských exemplářů a druhý sbírkový fond, jenž soustřeďuje regionální literaturu vztahující se k Plzni a západním Čechám. Knihovna má v evidenci více než 1700 titulů periodik, mezi nimiž lze nalézt celou řadu vzácných titulů z druhé poloviny 19. století [Západočeské muzeum (Plzeň, Česko). Knihovna, 2016].

4.3.2 Knihovna Uměleckoprůmyslového muzea v Praze

Knihovna Uměleckoprůmyslového muzea v Praze vznikla současně s muzeem, které bylo založeno Pražskou obchodní a živnostenskou komorou v roce 1885. Veřejnosti byla poprvé otevřena až v roce 1887 a byla vůbec první veřejnou uměleckou knihovnou v Čechách [Historie knihovny, 1999]. „*V současné době je největší českou veřejnou odbornou knihovnou specializovanou na výtvarné umění a příbuzné obory (architektura, sochařství, malířství, kresba, grafika a užitá grafika, umělecké řemeslo, umělecký průmysl, design, fotografie, teorie a kritika umění, památková péče, restaurátorství atd.). Ve svých fondech má více než 182 000 svazků knih, výstavních a aukčních katalogů a odborných periodik a zpřístupňuje prezenčně své fondy nejširší veřejnosti. Návštěvníci knihovny mají k dispozici internet a přístup k některým zahraničním databázím. V prostorách knihovny jsou také pořádány přednášky*“ [Uměleckoprůmyslové museum (Praha, Česko), 2016].

4.3.3 Knihovna Národní galerie v Praze

Knihovna Národní galerie v Praze je specializovanou knihovnou, která se zaměřuje na výtvarné umění (malířství, sochařství, architekturu a dějiny umění) a je přístupná pracovníkům NG i široké veřejnosti. Její fond tvoří více než 110 000 knihovních jednotek a 974 titulů periodik a je přístupný pouze prezenčně. Poskytovány jsou také elektronické informační zdroje, např. databáze EBSCO–Art Source či JSTOR. Obsahově knihovní fond tvoří odborné publikace zaměřené na výtvarné umění, výstavní katalogy českých a zahraničních výtvarníků a sbírek, sbírkové katalogy Národní galerie od roku 1821, aukční katalogy, sbírka odborných publikací zaměřených na orientální umění či zdigitalizované dokumenty (např. periodikum Dílo a další). Součástí jsou také příruční knihovny jednotlivých sbírek a odborných oddělení NG, které knihovna spravuje [Knihovna, 2016].

4.3.4 Knihovna Moravské galerie v Brně

Knihovna Moravské galerie v Brně byla založena současně s Moravským uměleckoprůmyslovým muzeem v roce 1873. Odborná knihovna byla od počátku jeho součástí a zřízením čítárny o deset let později byla otevřena pro veřejnost. Její správa v roce 1961 přešla pod Moravskou galerii, jež v tomto roce vznikla. Fond knihovny tvoří v současné době přes 100 000 publikací z oblasti užitého i volného výtvarného umění, architektury, historie a kultury a dále všechny domácí a řada zahraničních odborných časopisů. Čtenářům je k dispozici internet a mají přístup i do specializovaných zahraničních databází [Moravská galerie (Brno, Česko), 2016].

4.3.5 Knihovna Akademie výtvarných umění v Praze

Knihovna Akademie výtvarných umění v Praze je jednou z nejstarších českých knihoven v oboru dějin výtvarného umění. Její počátky sahají do roku 1799 a souvisí se založením Akademie. Knihovní fond zahrnuje více než 65 000 svazků odborné literatury a přes 49 titulů specializovaných periodik [Akademie výtvarných umění v Praze Knihovna, 2016].

4.3.6 Knihovna Národního technického muzea v Praze

Knihovna Národního technického muzea je veřejně přístupná specializovaná knihovna s odborným fondem zaměřeným na dějiny vědy, techniky a průmyslu. Vznikla v roce 1908 společně s muzeem. Její fond později obohatily publikace z knihovny Jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách a knihovny Spolku architektů a inženýrů. V současnosti celá knihovní sbírka čítá přes 200 000 svazků přístupných pouze prezenčně [Knihovna NTM, 2000-2016].

4.3.7 Knihovna Galerie výtvarného umění v Ostravě

Knihovna Galerie výtvarného umění v Ostravě je specializovaná knihovna a je rovněž jedinou veřejnou galerijní knihovnou v Moravskoslezském kraji. Její fond tvoří přes 17 000 titulů z oblasti výtvarného umění, historie a dalších oborů umění a je zpřístupňován pouze prezenčně a po předchozí domluvě [Galerie výtvarného umění (Ostrava, Česko), 2016].

4.3.8 Knihovna Muzea umění Olomouc

Knihovna Muzea umění Olomouc vznikla po osamostatnění Muzea umění v roce 1990. Do té doby v Olomouci působila jen Krajská galerie výtvarného umění, která byla součástí Vlastivědného muzea v Olomouci, a neměla samostatnou knihovnu. Z fondu Vlastivědného muzea byla do osamostatněné instituce vytržena a převedena ta část, jež se týkala uměleckohistorické problematiky. V současnosti celá sbírka zahrnuje cca 45 000 svazků knih, výstavních a aukčních katalogů, sborníků, odborných periodik a CD-ROM a je přístupná pouze prezenčně. Samostatnou částí fondu je sbírkový fond Kniha 20. století, zaměřený především na knižní avantgardu 20. a 30. let a na knižní úpravy 60. let [Muzeum umění (Olomouc, Česko), 2016].

4.3.9 Knihovna Národního filmového archivu

Knihovna Národního filmového archivu byla založena v roce 1943 a „v minulosti působila pod názvy Ústřední knihovna Československého filmu či Knihovna Československého filmového ústavu. Jejími uživateli spolu se studenty vždy byly významné osobnosti oboru kinematografie: filmoví tvůrci, historici, kritici, publicisté, pedagogové, spisovatelé, kurátoři. Pro bohatý knihovní fond, obsahující prameny od počátku kinematografie s mezinárodním přesahem a nepoškozené druhou světovou válkou, je vyhledávána badateli nejen z Evropy, ale i z celého světa“ [O KNFA, 2017]. Instituce poskytuje přístup do online katalogu a digitální knihovny NFA (se svým rozsahem 330 000 stran patří k největším digitálním knihovnám v ČR). Zpřístupňována je česká a výběrově i zahraniční literatura a široká nabídka periodik z oblasti filmu. Knihovna se také podílí na edičních projektech NFA [O KNFA, 2017].

4.3.10 Knihovna Institutu umění – Divadelního ústavu

Veřejná specializovaná knihovna Divadelního ústavu vznikla koncem 50. let 20. století. Knihovní fond čítá přes 120 000 svazků a zahrnuje bohemistickou divadelní literaturu a periodika, divadelní texty, literaturu příbuzných oborů a výběrově také zahraniční

divadelní literaturu. Dále se ve sbírce nacházejí audiovizuální dokumenty, hudebniny, kostýmní grafické listy a sbírka kabaretních výstupů a písniček. Instituce spolupracuje s Mezinárodním divadelním ústavem a jinými mezinárodními divadelními organizacemi, je členem SIBMAS (Mezinárodní organizace divadelních knihoven a muzeí) a dnes patří k největším evropským knihovnám zaměřeným na oblast divadla [Knihovna Divadelního ústavu, 2017].

4.3.11 Knihovna Západočeské galerie v Plzni

Knihovna Západočeské galerie v Plzni „*zpřístupňuje veřejnosti specializovaný fond zaměřený na výtvarné umění a architekturu (...) Specifickou část knihovního fondu tvoří katalogy výstav. Součástí fondu jsou také česká odborná periodika (Ateliér, Umění), dále pak v neúplných řadách ročníky vázaných časopisů (Zlatá Praha, Volné směry, Světozor, Výtvarné umění, Výtvarná kultura aj.)*“. Fond knihovny čítá přes 5000 svazků [Knihovna, 2016b].

4.3.12 Knihovna Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze

Knihovna Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze vznikla v roce 1885, při založení školy. Její tematické zaměření odpovídá zaměřením ateliérů VŠUP podle uměleckých oborů. Pro veřejnost je knihovna přístupná pouze k prezenčnímu studiu, primárně je určena studentům a pedagogům školy. Fond tvoří cca přes 55 000 knih (monografie, encyklopedie, slovníky, katalogy výstav, sborníky prací, videokazety, vázané časopisy atd.). Odebírána jsou zahraniční a česká periodika odpovídající oborovému zaměření knihovny [Knihovna, 2016a].

4.4 Marketing oborové brány ART

Marketing OB ART probíhá několika způsoby. Jednak bránu ART propagují všechny členské knihovny v rámci své činnosti (např. odkazem na svém webu), nebo je propagována na knihovnických akcích formou přednášek, jako např. Knihovny současnosti či Seminář muzejních knihoven a galerií. Koordinátoři rovněž mají vytvořené propagační materiály (bločky, kalendáře, záložky), které mají členské knihovny k dispozici. V neposlední řadě jsou k propagaci využívány elektronické knihovní konference [Koordinátoři, 2016].

Řešitelé brány rovněž získávají zpětnou vazbu, a to buď mezi sebou navzájem na pravidelných schůzích, kde se řeší různé provozní a technické náležitosti, nebo je zpětná vazba získávána přímo od uživatelů brány v případě, že je kontaktují. Celkově se připomínky

týkají např. přístupu a poskytovaných služeb, uživatelské přívětivosti portálu a vzhledu katalogu [Koordinátoři, 2016].

4.5 Spolupráce s dalšími knihovnami

S OB ART mohou spolupracovat další knihovny. V rámci původního portálu mohla být spolupráce realizována např. formou webového partnera, kdy si externí knihovna na své stránky umístila logo či banner a vyhledávací okénko, které umožnilo návštěvníkům jejich stránek velmi snadné prohledávání informačních zdrojů brány ART. Tato služba a návod na její nastavení byly k dispozici na stránkách brány ART v rámci původního portálu v záložce O projektu. Uvedená možnost spolupráce byla bez finančních nároků. Další možností spolupráce bylo zpřístupnění katalogu žádající knihovny v rámci OB ART, kde by byl uveden jako další prohledatelný zdroj pomocí vyhledávače MetaLib. Pro zahájení této formy spolupráce bylo třeba, aby příslušná knihovna měla k dispozici Z39.50 server, finanční nároky nebyly dále žádné [HARTMANOVÁ, 2009].

V rámci konceptu současného portálu je možnost zapojení se do projektu OB ART prostřednictvím sepsání dodatku smlouvy o spolupráci se stávajícími členskými institucemi na základě splnění určitých požadavků. Knihovny, které by se chtěly do stávajícího projektu zapojit, by měly svou strukturou a profilem fondu odpovídat tematickému zaměření brány. Z technických požadavků by pak přístupující organizace měla splňovat to, aby její knihovní systém měl OAI provider, jehož adresu budou koordinátoři vyžadovat k propojení systémů a importu dat, a pro katalogizaci by měla používat formát MARC21²². Na základě splnění těchto požadavků a dojednání spolupráce pak na straně koordinátorů dojde ke konfiguraci zdroje, aby mohl OAI Harvester brány importovat data z katalogu přístupující knihovny a aby byl u těchto dat uveden jejich zdroj. Před konečným importem dat si pak přístupující instituce může navolit, jaká data bude chtít centrálnímu indexu brány poskytnout a s jakou četností se budou vyžadovat aktuální data [Koordinátoři, 2016].

Koordinátoři rovněž uvažují o zřízení kategorie knihoven, jejichž katalogy by byly do indexu brány importovány, ale které by samy osobě nebyly členy projektu a nemusel by se s nimi sepisovat dodatek. V tuto chvíli je to však pouze v plánu [Koordinátoři, 2016].

Se zahraničními subjekty spolupráce ze strany OB ART neprobíhá. V rámci provozu původního portálu, který poskytoval k dispozici zahraniční zdroje knihoven (s nimiž se však nejednalo přímo o spolupráci jako v případě členských knihoven mezi sebou), bylo zjištěno,

²² O importu záznamů ve formátu UNIMARC se dle slov koordinátorů v tuto chvíli neuvažuje [Koordinátoři, 2016].

že o zahraniční zdroje není ze strany uživatelů tak velký zájem, proto se o jejich zapojení v rámci současného portálu neuvažuje [Koordinátoři, 2016].

4.6 Shrnutí

Z výše uvedeného je patrné, že OB ART v průběhu vzniku i fungování procházela stálým vývojem, jímž reagovala na změnu organizačních a technologických požadavků, stejně jako na měnící se požadavky koncových uživatelů. Ať už jsou její počátky spojeny se zkušenostmi Národní knihovny ČR při vytváření bran KIV a MUS, s výsledky projektu národního portálu JIB a se sdružením VUK, je patrné, že si brána jde svou vlastní cestou v duchu zachování cílů, které si koordinátoři stanovili na začátku vzniku projektu. Takovým cílem je především „*propojit katalogy knihoven, které mají ve svých fondech literaturu zaměřenou na obor umění a architektura*“, a „*vytvoření jednotného zastřešujícího prostředí pro uživatele*“ [STOKLASOVÁ, 2008, s. 41]. Řešitelé se rovněž dokázali vyrovnat s překážkami, jako např. se změnou koordinátora, s následkem nepřiznání celkové výše grantových prostředků nebo s vystoupením knihovny VŠUP z projektu.

5 Analýza portálů oborové brány ART

5.1 Původní portál

Původní portál OB ART se nacházel na adrese <http://art.jib.cz> a jeho provoz byl zahájen dne 6. 12. 2007 [ŠEDO, 2016b, s. 209]. Portál poskytoval přístup ke katalogům členských knihoven. Nabídka zdrojů se v průběhu let měnila a rozšiřovala (viz srovnání zdrojů se současným portálem v kapitole 5.2.2 Zpřístupňované zdroje). Portál dále obsahoval nadstavbové služby, jako informace o aktuálních výstavách, akcích a novinkách, což zůstalo zachováno i v současném portálu. Uvedené informační sekce byly statické, tudíž je nebylo možné přes vyhledávač brány prohledávat [Koordinátoři, 2016].

Vyhledávání ve zdrojích brány v rámci původního portálu probíhalo přes paralelní vyhledávač MetaLib, správa portálu přes redakční systém Plone a k dispozici byla možnost prolinkování na link server SFX (viz kapitola 3.3 Technologické parametry oborových bran). Provoz portálu zanikl se spuštěním současného portálu v červnu roku 2016 [Koordinátoři, 2016].

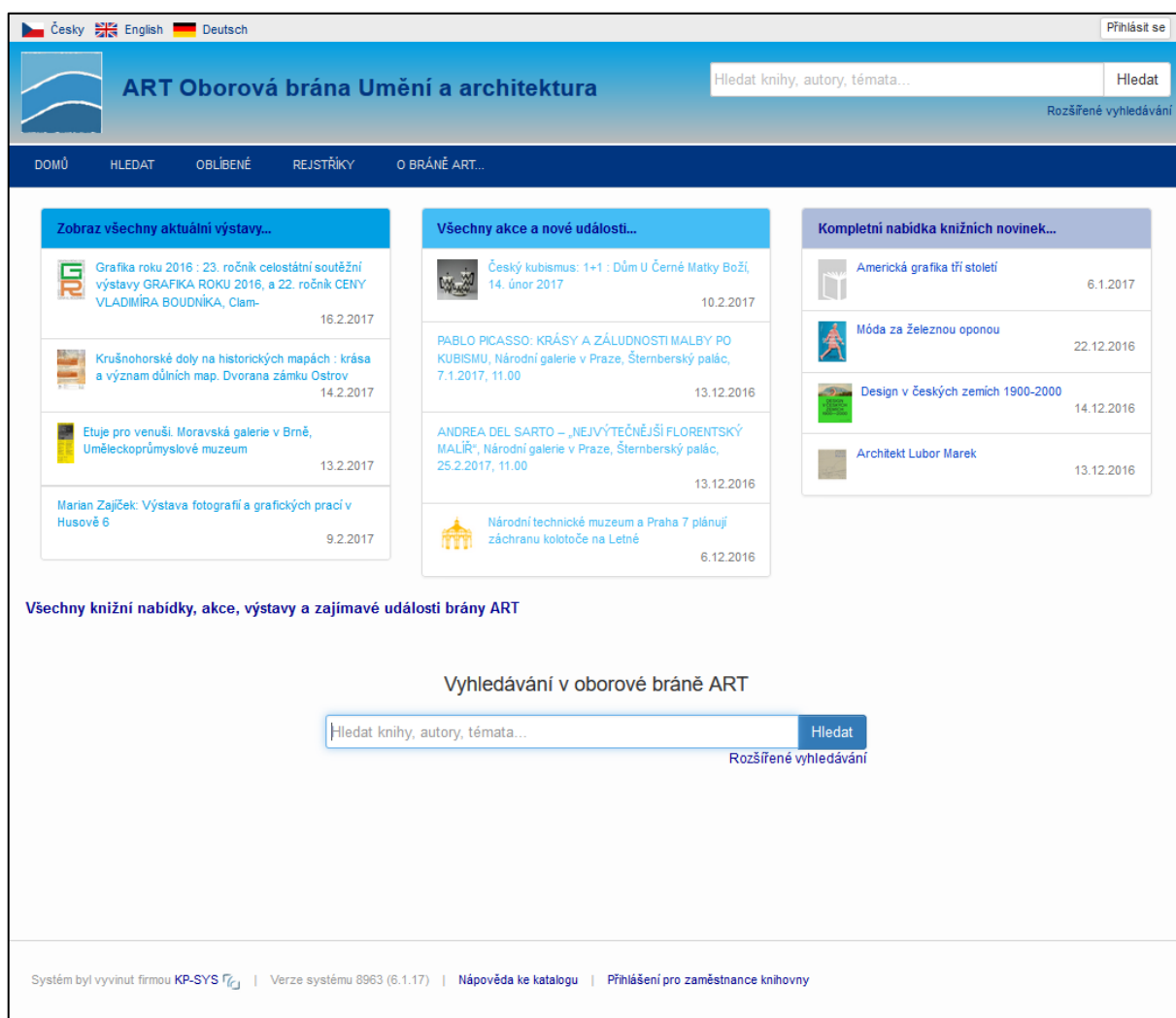
Obrázek 1: Původní portál oborové brány ART (vzhled aktuální ke dni 1. 6. 2016) [Oborová brána Umění a architektura (ART), 2001-2016]

5.2 Současný portál

Dne 9. 6. 2016 byl spuštěn provoz současného portálu OB ART, který je dostupný na adrese <http://artlib.eu>. Oproti původnímu portálu došlo k několika významným změnám. Byly vypovězeny licenční smlouvy systému MetaLib a Plone a místo nich začal být využíván software firmy KP-SYS (katalog Portaro),²³ čímž došlo ke změně z paralelního vyhledávání

²³ Viz podkapitola 3.3.4.1 Portaro

na centralizované vyhledávání [Koordinátoři, 2016]. Došlo rovněž k rozsáhlé změně designu a zpřístupňovaných zdrojů, viz níže. Současný design portálu viz Obrázek 2.

Obrázek 2: Design současného portálu oborové brány ART [ART, 2016-]

5.2.1 Design a služby

Ryze hlavním produktem portálu je v současné době souborný katalog členských knihoven [ŠEDO, 2016b, s. 209] s centrálním indexem záznamů z jejich katalogů. Poskytovány jsou informace o výstavách a dalších akcích (nejen členských institucí OB ART) a je zveřejňován přehled nových titulů, které muzea a galerie vydávají. Plnění těchto informačních sekcí je podstatnou aktivitou všech členských knihoven, na níž se navzájem podílejí v průběhu roku tak, jak získávají aktuální informace ze svých zdrojů. Editaci sekcí provádí každá knihovna sama a za příspěvky zodpovídá, jelikož neexistuje hlavní redaktor, jenž by příspěvky řídil nebo schvaloval. V rámci provozu je rovněž vedena statistika četnosti

editace sekcí každou členskou knihovnou [Koordinátoři, 2016]. V rámci každého informačního celku je také možnost filtrovat záznamy pomocí nabídnutých faset na pravé straně obrazovky (např. autor záznamu nebo typ) [ART, 2016-].

Obrázek 3: Příklad záznamu výstavy v informační sekci aktuálních výstav [Krušnohorské doly na historických mapách, 2016-]

Podstatnou změnou oproti původnímu portálu je vzájemná provázanost všech informačních celků (sekcí výstav, akcí a událostí, knižních novinek a katalogu), jelikož se při jejich vytváření používá databáze autorit. Cílem je poskytnout uživateli komplexní informace [Koordinátoři, 2016]. Přítomna je rovněž nápověda pro vyhledávání ke katalogu Portaro (např. jak používat rozšířené vyhledávání) a možnost ukládání titulů do *Oblíbených*²⁴ [ART, 2016-].

V neposlední řadě je k dispozici sekce s informacemi o ART. Tato sekce zahrnuje informace o institucích, které bránu provozují (záložka *Členové projektu*), a koordinátorech, jež mají bránu primárně na starosti (záložka *Řešitelé projektu*). Sekce dále umožňuje otevření kompletní nabídky knižních novinek, výpis akcí a nových událostí a zobrazení všech aktuálních výstav [ART, 2016-].

Do portálu OB ART je možné se přihlásit, a to buď jako registrovaný čtenář, nebo jako zaměstnanec knihovny. Od března roku 2017 jsou v portálu k dispozici dva způsoby registrace, a to jednak registrace, která je vázaná na čtenářský účet uživatele v jedné ze

²⁴ V rámci seznamu *Oblíbených* titulů je možnost tisknout, exportovat nebo odeslat na email jejich výpis. K dispozici je rovněž možnost *Vyžádat vše* [ART, 2016-].

spolupracujících knihoven²⁵, nebo tzv. volná registrace²⁶ [ART, 2016-]. Pro přihlášení do účtu pro zaměstnance knihoven jsou nutné vlastní údaje, které každá ze spolupracujících knihoven obdržela. Zaměstnanecký účet umožňuje administraci služeb a obsahu portálu [Koordinátoři, 2016]. Psaní komentářů, tvorba hodnocení či tvorba seznamu oblíbených titulů je v současném portálu možná i bez přihlášení, nicméně komentáře a hodnocení jsou uloženy anonymně a seznam oblíbených titulů není vázán na konkrétní přihlášený účet [ART, 2016-].

Portál je dostupný ve dvou cizojazyčných verzích, a to v angličtině a němčině, stejně jako původní portál. Přeloženy jsou informační popisky, nápověda, nabídky menu a položky ve vyhledávání. Cizojazyčná verze portálu nezahrnuje překlad obsahu příspěvků a záznamů jako takových, ty zůstávají v jazyce, v jakém byly vytvořeny (převážně v češtině). Dle slov koordinátorů je možné zprovoznit i francouzskou verzi, což ale bylo shledáno jako neúčelné [Koordinátoři, 2016].

5.2.2 Zpřístupňované zdroje

Současný portál OB ART v tuto chvíli plní funkci souborného katalogu členských knihoven, z jejichž vlastních katalogů probíhá import dat do centrálního indexu databáze. K dispozici jsou data z knihoven AVU, GVUO, MG, NG, NTM, UPM, MUO, ZČM a NFA. V době psaní této práce ještě nedošlo k importu záznamů institucí IDU a ZG do centrálního indexu (přestože jsou od 1. 1. 2017 členy projektu), tudíž nejsou uvedeny ve výčtu výše. V roce 2017 by se nicméně situace měla změnit a data z těchto dvou knihoven by se měla stát plnohodnotnou součástí OB ART [ŠEDO, 2016]. Součástí centrální databáze brány ART jsou rovněž záznamy knihovny VŠUP, které byly do chvíle jejího odstoupení poskytnuty. Ve chvíli, kdy k projektu přistoupí další organizace, budou záznamy z jejího katalogu do centrálního indexu rovněž importovány, aby byly dostupné pro vyhledávání [Koordinátoři, 2016].

Z katalogů knihoven jsou sklízena bibliografická data. U každého záznamu je uvedeno, kdo je vlastníkem titulu. Na konkrétní údaje o exemplářích se uživatel dostane prostřednictvím prokliknutí, které ho přesměruje do katalogu konkrétní instituce [Koordinátoři, 2016]. Zjištění dostupnosti titulu při vyhledávání v bráně ART je dáno kompatibilitou systému knihovny se systémem brány, jelikož při každém dotazu se systém ART dotáže na dostupnost exempláře, aby mohl po vyhledání zobrazit, zda je titul v každé z knihoven veden jako dostupný, či nikoli. V případě, že systémy nejsou kompatibilní a údaj

²⁵ Vázaná registrace požaduje zadání čtenářského čísla a příjmení.

²⁶ Volná registrace vyžaduje povinné zadání jména, příjmení, emailu, uživatelského jména a hesla, na základě čehož bude provedena registrace uživatele do systému.

o dostupnosti systém brány nezíská, jsou pouze stažena data a uživatel se musí na exemplář podívat v konkrétním katalogu [Koordinátoři, 2016]. Každý získaný údaj o dostupnosti má vlastní barevné označení, které je ve výpisu nalezených záznamů zobrazeno, viz níže podkapitola 5.2.3 Vyhledávání.

Přes současný portál již není poskytován přístup do zdrojů, jež byly dostupné v rámci původního portálu (pro srovnání viz níže), což zahrnovalo např. sady předvybraných zdrojů a zahraniční zdroje (i licencované) [BARTOŠOVÁ, 2016]. Dle slov koordinátorů bylo rozhodnuto, že pro nízký zájem ze strany uživatelů bude od zpřístupňování těchto zdrojů upuštěno [Koordinátoři, 2016].

5.2.2.1 Zpřístupňované zdroje v oborové bráně ART do roku 2016

Pro srovnání jsou uvedeny zdroje, které byly dostupné v rámci původního portálu OB ART, jelikož jejich nabídka se od současného portálu značně lišila. Zpřístupňovány byly zdroje volně dostupné i licencované²⁷ [BARTOŠOVÁ, 2013].

Při volbě informačních zdrojů do brány ART se koordinátoři rozhodli, že využijí zdroje, které jsou zapojeny do JIB. „*Základním kritériem výběru katalogů českých i zahraničních knihoven byl požadavek, aby příslušné knihovny vlastnily ve svých fondech i literaturu z oblasti výtvarného a užitého umění*“ [STOKLASOVÁ, 2008, s. 45-46]. Při výběru byly upřednostněny souborné katalogy, neboť ty shromažďují záznamy o fondech z více knihoven. Do portálu ART byly rovněž zařazeny databáze, které se nějakým způsobem týkají oblasti knižní kultury a historických fondů. Vybrané zdroje poté byly rozděleny do skupin tak, aby všem badatelům ze zahrnutých oborů usnadnily práci s nimi [STOKLASOVÁ, 2008, s. 46].

Pro vyhledávání byly dostupné katalogy členských knihoven, souborné katalogy, databáze článků a časopisů a další zdroje z oblasti umění, architektury, řemesel, grafiky atd. [STOKLASOVÁ, 2008, s. 46]. Uživatelům byly k dispozici předvybrané sady, v rámci nichž byly zařazeny různé zdroje (rozpis viz níže). Vyhledávač umožňoval rovněž vyhledávání v univerzálních zdrojích, jako je např. Catalog Library of Congress. V takovýchto zdrojích byly však nastaveny filtry tak, aby vyhledávání tematicky odpovídalo zaměření brány [HARTMANOVÁ, 2009].

²⁷ Volně dostupné zdroje nejsou vázány na místo pobytu nebo registraci v dané členské knihovně a jsou přístupny volně přes internet každému uživateli. Licencované zdroje může využívat pouze ten, kdo je registrovaný v knihovně, která licencované zdroje zpřístupňuje, a zároveň pracuje na počítači s povolenou IP adresou pro přístup [BARTOŠOVÁ, 2013].

V rámci původního portálu byly k dispozici níže uvedené zdroje, rozdělené do pěti kategorií sad. Uvedený seznam byl aktuální ke dni 2. 5. 2016:

1) Katalog ART (či katalog VUK)

- 9 katalogů účastnických knihoven (AVU, GVUO, MG, NG, NTM, UPM, VŠUP, MUO a ZČM)

2) Další knihovny ČR

- Souborný katalog Akademie věd ČR
- Katalog STT (staré tisky, mapy) NK ČR
- Souborný katalog ČR
- Centrální katalog UK
- Katalog dokumentů NFA
- Katalog NTK

3) Databáze článků a časopisů

- Bibliobáze VVP AVU
- Gallica
- NK ČR – článková bibl. (ANL)
- Primo Central (Ex Libris)

4) Zahraniční knihovny

- Katalog BIBSYS
- Souborný katalog GBV
- IDS Basel/Bern
- IDS NEBIS
- Library of Congress
- Souborný katalog Oxfordské univerzity (OLIS)
- Slovenské centrum dizajnu
- The cultural collections of Europe

5) Manuscriptorium [Předvybrané sady, 2001-2016].

Součástí skupiny *Databáze článků a časopisů* byl dříve přístup do multidisciplinárních plnotextových databází firmy EBSCO – Academic Search Complete a MasterFILE Premier a do databáze Art Full Text. V těchto případech se však jednalo o licencované zdroje, tudíž byly přístupné pouze z počítačů v rámci knihovny, která je zpřístupňovala [STOKLASOVÁ, 2008, s. 46].

„Skupina“ *Manuscriptorium* stála na rozhraní volně přístupných a placených zdrojů. Volný přístup měli badatelé pouze do katalogu digitalizovaných historických fondů. Prohlížení obrazových dokumentů bylo možné pouze z počítačů těch knihoven, které se na digitalizaci vzácných fondů přímo podílely nebo které měly zaplacený přístup do tohoto zdroje [STOKLASOVÁ, 2008, s. 46-47].

Kromě předvybraných skupin zdrojů byl v rámci původního portálu možný přístup i do dalších, tzv. „nezařazených“ zdrojů. Mezi tyto zdroje patřil např. katalog historických fondů Moravské zemské knihovny a databáze Zeitschriftendatenbank (ZDB), což je největší světová databáze titulů časopisů a novin vycházejících od roku 1500 do současnosti [STOKLASOVÁ, 2008, s. 47]. K dispozici byl dále oddíl *Další zdroje*. Ten zobrazoval odkazy na české a zahraniční informační zdroje, jež nešlo prohledávat systémem MetaLib, ale o kterých se provozovatelé OB ART domnívali, že by mohly být pro návštěvníky brány užitečné. Dále byl přítomen oddíl *E-časopisy a E-knihy*, kde se jednalo o záložky obsahující seznamy elektronických knih a časopisů, ke kterým mají členské knihovny přístup s možností prolínování na plné texty [BARTOŠOVÁ, 2016].

Kompletní seznam všech zdrojů poskytovaných v rámci původního portálu OB ART ke dni 7. 6. 2016 viz Příloha č. 3.

5.2.3 Vyhledávání

Vyhledávač současného portálu OB ART prohledává centrální index záznamů (importovaných z katalogů knihoven patřících do projektu) a informační sekce portálu [Koordinátoři, 2016]. Pro globální vyhledávání je k dispozici textové okno v hlavičce stránky a na domovské stránce, které vyhledává ve všech údajích záznamů [Nápověda ke katalogu Portaro, 2016]. Formulář pro jednoduché nebo rozšířené vyhledávání je k dispozici přes záložku *Hledat*.

V rámci jednoduchého a rozšířeného vyhledávání je možné volit různá kritéria, a to konkrétní pole pro vyhledávání (název, autor, signatura, rok vydání a další) či fond, v němž má vyhledávání probíhat (např. monografie, periodika, katalogy výstav atd.). V rámci rozšířeného vyhledávání je možné si navíc zvolit možnosti seřazení výsledků (podle relevance, názvu, autora atd.) či napsat dotaz přímo formou rešeršního dotazu s použitím booleovských operátorů, zástupných znaků a dalších symbolů (např. znaky [] pro rozsahové dotazy) [Nápověda ke katalogu Portaro, 2016]. Vzhled jednoduchého vyhledávání viz Obrázek 4, rozšířené vyhledávání viz Obrázek 5.

Jednoduché vyhledávání

[? Nápověda](#)

Všetchna pole

začíná na ▼

Název (slova z názvu)

začíná na ▼

Autor

začíná na ▼

Fond

☐ Monografie
☐ Periodika
☐ Článek v časopise
☐ Katalogy výstav
☐ Staré tisky

Vybrat vše

Odznačit vše

Klíčová slova

začíná na ▼

Nakladatel

začíná na ▼

ISBN/ISSN

začíná na ▼

Rok vydání

od

↕

do

Signatura

začíná na ▼

Hledat

Obrázek 4: Jednoduché vyhledávání současného portálu oborové brány ART [ART, 2016-]

Rozšířené vyhledávání
? Nápověda

Kritéria

Všetchna pole

začíná na

+ Přidat kritérium

Seřadit výsledky podle

☐ relevance
☐ názvu
☐ autora
☐ roku vydání
☐ roku vydání sestupně
☒ Datum zveřejnění

Vyhledávaný výraz

Hledat

Obrázek 5: Rozšířené vyhledávání současného portálu oborové brány ART [ART, 2016-]

Vyhledané záznamy je možné třídit pomocí faset (knihovna, typ, autor, rok vydání díla, klíčová slova, formální deskriptor a jazyk). Fasety lze vzájemně kombinovat podle kategorií, kdy v každé kategorii může být zvolen libovolný počet kritérií. Řazení je možné podle relevance, názvu, autora, roku vydání, roku vydání sestupně či podle data zveřejnění.²⁸ Nalezené záznamy lze hromadně přidat do *Oblíbených*. Portál nabízí rovněž možnost volby počtu záznamů zobrazených na jedné straně (10, 20 či 30 záznamů) a nad každým soupisem je uveden celkový počet vyhledaných záznamů a doba trvání hledání [ART, 2016-].

Prohledávat lze také rejstříky autorit, jež zahrnují rejstřík názvů, osob, věcných témat, klíčových slov, institucí a korporací, akcí a konferencí, geografických názvů, aktuálních výstav a novinek brány ART. Tyto seznamy lze prohlížet abecedně nebo je prohledávat podle konkrétních termínů a výsledky později řadit (podle relevance, názvu, autora či data zveřejnění) anebo zpřesňovat pomocí faset (typ, autor). Portál rovněž umožňuje zobrazení historie vyhledávaných dotazů [ART, 2016-].

²⁸ Řazení nelze kombinovat.

Ve výpisu vyhledaných záznamů jsou u každého záznamu zobrazeny základní bibliografické informace, náhled obálky a údaj o dostupnosti v knihovnách OB ART. Dostupnost knihy v členských knihovnách je zobrazena formou barevného odlišení:

- zeleně podbarvené pole – titul je v dané knihovně dostupný
- červeně podbarvené pole – titul je nedostupný
- modře podbarvené pole – nelze zjistit dostupnost a uživatel se musí pro informaci prokliknout na konkrétní záznam v dané knihovně
- bíle podbarvené pole – zdroj (katalog knihovny), není pro získání údaje dostupný [ART, 2016-]

Jak již bylo řečeno výše, tato odlišnost je dána kompatibilitou systému konkrétní knihovny se systémem brány.

K dispozici je rovněž možnost prokliknutí jména autora pro zobrazení dalších děl, u nichž je autoritně uveden. Po otevření záznamu prostřednictvím hypertextového odkazu v názvu titulu se zobrazí detailní výpis s dalšími funkcemi (viz podkapitola 5.2.4 Zobrazení detailního záznamu). Každý záznam ze stručného výpisu je možno zařadit do *Oblíbených* [ART, 2016-].

Hledat design v českých zemích

8 nalezených záznamů, hledání trvalo 594 ms.

Řazeno podle Datum zveřejnění Záznamů na stránku: 10

Design v českých zemích 1900-2000
Knobloch, Iva,
Monografie Zveřejněno dne: 14.12.2016
Praha : Academia, Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2016

Design v českých zemích 1900-2000
editoři Iva Knobloch, Radim Vondráček
Monografie
Najdete v databázích Národní galerie Praha ZČM Plzeň

Studie o technice v českých zemích
zpracoval kolektiv autorů pod redakčním vedením Jaroslava Folty
Monografie
Praha : Encyklopedický dům, 2003
Najdete v databázích ZČM Plzeň

Výtvarné umění, starožitnosti, design 16.-21. století
Arthouse Hejtmánek
Monografie
Praha : Arthouse Hejtmánek, 2013
Najdete v databázích MG Bmo

Vybrat z vyhledaných

KNIHOVNA

- ☐ Moravská galerie Bmo (3x)
- ☐ Západočeské muzeum Plzeň (3x)
- ☐ Uměleckoprůmyslové muzeum (3x)
- ☐ Vysoká škola umělecko průmyslová (2x)
- ☐ Národní technické muzeum (2x)
- [více](#)

TYP

- ☐ Monografie (7x)
- ☐ Katalogy výstav (1x)

AUTOR

- ☐ Vondráček, Radim, (5x)
- ☐ Brožková, Helena, (3x)
- ☐ Knobloch, Iva, (2x)
- ☐ Arthouse Hejtmánek (1x)
- ☐ Folta, Jaroslav, (1x)
- [více](#)

ROK VYDÁNÍ DÍLA

- ☐ 2016 (2x)
- ☐ 2013 (1x)
- ☐ 2010 (1x)
- ☐ 2008 (3x)
- ☐ 2003 (1x)

KLÍČOVÁ SLOVA

- ☐ design (5x)
- ☐ biedermeier (3x)
- ☐ kultura a společnost (3x)

Obrázek 6: Náhled výpisu vyhledaných záznamů [ART, 2016-]

5.2.4 Zobrazení detailního záznamu

Při otevření vyhledaného záznamu se zobrazí další informace, vztahující se ke konkrétnímu titulu. Kromě bibliografických údajů (název, autor, místo vydání, nakladatel atd.), převzatých ze záznamu MARC21, se zobrazí rovněž náhled obálky (pokud je k dispozici), lokalizace titulu v databázích knihoven OB ART, hypertextové předmětové termíny (pomocí nichž lze najít díla s podobným obsahovým zaměřením) a komentáře k titulu [ART, 2016-].

V rámci rozšířeného zobrazení je dále možnost zobrazit si obsah knihy (formou textového výpisu), detail záznamu (pouze s názvy a obsahem konkrétních polí MARC21) a klasický záznam v MARC21 s poli, podpoli, indikátory atd. Každý titul je možno ohodnotit formou hvězdiček či k němu napsat vlastní komentář, ať už anonymně, nebo po přihlášení do katalogu. Vzhled detailního záznamu viz Obrázek 7 [ART, 2016-].

V pravé části stránky se nachází klasifikace MDT (pokud u titulu je), oblíbená díla (zadaná uživatelem), historie navštívených děl a dále díla podobná tomu, které je právě zobrazeno. Umožněno je přímé přesunutí na další nebo předchozí záznam (z celkové množiny vyhledaných záznamů), nebo možnost vrátit se zpět na celkový výpis hledání [ART, 2016-].

Pražské vily pod křídly Milka

Eseje o české renesanci druhé poloviny 19. století

Bažant, Jan

Monografie
Pražské vily pod křídly Milka : Eseje o české renesanci druhé poloviny 19. století / Jan Bažant
1. vyd.
Praha : Koniasch Latin Press (KLP), 1994;
130 s., 41 čb. repr.

Hodnocení: 0.0 (počet hodnocení: 1)
☆☆☆☆☆
Již jste hlasoval(a)

Najdete v databázích Národní galerie Praha MG Brno VŠUP Praha MU Olomouc UPM Praha

Praha; historismus; architektura česká; česká architektura; klasicismus; kultura; Interiéry; malby nástěnné; Lannova vila; Lanna, Adalbert; antika-vazby k historismu; vkus; Milík; malířství české; 19. století; stol. 19.; klasicismus; Lannova vila; neorenesance; pražské vily; architektura; české země; Praha (Česko); vily; Pražské vily pod křídly milka : eseje o české renesanci druhé poloviny 19. století / Jan Bažant
klasicismus

OBSAHDETAILMARC

KOMENTÁŘEPŘIDAT VLASTNÍ

Zadné položky

Odeslat na emailTiskExport -Vyhledat jinde -

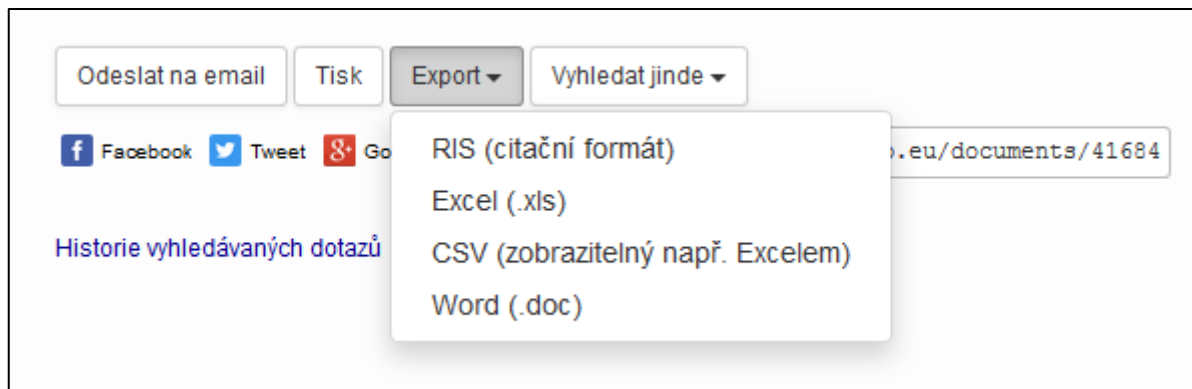
FacebookTwitterGoogle +Permanentní odkazhttp://artlib.eu/documents/2:

Historie vyhledávaných dotazů

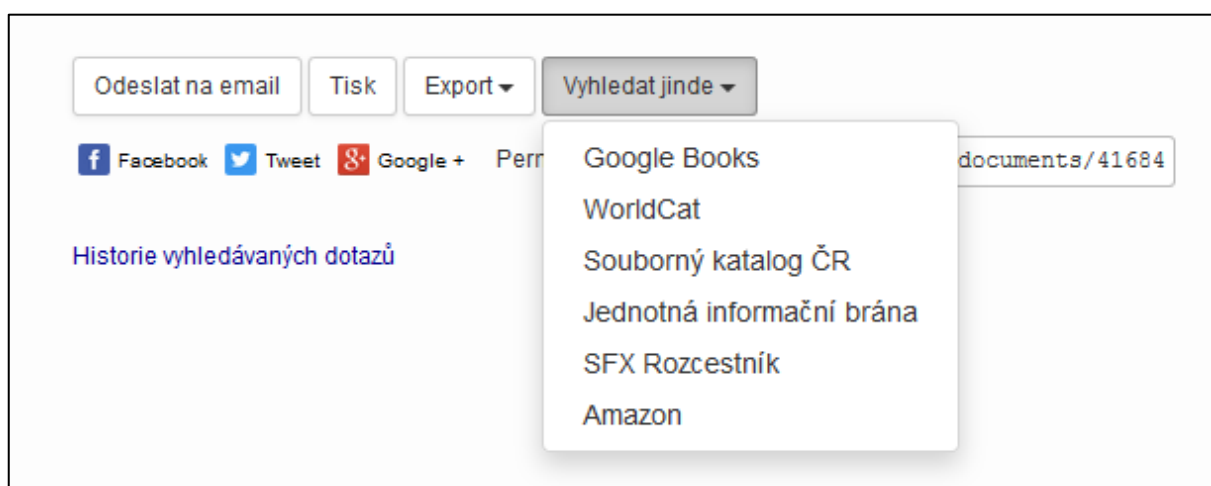
Obrázek 7: Vzhled zobrazeného záznamu v současném portálu oborové brány ART [Pražské vily pod křídly Milka, 2016-]

Katalog brány ART umožňuje si záznam zobrazeného titulu vytisknout, odeslat na email nebo exportovat v citačním formátu RIS, formátu xls (Excel), CSV či doc (Word) (viz Obrázek 8.). Přes nabídku *Vyhledat jinde* (viz Obrázek 9) je dostupné vyhledání nalezeného titulu na serverech Google Books či Worldcat, dále v Souborném katalogu ČR, v JIB a na serveru Amazon. Kromě toho je zde také možnost prolinkování hledaného titulu přes SFX (v rámci položky *SFX rozcestník*). Z uživatelského testování vyplynulo, že uživatel může tyto nabídky přehlédnout, a to z důvodu, že se nachází až na spodní straně stránky a jsou uvedeny

nevýrazně (bílé tlačítko na bílém pozadí) [Testování, 2017]. V rámci detailního záznamu je také umožněno rovněž sdílení přes servery Facebook, Twitter a Google+ a k dispozici ke zkopírování je permanentní odkaz na záznam.

Obrázek 8: Možnosti exportu záznamu [ART, 2016-]

Obrázek 9: Možnosti vyhledání titulu v jiných databázích [ART, 2016-]

5.3 Návštěvnost portálů

Návštěvnost portálů OB ART se dá vyhodnotit ze statistik. Původním cílem bylo získat statistiky z celého období provozu projektu (za léta 2007-2017) v rámci původního i stávajícího portálu. Tento záměr se však nepodařilo splnit úplně, jelikož byly po domluvě s koordinátorem I. Šedem získány k dispozici pouze statistiky návštěvnosti původního portálu za rok 2015 [Oborová brána ART, 2016]. V rámci stávajícího portálu bylo vycházeno ze

statistik dostupných na samotném portálu ART brány²⁹ za rok 2016 a 2017 (v rámci sledovaného období do 31. 3. 2017) [Oborová brána ART, 2016a]

Statistiky z let 2007-2014 se I. Šedovi ze strany správců portálu ÚVT UK (Ing. Jiřího Pavlíka a Mgr. Martina Ledínského) nepodařilo kromě roku 2015 získat, jelikož si je koordinátoři brány sami nespravovali a tudíž je ze svých vlastních zdrojů nemají k dispozici [ŠEDO, 2016a]. Statistiky původního portálu OB ART byly zpracovávány přes systém Google Analytics [Oborová brána ART, 2016] a statistiky současného portálu jsou vytvářeny přímo firmou KP-SYS v rámci katalogu Portaro [Oborová brána ART, 2016a]. Dostupné informace byly zpracovány do tabulky níže.

Rok	2015	2016	2017 (k datu 31. 3. 2017)
Zdroj	Google Analytics	Vlastní (Portaro)	Vlastní (Portaro)
Návštěvy/vstupy	5979	16258	8325
Uživatelé	4247	Není k dispozici	Není k dispozici
Zobrazení stránek	11494	Není k dispozici	Není k dispozici
Počet stránek na 1 návštěvu	1,92	Není k dispozici	Není k dispozici
Míra okamžitého opuštění ³⁰	74,29%	Není k dispozici	Není k dispozici
% nových návštěv	68,16%	Není k dispozici	Není k dispozici
Jednořádkové vyhledávání	Není k dispozici	50,4%	63%
Jednoduché vyhledávání	Není k dispozici	7,1%	8,4%
Rozšířené vyhledávání	Není k dispozici	7,2%	7,6%
Autoritní vyhledávání	Není k dispozici	35,4%	21%

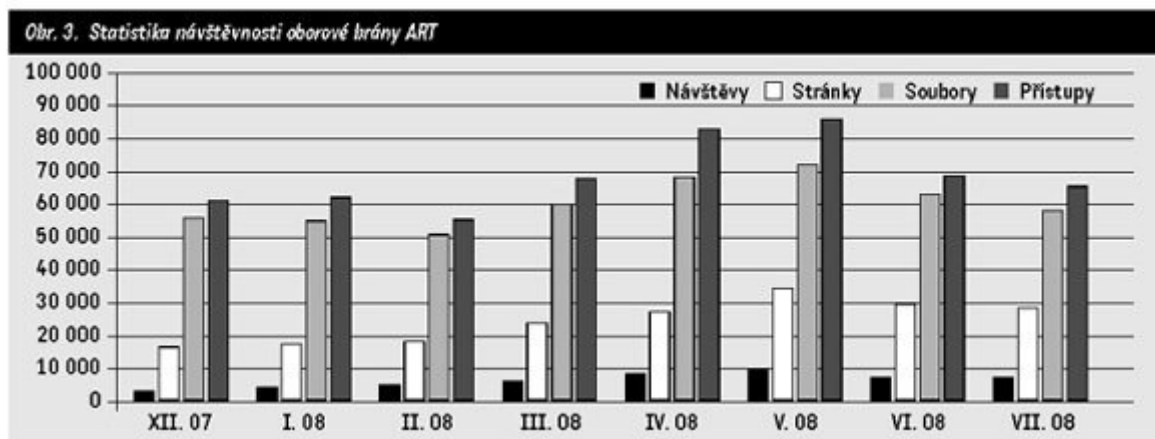
Tabulka 1: Statistika návštěvnosti oborové brány ART od roku 2015

Vzhledem k odlišnosti formy zpracování statistik obou portálů je poněkud obtížné srovnání, nicméně se dá usoudit, že se oproti roku 2015 návštěvnost brány zvýšila. Nejvíce vyhledávání v roce 2016 a v začátku roku 2017 probíhalo přes jednořádkové vyhledávání (v roce 2016 tvořilo 50,4%, v roce 2017 v monitorovaném období se jednalo o 63%). Jednoduché a rozšířené vyhledávání je v průměru využíváno z cca 15% z celkového počtu učiněných vyhledávání. Poměrně používané je také autoritní vyhledávání (cca 20-35% z celkového počtu). V rámci pohybu čtenářů je nejvíce využíván Rejstřík autorit (v roce 2016 evidováno 2850 pohybů, ve sledovaném období v roce 2017 evidováno 1322 pohybů [Oborová brána ART, 2016a]).

²⁹ Statistiky jsou dostupné z adresy <http://artlib.eu/stats>.

³⁰ Míra okamžitého opuštění je procentuální hodnota návštěv jedné stránky, tj. návštěv, při kterých uživatel opustil web ze vstupní stránky bez jakékoli interakce s danou stránkou [Míra okamžitého opuštění, 2017].

Pro ilustraci je níže uveden obrázek se statistikou návštěvnosti ART brány v období prosinec 2007 – červenec 2008. Jelikož se jedná pouze o grafické znázornění, bez uvedení přesných hodnot, nebyla informace zpracována do tabulky výše.

Graf 1: Statistika oborové brány ART v období prosinec 2007 – červenec 2008 [HARTMANOVÁ, 2009]

V rámci původního portálu ART bylo největší procento dotazů zadáváno v češtině (celkem cca 82,84%), dále v angličtině (7,02%) a slovenštině (3,38%). Ojedinele byly zadávány dotazy ve francouzštině, němčině a ruštině [Oborová brána ART, 2016]. Jazykové rozložení dotazů, zadaných v současném portálu OB ART z dostupných statistik na webu portálu nejde zjistit, jelikož tuto informaci neobsahuje. Stejně tak se tam nenachází další údaje, které dávala k dispozici statistika v rámci původního portálu, jako je počet stránek na 1 návštěvu, míra okamžitého opuštění a % nových návštěv [Oborová brána ART, 2016a].

5.4 Plánované cíle projektu

Dle slov koordinátorů je hlavním cílem udržet bránu v provozu, jelikož jsou přesvědčeni, že brána má význam a její existence je oprávněná. Podstatným plánovaným záměrem řešitelů je navázat spolupráci s dalšími institucemi, které by svým fondem přispěli do souborného katalogu oborové brány. Dalším cílem je rovněž spokojenost uživatele, jemuž chtějí koordinátoři vycházet vstříc a poskytnout mu nadstavbové a komplexní informace z oborů, jež brána zastřešuje. V plánu do budoucna je také umožnit přihlášení uživatele do portálu oborové brány a jeho identifikaci prostřednictvím služby MojeID.³¹ Rozšiřování

³¹ MojeID je služba, „která dovoluje uživatelům zřídit si a centrálně spravovat svoji internetovou identitu (soubor osobních údajů – například jméno, příjmení, emailová adresa, telefon a další, doplněný o přihlašovací metody a údaje). S takovou identitou se pak uživatelé mohou přihlašovat na (...) webu bez nutnosti registrace a nastavování uživatelského jména a hesla. (...) MojeID je založeno na standardu OpenID pro správu internetových identit, ale je specificky upraveno pro prostředí českého internetu. Nabízí tak provozovatelům

služeb brány, např. formou článků z oblastí umění, se v nejbližší době neplánuje, jelikož dle slov koordinátorů má brána především informační charakter, nikoli publicistický [Koordinátoři, 2016].

Plánování cílů je vzhledem k technickému pokroku a ohlasu samotných uživatelů dle koordinátorů náročné, nicméně vylepšování brány a rozšiřování jejích možností je záměrem, s nímž do budoucna počítají [Koordinátoři, 2016].

5.5 Shrnutí

Na základě výše uvedené analýzy je patrný rozsah změn, jakými prošla OB ART v roce 2016. Nejenom, že došlo k radikální změně používaných technologií v rámci provozovaného portálu, ale v souvislosti s tím došlo i k velké obměně v poskytovaných zdrojích. I přes to, že v rámci původního portálu brána poskytovala přístup do zahraničních zdrojů a jiných katalogů (např. Centrálního katalogu UK a Souborného katalogu ČR), což bylo těsně spjato s používáním vyhledávače MetaLib, po přechodu na současný portál bylo od těchto dalších zdrojů upuštěno. Nyní je využíván především centrální index dat naimportovaných z katalogů členských knihoven a portál OB ART tak plní funkci oborově zaměřeného souborného katalogu členských institucí s nadstavbovými funkcemi.

Co se však týče informačního zaměření brány, jež si koordinátoři kladou za cíl, tak v této oblasti došlo k užitečným změnám především ve formě vzájemné provázanosti záznamů a informačních sekcí. Uživatel tak ve chvíli vyhledávání přes portál dostane komplexní informaci, jelikož se kromě souborného katalogu prohledávají i všechny informační sekce portálu. Z hlediska statistik je rovněž patrný stálý zájem uživatelů o využívání brány a rovněž sami koordinátoři spatřují význam brány pro uživatele a oprávněnost její existence a jsou odhodlaní do budoucna pracovat na jejím vývoji, aby si tuto existenci zachovala.

6 Případová studie uživatelského testování oborové brány ART

6.1 Úvod

Případová studie je jedním ze základních přístupů kvalitativního výzkumu. „*Zaměřuje se na podrobný popis a rozbor jednoho nebo několika málo případů a základní výzkumnou otázkou je, jaké jsou charakteristiky daného případu nebo skupiny porovnávaných případů*“ [HENDL, 2008, s. 101]. V případové studii „*jde o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti*“ [HENDL, 2008, s. 102]. V této práci bylo přistoupeno k osobní případové studii, jež zahrnuje „*podrobný výzkum určitého aspektu u jedné osoby*“ [HENDL, 2008, s. 102], což je v tomto případě orientace a práce uživatele v portálu oborové brány ART.

6.2 Metodologie

Pro metodologickou přípravu studie, testovacího scénáře a úkolů byla využita monografie *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace* [HENDL, 2008] a kniha *Nenuťte uživatele přemýšlet!: praktický průvodce testováním a opravou chyb použitelnosti webu* [KRUG, 2010]. Postupováno bylo formou „amatérského testování použitelnosti“³² [KRUG, 2010, s. 18]. Záznam testování byl pořízen prostřednictvím nahrávání obrazovky (pomocí programu CamStudio) a zvukový záznam byl pořízen pomocí diktafonu na mobilním zařízení [Testování, 2017]. Pro hodnocení webu portálu bylo vycházeno rovněž z poznatků v knize *Web design: nenuťte uživatele přemýšlet!* [KRUG, 2006].

6.3 Popis testování

Testování bylo provedeno dne 9. 3. 2017 v knihovně VŠUP a trvalo přibližně 60 minut. Respondentka, s jejíž pomocí proběhlo, působí jako pedagožka na vysoké škole (vyučuje dějiny umění), je kurátorkou výstav a věnuje se výzkumu dějin a teorie umění.³³ Účastnice patří do skupiny cílových uživatelů, jimž je brána určena (viz podkapitola 4.1.2 Vznik oborové brány ART).

Testování bylo uskutečněno na základě scénáře, jehož hlavní součástí byly čtyři testovací úlohy³⁴, které měla respondentka provést. Součástí úloh nebylo používání portálu a jeho funkcí po přihlášení uživatele, jelikož ze strany koordinátorů nebyly získány testovací údaje a jelikož brána neumožňovala v době testování jinou registraci, než takovou, která byla

³² „*Amatérské (...) testování použitelnosti patří (...) mezi kvalitativní testy. Účelem není něco prokázat; účelem je získat náhled na věc, jenž vám umožní vylepšit to, co budujete.*“ Amatérské testování může být více neformální a je rovněž jej možné v průběhu měnit [KRUG, 2010, s. 18].

³³ Konkrétnější údaje a jméno si respondentka nepřála v práci uvést.

³⁴ Scénář testování a úloh viz Příloha č. 4 a 5.

vázána na již existující čtenářský účet uživatele v jedné ze spolupracujících knihoven. Uživatelka podepsala souhlas s nahráváním a využitím nahrávek pro potřeby této bakalářské práce.

6.3.1 Zahájení testování

Před samotným zahájením testování měla účastnice zodpovědět několik otázek, týkajících se především používání internetu a webových stránek. Z odpovědí na tyto otázky jsem se dozvěděla, že již měla zkušenosti s vyhledáváním na webových portálech a v katalozích knihoven. V průměru respondentka tráví dvě hodiny denně na internetu, z čehož největší podíl zabírá emailová korespondence. Z webových stránek nejčastěji navštěvuje databáze a katalogy knihoven a sleduje webové stránky *Artalk.cz* (<http://artalk.cz/>)³⁵, případně další stránky, kde jsou uváděny recenze a kritiky. Dále na internetu čte zahraniční tisk (např. *Le Monde* či *Guardian*). Mezi její oblíbené stránky patří digitální knihovna *Gallica*.³⁶

Po zodpovězení základní otázek bylo přistoupeno k samotnému testování. Při něm byla respondentka důrazně požádána, aby pro plnění úkolů používala pouze portál OB ART (nikoli aby úkoly plnila s pomocí vyhledávače Google apod.). Před vypracováním samotných úkolů měla účastnice popsat domovskou stránku portálu. Na základě nadpisu poznala, že jde o oborovou bránu Umění a architektura, nicméně nevěděla, o co přesně se jedná, jelikož tento portál dříve nepoužila. Respondentce dle jejích slov OB ART na první pohled připomínala stránku *Archivu výtvarného umění* (<http://www.artarchiv.cz/>).³⁷

Z domovské stránky uživatelka dále usoudila, že se jedná o web, kde se nacházejí informace týkající se kultury a umění (např. podle sekce výstavy a události a podle sekce knižní novinky). Respondentka dále prozkoumala část *O bráně ART*, aby viděla, kdo ji vytvořil a kdo jsou členové projektu, a aby se dozvěděla, o čem projekt případně je.

³⁵ Artalk byl založen v roce 2008 a „přináší zprávy týkající se výtvarného umění: informuje o dění na výtvarné scéně, o probíhajících i chystaných výstavách, přednáškách, besedách, akcích i o tom, co se o umění píše v médiích. Zřizovatelem stránek *Artalk.cz* je zapsaný spolek *Artalk*, jehož cílem je podpora rozvoje umělecké činnosti, poskytnutí prostoru pro prezentaci uměleckých děl a informování o dění ve výtvarném umění“ [O *Artalk.cz*, 2007-2017].

³⁶ Digitální knihovna *Gallica* „zpřístupňuje velké množství dokumentů -monografie, periodický tisk, rukopisy, zvukové záznamy, mapy a další obrazové dokumenty. Hlavní důraz je kladen na dokumenty o Francii, publikované ve Francii a psané ve francouzském jazyce. (...) Na tvorbě a správě digitální knihovny se vedle Národní knihovny Francie podílí další francouzské knihovny a vydavatelské instituce. V závislosti na typu dokumentu jsou volně přístupné vybrané části dokumentu či plné texty“ [Gallica - bibliothèque numérique, 2017].

³⁷ Archiv výtvarného umění vznikl v roce 1984 a zaměřuje se na současné české a slovenské výtvarné umění. „Základem archivu jsou katalogy seřazené do několika oddílů: katalogy samostatných výstav, katalogy společných výstav, katalogy skupin, katalogy výstav a akcí v jednotlivých galeriích. (...) Zvláštním oddílem je typografická sbírka (...) seřazených podle jmen ilustrátorů či grafiků. Kromě katalogů, monografií, knih a časopisů Archiv shromažďuje, zpracovává a zpřístupňuje i další dokumenty, které se jinde systematicky nearchivují - pozvánky, plakáty, tiskové zprávy, texty, výstřižky, fotografie, diapositivy, multimediální nosiče, parte, navštívenky ad. [O nás, 2017].

Na základě toho zjistila, že se jedná o webovou databázi, na které spolupracuje NG a další instituce, nicméně nikde nenašla základní popis a poslání projektu jako takového.

V poslední řadě účastnice prozkoumala sekci *Řešitelé projektu*. Ohledně osobních fotografií řešitelů podotkla, že by se jí zdálo vhodnější, aby u každého koordinátora byla profesionální fotografie (např. pouze tváře), nikoli neoficiální či soukromé foto např. z dovolené, jež dle ní v případě uvedení oficiálních informací o projektu působí rušivě. Po prvotním prozkoumání stránky jsem respondentku požádala o návrat na domovskou stránku brány ART, aby mohlo dojít k řešení testovacích úloh.

6.3.2 Testovací úlohy

6.3.2.1 První testovací úloha

Prvním testovacím úkolem bylo, aby respondentka našla tři knihy v angličtině a tři v češtině, které se týkaly barokního umění a jež byly dostupné v nějaké knihovně v Praze. U jedné zvolené knihy pak měla zjistit, co by musela jako uživatel udělat, pokud by si knihu chtěla zapůjčit.

Respondentka začala knihy vyhledávat přes okénko globálního vyhledávání v pravé horní části stránky. Vyhledávat chtěla podle slova *baroko* a na základě našeptávače rovnou zvolila anglický termín *baroque reason*.

U prvního nalezeného titulu uživatelka identifikovala na základě barevného políčka u stručného záznamu, že se kniha nachází v knihovně NG. Nebylo jí však jasné, proč je políčko červeně podbarvené. Vysvětlení získala na stránkách Národní galerie, kam se dostala po prokliknutí tohoto políčka, a kde zjistila, že titul není dostupný (tudíž bylo políčko zbarveno červeně). Respondentka si správně povšimla, že se z portálu brány dostala na stránky jiné instituce.

Možnost zapůjčení knihy účastnice chtěla zjistit prostřednictvím tlačítka *Odeslat email* ve spodní části stránky otevřeného detailního záznamu titulu na stránkách NG. Usoudila totiž, že tak bude odeslán email do konkrétní knihovny s dotazem, jak si ho může zapůjčit.

Po otevření okna s dalšími instrukcemi a jejím průzkumu však respondentka objevila, že funkce *Odeslat email* slouží pouze k odeslání informací o knize na její vlastní email, jenž musí zadat, a že tudíž nejde o kontaktování knihovny jako takové kvůli vyžádání titulu. Na základě zjištěného usoudila, že pokud by si knihu chtěla zapůjčit, tak by si přes stránky NG dohledala kontakt přímo na knihovnu a obrátila se na ni. Pro zjištění možnosti zapůjčení by tak nevyužila portál OB ART.

Ve výpisu vyhledaných titulů respondentka nepoužila možnost *Vybrat z hledaných*, aby si označila pouze pražské knihovny a zobrazení jejich záznamů, ale postupovala u každého titulu zvlášť, a dívala se, kde je kniha konkrétně dostupná. Každý záznam rovněž neotevírala přes OB ART, ale rovnou ve výpisu klikala na tlačítko s názvem knihovny, kde byla kniha dostupná. Tím nedošlo k prozkoumání detailního záznamu tak, jak jej poskytuje brána ART.

Jelikož ve stávajícím výpisu byly pouze dvě knihy v Praze, tak se respondentka třetí titul pokusila dohledat přes globální vyhledávání zadáním termínu *baroque prague*, což však nemělo očekávaný efekt. Portál totiž vyhledal monografie o baroku a Praze, nikoli však knihy o baroku v pražských knihovnách. Uživatelka prohlásila, že pravděpodobně nezvolila správný postup.

Po dalším prozkoumání zobrazené stránky si uživatelka povšimla faset na pravé straně, kde si mohla zvolit, z jaké knihovny chtěla záznamy nalézt. Na základě toho třetí knihu našla tímto způsobem, jelikož vyhledané záznamy filtrovala zaškrtnutím nabídky *Národní galerie v Praze a Uměleckoprůmyslové muzeum*.

České tituly respondentka hledala zadáním hesla *baroko*, a vyhledanou množinu rovněž filtrovala přes fasety *NG* a *UPM*. Pozastavila se nad tím, že tlačítko *UPM* je zbarveno bíle, z čehož usoudila, že u napojení jejich databáze zřejmě něco nefunguje, což si potvrdila po kliknutí na toto tlačítko, jelikož nebyla nalezena žádná stránka.

Po vyzvání uživatelka prozkoumala celou nabídku faset na pravé části stránky (rok vydání, autoři, klíčová slova), kdy zjistila, jaké další možnosti filtrování záznamů byly dostupné. Tyto funkce jí připadaly velmi užitečné.

S mým svolením respondentka odstoupila od úkolu a zkusila vyhledat termín *design*, kdy ji zajímalo, zda po vyhledání titulů bude vpravo nabídka autorů, kteří o designu píší. Na základě zaškrtnutí typu vyhledaných záznamů *Osoby* se dostala k informacím o autorech, přičemž se domnívala, že se jí přímo zobrazí seznam knih, které o designu napsali. Takový výpis se však zobrazil teprve po rozkliknutí konkrétního jména autora. Tuto funkci zhodnotila jako užitečnou.

6.3.2.1.1 Shrnutí

Celkově uživatelka první úkol i přes drobné překážky úspěšně splnila. Tři tituly v anglickém i českém jazyce se jí podařilo dohledat. Informaci o dostupnosti titulu v konkrétní knihovně identifikovala z barevného označení políček s názvy knihoven, kde se kniha nacházela. Způsob zapůjčení však respondentka hledala až po rozkliknutí políčka

konkrétní knihovny, jež titul vlastnila, kdy ji portál přesměroval přímo do jejího katalogu. Přes samotný portál OB ART se tyto informace nedozvěděla.

6.3.2.2 Druhá testovací úloha

Jako druhý úkol měla respondentka vyhledat dvě knihy o módní návrhářce Blance Matragi a zjistit, v jakých dalších internetových zdrojích může zvolenou knihu přes portál OB ART vyhledat. Dalším požadavkem bylo dostat se u některé z knih k plnému textu a uložit si citaci do souboru.

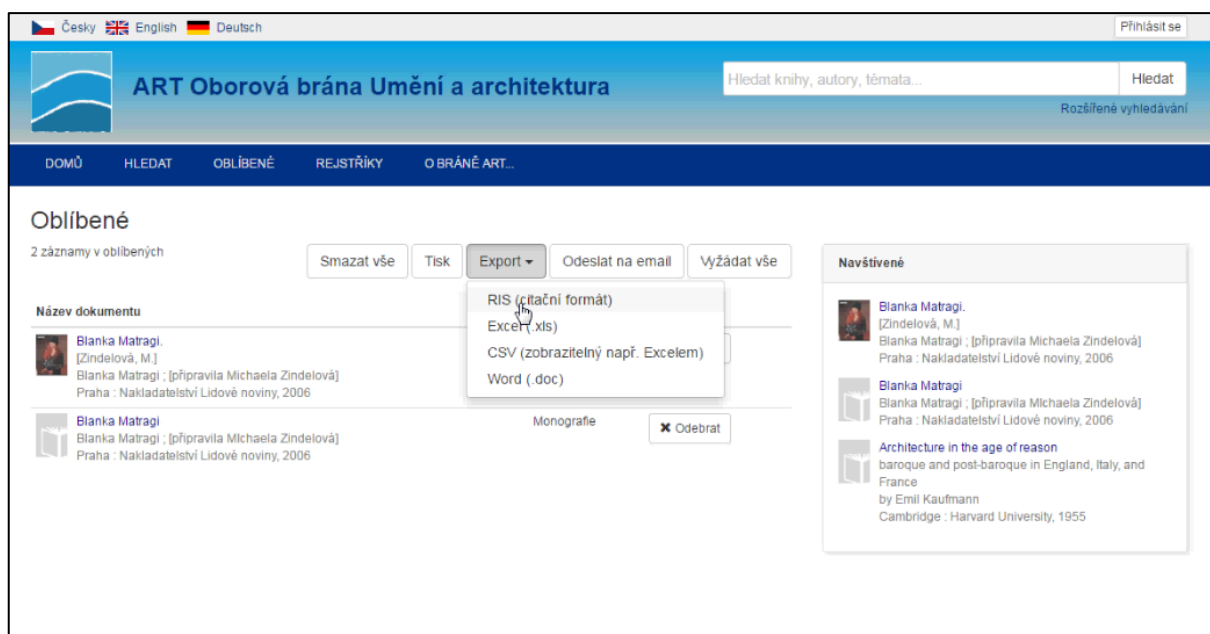
Uživatelce se dva tituly o zmíněné návrhářce podařilo dohledat, nicméně si nevěděla rady, jak splnit zbytek zadání. Očekávala, že možnost vyhledání titulu v jiných zdrojích nebo získání plného textu by byla uvedena přímo u stručného záznamu titulu ve chvíli, kdy je zobrazen ve výpisu vyhledaných titulů.

Respondentka se pokusila rozkliknout záznam na základě barevných políček, nicméně po upozornění, že již hledá na stránkách konkrétní knihovny a ne portálu ART, se vrátila zpět. Dle mé pobídky si rozklikla detailní záznam titulu přímo v OB ART, a pokusila se po možnostech splnění zadání úkolu porozhlédnout tam.

Ani v detailním záznamu se uživatelce nepodařilo dohledat, zda je možnost najít titul v jiných zdrojích či zobrazit fulltext. Nepovšimla si nabídky *Vyhledat jinde* na spodní straně stránky, což bylo dáno především tím, že respondentka hledala ve vrchní části obrazovky, kde očekávala, že by byla tato nabídka zobrazena. Plný text se poté pokusila dohledat přes stránky konkrétních knihoven, kde však našla pouze obálku nebo obsah.

Citaci si respondentka prvně chtěla uložit prostřednictvím zkopírování informací o titulu do textového dokumentu, jelikož byla zvyklá si citace dělat na základě těchto údajů sama. O možnosti generované citace např. v katalozích knihoven nevěděla a nevyužívala je. Na základě instrukcí byla požádána, aby se možnost vytvoření citace pokusila vyhledat přímo na portálu, což se jí však nedařilo.

Uživatelka se v rámci úkolu pokusila také vytvořit seznam oblíbených knih. Při zobrazení tohoto výpisu si povšimla v horní části obrazovky možnosti *Exportovat* (viz Obrázek 10). Zde zadala možnost *RIS (citační formát)*, nicméně soubor se jí po stažení nepodařilo otevřít a obsah zobrazit. Jinou možnost citace se jí nepodařilo dohledat a celý postup jí již připadal velmi složitý a dle svých slov by jej vzdala.

Obrázek 10: Export záznamů v položce *Oblíbené* [Testování, 2017]

6.3.2.2.1 Shrnutí

Druhý úkol se respondentce podařilo splnit pouze z části. Vyhledání knih k zadanému tématu proběhlo bez problému, nicméně se na portálu uživatele nepodařilo dohledat žádná možnost vyhledání titulu v jiných zdrojích (např. v Souborném katalogu ČR nebo Google Books přes nabídku *Vyhledat jinde*). Nezdařila se jí objevit ani možnost dohledání plného textu přes *SFX rozcestník*. Neúspěšné bylo také otevření exportovaného souboru ve formátu RIS, v rámci něhož se respondentka pokusila získat citaci titulu.

Velkou roli v plnění druhého úkolu hrálo to, že respondentka si dosud nebyla výše uvedených možností v katalozích knihoven vědoma. Dle svých slov by také uvítala, aby v bráně ART byl u každého titulu kromě obálky zobrazen obsah knihy, jelikož jí tato funkce připadala velmi užitečná a sama ji často využívala, pokud sháněla literaturu. Respondentka si však nepovšimla možnosti *Obsah*, zobrazené v detailním záznamu vedle možností *Detail* a *MARC*, kde je přímo v rámci portálu OB ART uváděn textový výpis obsahu zobrazeného titulu.

6.3.2.3 Třetí testovací úloha

Jako třetí úlohu měla respondentka prostřednictvím portálu zjistit, zda a jaké aktuální výstavy se konají v Národní galerii v Praze. Tyto informace se opět pokoušela dohledat prvně v globálním vyhledávání zadáním termínů *Národní galerie aktuální výstavy*, kdy se jí zobrazil soupis titulů a záznamů obsahující uvedené termíny. Při plnění úkolu uvedla, že takováto

globální vyhledávání, jež na základě zadaných termínů vyhledají a nabídnou uživateli žádané výsledky, využívá nejčastěji.

Dle učiněného pokusu se respondentce zobrazily všechny záznamy, obsahující zadaná slova. Záznamy výstav a událostí byly zobrazeny na začátku výpisu společně s tituly, které dané termíny obsahovaly, jelikož byly seřazeny podle data zveřejnění. Výpis obsahoval řadu výstav, které nebyly pouze v NG, ale i např. v MG, a jež zároveň nebyly aktuální, jelikož se zobrazila i akce, která končila v minulém měsíci, než probíhalo samotné testování (tj. v únoru 2017).

Uživatelka se poté pokusila otevřít jednoduché vyhledávání přes záložku *Hledat*, ale na základě jeho vzhledu usoudila, že toto vyhledávání bude sloužit především pro vyhledávání knih, a tudíž jej pro vyhledání výstav nepoužila.

Na základě průzkumu menu jako další otevřela záložku *Rejstříky*, kde zvolila možnost *Aktuální výstavy*. Ani v tomto případě se jí však nepodařilo najít žádané informace, jelikož uvedený rejstřík zobrazil abecední výpis všech zadaných výstav, které kdy byly v portálu uvedeny. U uvedené nabídky nevěděla, jak záznamy blíže selektovat podle instituce a doby konání.

Dle mého pokynu přesunout se na domovskou stránku, respondentka objevila možnost *Zobraz všechny aktuální výstavy*, kterou posléze vyzkoušela. Po zobrazení záznamů zde však opět nebyla nabídka vyselektovat si výstavy podle místa konání nebo instituce (viz Obrázek 11). Ani tento pokus efektivně splnit zadání třetího úkolu tudíž nebyl úspěšný.

Česky

English

Deutsch

Přihlásit se

ART

Oborová brána Umění a architektura

Hledat knihy, autory, témata...

Hledat

Rozšířené vyhledávání

DOMŮ

HLEDAT

OBLÍBENÉ

REJSTŘÍKY

OBRÁNĚ ART...

Hledat

Hledat

127 nalezených záznamů, hledání trvalo 391 ms.

Řazeno podle Datum zveřejnění

Záznamů na stránku: 10

Čtenář světa, Knihovna Jabok, Praha
Zve me Vás do Knihovny Jabok na výstavu fotografií Libora Bureše.

Věřte mi, že při fotografování kdekoliv ve světě dodržuji jednu zásadu – nikdy nefotím lidi proti jejich vůli. Většinou se snažím s fotografovanými lidmi navázat kontakt, někdy dokonce napíno požádat o možnost pořídit si snímek. Pravdou je, že mnoho fotografií lidí vzniklo bez vědomí fotografovaných se známým citátem „co oči nevidí...“.

Jedinou skupinou mých „obětí“, jichž se neptám, jsou čtenáři. Čtenáři novin, časopisů nebo knih, kteří jsou většinou zabráněni do četby tak, že nehrozí nebezpečí jejich protestu či nevole. A tak když se toulám po ulicích, náměstích nebo parcích, kde lidé tráví chvíli pohody a odpočinku četbou zábavné literatury, odborného tisku či bulváru, tam vytahuji fotoaparát a v klidu si vybírám ten nejlepší záběr člověka pohrouženého do četby. Lidé ve všech koutech naší planety čtou, a tak se v mém hledáčku objevují studenti připravující se na zkoušky, byznysmeni sledující kurzy na burze, hosté v restauraci nebo kavárně při výběru menu, nebo trhovci, u jejichž stánků právě nejsou kupující. A tak berte tuto výstavku nikoliv jako předem promyšlený soubor fotografií čtenářů, ale jako momentky ze světa, ve kterém se čte, a čte, a čte... Libor Bureš

http://knihovna.jabok.cz/doc/cteni_svetu.pdf

Plzeň ve století světa Západočeské muzeum v Plzni, hlavní budova, výstavní sál 2 25. února 4. června 2017

Devatenácté století lze bez váhání nazvat stoletím světa, neboť technický pokrok s sebou přinesl nově zdroje a široké možnosti využití světa, elektromagnetického záření nezbytného pro život. Výstava se soustřeďuje na narůstající a stále více důležitou roli světa, denního i umělého, ve veřejném prostoru Plzně i soukromí jejich obyvatel v 19. století. Ukazuje, jak světlo vytlačovalo tmu z městských ulic, či jak se vyvíjelo osvětlení zdejších domácností. Představuje světlo jako efektivní prvek uvítací ceremonií i účinný prostředek pro zvýšení dramatickosti divadelních scén, stejně jako významný zdroj k umocnění duchovní atmosféry sakrálních interiérů. Přibližuje, jak a kde byla nauka o světě – optika – zkoumána a vyučována, i jak byly znalosti o účincích světla s vynálezem daguerotypie a fotografie průkopnický využívány prvními plzeňskými fotografi.

<http://www.zcm.cz/vystava/plzen-ve-stoleti-svetla>

Mergl, Jan,

Lea Konvalinková : restaurátorské práce a křídla motýlů, Regionální muzeum v Českém Krumlově
Od 28. února do 16. dubna 2017 bude v hlavních výstavních sálech přízemí Regionálního muzea v Českém Krumlově probíhat zahajovací výstava muzejní sezóny 2017 „Lea Konvalinková. Restaurátorské práce a křídla motýlů“, která představí nejen dlouholetou spolupráci muzea s touto významnou českou krumlovskou

Vybrat z vyhledaných

TYP

☐ Aktuální výstavy (12x)

AUTOR

☐ Pergler, Tomáš, (8x)

☐ Jonáková, Ivana, (3x)

☐ Payne, Petr, (3x)

☐ Bartošová, Hana, (2x)

☐ Buzu, Teodor, (2x)

Oblíbené 2

Navštívené

Blanka Matragl.
[Zindelová, M.]
Blanka Matragl : [připravila Michaela Zindelová]
Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2006

Blanka Matragl.
Blanka Matragl : [připravila Michaela Zindelová]
Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2006

Obrázek 11: Výpis záznamů výstav z nabídky *Zobraz všechny aktuální výstavy* [Testování, 2017]

Při dalším hledání respondentka postupovala přes globální vyhledávání prostřednictvím termínu *Národní galerie*. To jí zobrazilo záznamy titulů, akcí a dalších obsahující zadané termíny. V horní části výpisu však byly uvedeny akce, které se v NG konaly a jež byly nejnověji zveřejněny. Jelikož byla tato nabídka vyhledaných záznamů řazena dle data zveřejnění, tak akce, které byly zveřejněny např. před měsícem, ale jež byly stále aktuální, byly uvedeny společně se záznamy knih, které byly v portálu zveřejněny v průběhu doby zadávání samotných výstav.

Poslední pokus dohledání uživatka provedla přes záložku *O bráně ART* a část *Zobraz všechny aktuální výstavy*. Uvedený postup byl však pouze obdobou přesměrování z domovské stránky.

6.3.2.3.1 Shrnutí

Třetí úkol se respondentce postupně podařilo splnit celý. Úspěšně zobrazila výpis aktuálních výstav přes domovskou stránku a sekci *Zobraz aktuální výstavy*. V rámci této

65

nabídky se jí však nezdařilo dohledat filtr, pomocí něhož by vyselektovala pouze pražské výstavy nebo výstavy konané v Národní galerii v Praze. Všechny záznamy tudíž musela procházet postupně.

Nemožnost bližší selekce pomocí faset místa konání nebo konající instituce uživatelka zhodnotila jako nepřehledné, pokud měla zájem najít vyloženě výstavy konané na základě těchto kritérií. Přítomna byla pouze možnost selekce *Autor*, což bylo v případě zadaného testovacího úkolu irelevantní, a možnost selekce *Typ*, která však nabízela pouze jednu možnost, a to *Aktuální výstavy*.³⁸

6.3.2.4 Čtvrtá testovací úloha

Za čtvrté bylo úkolem respondentky zjistit, jak přes portál kontaktovat koordinátory brány, pokud by jim chtěla oznámit konání výstavy v galerii, v níž měla dle modelového scénáře pracovat.

Uživatelka se prozkoumala domovskou stránku i sekci *O bráně ART* (a její podsekcce *Členové projektu* atd.), kde se jí však žádný kontakt nepodařilo dohledat. Neúspěšný byl rovněž pokus vyhledat termín *kontakt* přes globální vyhledávání.

Dle slov respondentky chyběla na portálu nabídka stylu *Kontakt*, *Napište nám*, *O nás*, kde by byl k dispozici email či kontaktní formulář. Takovou nabídku respondentka přímo v portálu očekávala v případě, že řešitelé brány mají zájem na tom, aby jim uživatelé dodávali sami informace a zpětnou vazbu.

6.3.2.4.1 Shrnutí

Čtvrtou testovací úlohu se respondentce nepodařilo splnit vůbec. Na portálu oborové brány ART nedohledala žádný kontakt ani kontaktní formulář na koordinátory projektu, aby je mohla kontaktovat se svou připomínkou, danou zadáním testovacího úkolu.

6.4 Vyhodnocení testování

Testovací úlohy se respondentce podařilo splnit přibližně z 60%, kdy úlohy 1 a 3 byly splněny úplně, úloha 2 byla dokončena cca z jedné třetiny a úloha 4 nebyla splněna vůbec. Při plnění úkolů uživatelka pracovala především s globálním vyhledáváním, možností fasetové klasifikace a procházením informačních sekcí portálu. Jednoduché ani rozšířené vyhledávání však nevyužila vůbec, stejně jako některé možnosti, jež portál nabízel (např. *Vyhledat jinde*).

³⁸ Na výstavy konané v NG by bylo možné se dostat např. tímto postupem: zobrazit si rejstřík *Aktuální výstavy*, přes možnost *Vyhledávání autorit* zadat „Národní galerie“ a po zobrazení vyhledaných záznamů provést selekci přes fasetu *Aktuální výstav* v pravé části obrazovky. Uvedený postup je však v rámci první zkušenosti s portálem pro běžného uživatele značně složitý, především co se týče intuitivního postupu.

Některé úlohy byly na respondentku pravděpodobně příliš složité a v dalším testování by bylo vhodnější rozdělit je do více drobnějších úkolů. Sama uživatelka dle svých slov při vyhledávání na webových stránkách postupuje intuitivně a se stránkou se seznamuje postupně. Vzhledem k tomu, že s portálem OB ART tudíž pracovala poprvé a neměla více času na to se s ním podrobněji seznámit, se jí s ním hůře pracovalo. Některých možností a nabídek si nepovšimla a nevěděla, že je portál nabízí.

Nápovědy na webových stránkách respondentka dle svých slov většinou nevyužívá a při zobrazení *Nápovědy ke katalogu* na portálu OB ART prohlásila, že by ji nečetla, jelikož jí na první pohled připadala složitá.

Ohledně portálu měla uživatelka několik připomínek, např. co se týče zobrazení obsahů knih, možnosti kontaktování koordinátorů brány a další. Některé části jí připadaly složité (např. pokus o stažení citace), jiné však zhodnotila jako velmi užitečné (např. třídění záznamů pomocí faset nebo globální vyhledávání).

Na základě provedeného testování se ukázalo, že některým uživatelům mohou funkce portálu připadat nepřehledné nebo matoucí, případně jim není jasné, jak je vůbec použít. Tato skutečnost je však dána také způsobem prohlížení stránek, jakým mají uživatelé tendenci postupovat, a to takovým, že *„letmo pohlédnou na každou novou stránku, přeletí očima nějaký text a klepnou na první odkaz, který je zaujme anebo se přibližně podobá věci, kterou hledají. Na valnou část stránky se většinou ani nepodívají“* [KRUG, 2006, s. 27]. Vliv tudíž má to, že lidé stránky pouze zběžně prohlíží, ale ve skutečnosti nečtou, a že pátrají po slovech, která upoutají jejich pozornost [KRUG, 2006, s. 29]. Dále se musí vzít v potaz, že uživatelé *„nevybírají nejlepší alternativu“*, ale *„pouze (...) první rozumnou volbu“* [KRUG, 2006, s. 30] a také že *„věci používají, aniž by vůbec pochopili způsob jejich fungování“* a že *„často mají dokonce o jejich funkci zcela mylné představy“* [KRUG, 2006, s. 31]. Některé funkce portálu tak mohou být nesprávně interpretovány nebo nepochopeny a tím pádem nevyužity (jak se např. potvrdilo v případě nabídky *Odeslat email* nebo *Vyhledat jinde* v portálu OB ART).

6.5 Doporučené změny

Webová stránka by měla být „*intuitivní, pochopitelná a samovysvětlující*“³⁹ [KRUG, 2006, s. 19] a uživatelé „*by mělo být jasné, o čem stránky jsou a jak je používat*“ [KRUG, 2006, s. 20]. Na základě uživatelského testování a vlastní analýzy portálu proto níže uvádím doporučení změn, které by uživatelům usnadnily práci s portálem ať už při jeho první návštěvě, nebo jeho pravidelném používání. Jsem si nicméně vědoma závislosti vzhledu a funkcí portálu na koncepci katalogu Portaro, jehož prostřednictvím je současný portál provozován, a že tudíž navrhované změny mohou být obtížněji realizovatelné.

6.5.1 Stručný popis projektu

Problém: Na portálu chybí ucelená stručná informace, o čem projekt OB ART je, co je jeho cílem, k čemu portál projektu slouží a co umožňuje.

Navržené řešení: Umístit na domovskou stránku nebo na samostatně (např. stylu *O nás* nebo *O projektu*) stručný popis projektu a jeho cíle. Dále uvést informaci, k čemu portál OB ART slouží a jaké jsou jeho základní funkce, aby si uživatel udělal jasnou představu o jeho možnostech. Přítomnost záložek *Členové projektu* a *Řešitelé projektu* je užitečná, nicméně se z ní uživatel konkrétně nedozví, o čem projekt jako takový je, aniž by si musel dohledávat informaci na jiných stránkách. Domnívám se, že by stručná informace o projektu přímo na portálu byla pro mnohé uživatele velmi přínosná (především pro ty, co navštíví stránky OB ART poprvé a nemají o jejich poslání a funkcích širší povědomí).

6.5.2 Kontakt na koordinátory

Problém: Chybí kontakt (email, kontaktní formulář) na koordinátory projektu, pomocí něhož by uživatelé mohli přímo poskytnout zpětnou vazbu týkající se používání portálu.

Navržené řešení: Na stránkách portálu by měl být uveden kontakt, na nějž by se uživatel bránu měl přímo obrátit se svými připomínkami či dotazy (viz podkapitola 6.3.2.4 Čtvrtá testovací úloha). Řešením by mohlo být vytvoření jednotného kontaktního formuláře nebo vytvoření stránky *Napište nám* či *Kontaktujte nás* apod., případně uvedením aktivních kontaktních emailů u členů nebo řešitelů projektu. Kontaktní formulář nebo email (či odkaz na ně) by rovněž měl být součástí stránky s popisem projektu (viz 6.5.1 Stručný popis projektu). Kontakt by se měl nacházet přímo na stránkách portálu, aby si jej uživatel nemusel sám dohledávat např. přes stránky konkrétní instituce, která je členem projektu.

³⁹ Pokud stránka není intuitivní, měla by být alespoň samovysvětlující [KRUG, 2006, s. 24].

6.5.3 Selekce záznamů konaných akcí a výstav

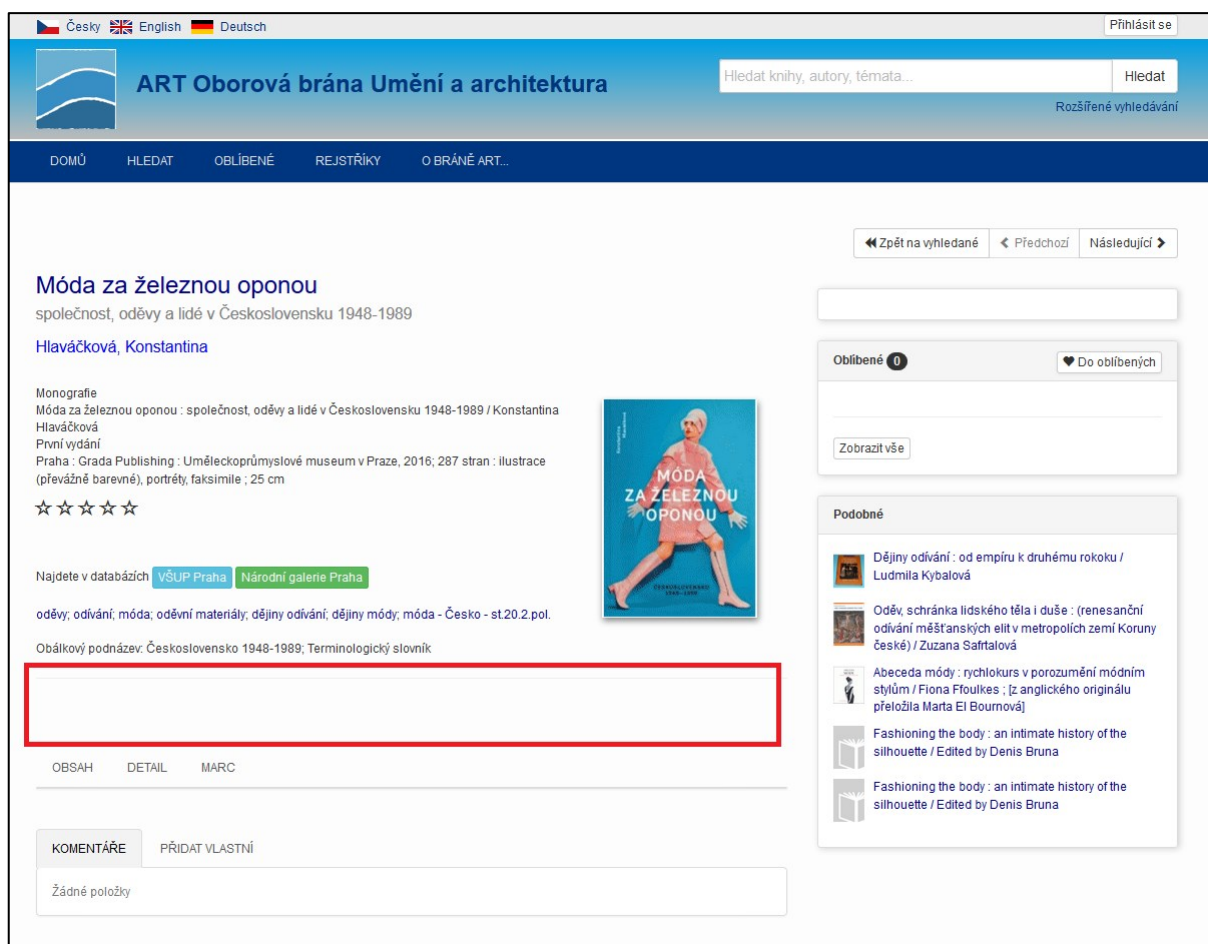
Problém: V informačních sekcích výstav a akcí se zobrazené záznamy nedají blíže filtrovat pomocí faset jako místo konání, konající instituce apod., jež by uživatelé pravděpodobně uvítali (viz podkapitola 6.3.2.3 Třetí testovací úloha).

Navržené řešení: Součástí záznamu každé výstavy by mohly být selekční údaje *místo konání*, *konající instituce* a další, které by později sloužily pro fasetové třídění zobrazených záznamů v sekci *Zobraz všechny aktuální výstavy* a *Všechny akce a nové události* (v pravé části stránky se zobrazenými záznamy). Domnívám se, že by tato funkce uživatelům velmi ulehčila prohlížení konaných výstav a akcí.

6.5.4 Citace

Problém: V případě detailního zobrazení vyhledaného titulu by měla být možnost generovat nebo kopírovat citaci zobrazeného titulu vytvořenou podle citační normy.

Navržené řešení: U každého titulu by se mohla nacházet citace ve formátu ISO 690, případně tlačítko *Zobrazit citaci*, čímž by došlo k vygenerování a zobrazení citace. Citace by měla být uvedena přímo pod výpisem základních údajů, nad možností vkládat komentáře k titulu (viz Obrázek 12), aby tuto možnost uživatel nepřehlédl. Domnívám se, že se jedná o užitečnou funkci, kterou by brána, fungující v tuto chvíli jako souborný katalog členských institucí, měla umožňovat.

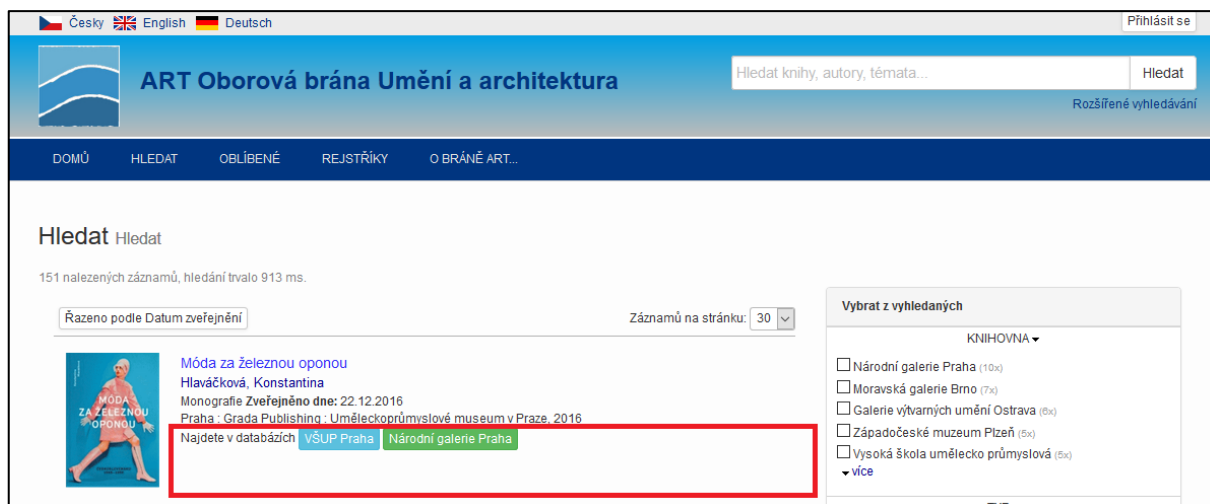

Obrázek 12: Návrh na možné umístění nabídky *Cítace* v detailním zobrazení záznamu [ART, 2016-]

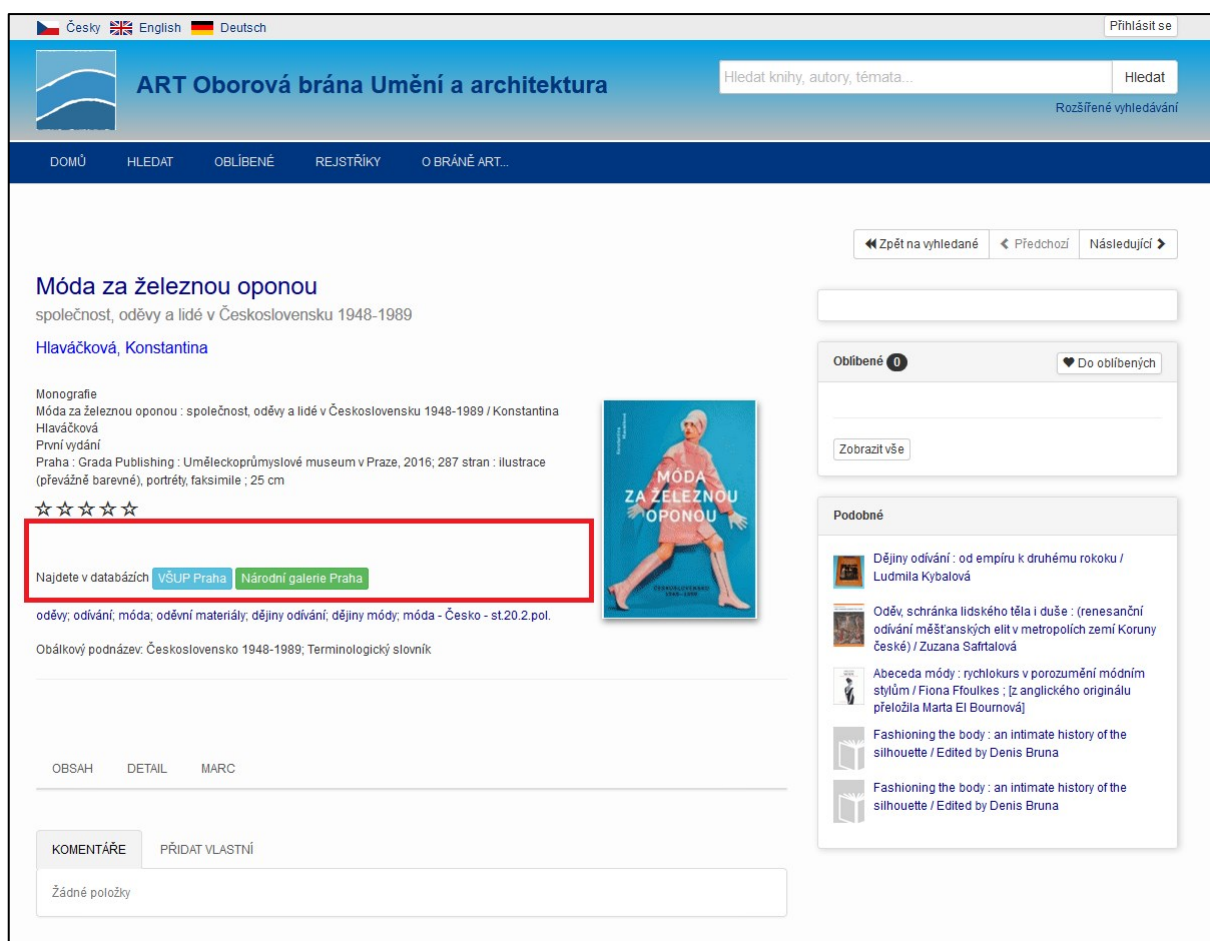
6.5.5 Vyhledávání v jiných zdrojích

Problém: Možnost zobrazení plného textu nebo vyhledání v jiných zdrojích by měla být z hlediska přehlednosti uvedena přímo u stručného záznamu ve výpisu vyhledaných titulů, nebo v případě detailního záznamu by měla být uvedena přímo pod výpisem základních údajů. Uživatel si tak těchto možností povšimne snáze, než pokud budou nevýrazně uvedeny až pod komentáři k titulu.

Navržené řešení: Nabídnou možnost *Vyhledat jinde* anebo *SFX Rozcestník* přímo ve výpisu nalezených záznamů nebo v případě detailního záznamu tuto možnost zobrazit přímo pod základními údaji titulu (viz Obrázek 13 a Obrázek 14). Nabídka by se měla nacházet přímo pod označením *Najdete v databázích*.

Obrázek 13: Návrh na možné umístění nabídky *Vyhledat jinde* ve stručném zobrazení záznamu [ART, 2016-]

Obrázek 14: Návrh na možné umístění nabídky *Vyhledat jinde* v detailním zobrazení záznamu [ART, 2016-]

6.6 Shrnutí

Případová studie splnila svůj účel pro potřeby této bakalářské práce a byla na ní v rámci jednoho podrobného příkladu testování prokázána práce vybraného uživatele s portálem

oborové brány ART, jeho vyhledáváním a službami. Provedené testování odhalilo významné problémy UX designu⁴⁰ portálu oborové brány a bylo by vhodné provést testování na širší skupině uživatelů [KRUG, 2010, s. 45-46]. Koordinátoři brány by se měli na podobná testování zaměřit.

Nastíněné problémy a jejich navržená optimalizace jsou definovány na základě konkrétní analýzy a uživatelského testování. Samozřejmě by bylo možno nalézt další připomínky. Je jasné, že změny rozhraní portálu jsou podmíněny technickými a ekonomickými faktory. Příkladem takové připomínky je např. navržení rozšíření poskytovaných zdrojů oborové brány např. o plnotextové databáze zpřístupněné přes platformu EBSCO apod., a to např. z hlediska finanční náročnosti pro projekt OB ART, kterou by toto rozšíření obnášelo.

⁴⁰ UX = zkratka „user experience“, jedná se o každý aspekt interakce mezi uživatelem a výrobkem, službou nebo společností [TÜRKYILMAZ, 2015, s. 560]. UX design samotný zkoumá míru interaktivity uživatele s používaným produktem [MCARTHUR, 2015, s. 2].

7 Závěr

Oborová brána Umění a architektura (ART) je projekt, jenž je v současné době provozován jedenácti institucemi pod koordinací knihovny Západočeského muzea v Plzni. Instituce mezi sebou mají uzavřenu smlouvu o spolupráci, případně dodatky ke smlouvě v případě nových členů, kteří se do projektu postupem času zapojili. Na tvorbě a využívání oborové brány ART participují kromě Západočeského muzea tyto instituce: knihovna Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, knihovna Národní galerie v Praze, knihovna Moravské galerie v Brně, knihovna Akademie výtvarných umění v Praze, knihovna Národního technického muzea, knihovna Galerie výtvarného umění v Ostravě, knihovna Muzea umění Olomouc, knihovna Národního filmového archivu, knihovna Institutu umění – Divadelního ústavu a knihovna Západočeské galerie v Plzni. Oborová brána ART je určena uživatelům z řad badatelů, studentů a veřejnosti, kteří hledají informace z oborů, jež brána zastřešuje (např. architektura, malířství, teorie umění).

Hlavním produktem portálu je souborný katalog členských knihoven s nadstavbovými funkcemi, jimiž jsou informační sekce. Jejich prostřednictvím jsou uživatelé zpravováni o konaných akcích, výstavách a o knižních novinkách, které vydaly členské instituce projektu, nebo se jedná o nové přírůstky do fondů knihoven členských institucí. V průběhu roku 2016 projekt prošel zásadními změnami, kdy se jednalo ustanovení nového koordinátora projektu (místo UPM se koordinátorem stalo ZČM), dále nepřiznání celkové výše žádané dotace přes program VISK 8 a odstoupení VŠUP od smlouvy. Došlo rovněž ke změně webového portálu a používaných technologií (viz níže) a v neposlední řadě se do tvorby brány zapojily nové instituce (knihovny NFA, IDU a ZG). Přes všechny změny se projekt podařilo udržet v provozu.

Současný portál oborové brány ART funguje na adrese artlib.eu. Technologicky jeho provoz zajišťuje firma KP-SYS prostřednictvím produktu katalogu Portaro. Vyhledávání probíhá v rámci centralizované databáze (indexu), jež zahrnuje harvestované záznamy z katalogů členských knihoven, a záznamy akcí, výstav atd., které jsou uváděny v informačních sekcích a při jejichž tvorbě se využívá databáze autorit. Každá informační sekce je skrze tuto databázi provázána s katalogem a přes vyhledávání je uživateli umožněno dostat komplexní informaci. V rámci portálu může uživatel se záznamy dále pracovat, což zahrnuje např. možnost záznam(y) exportovat, vyhledat v jiných zdrojích (např. v JIB nebo v Souborném katalogu), vyhledat titul (a případně plný text) přes *SFX Rozcestník*, vložit k titulům komentář nebo hodnocení, tvořit si seznam oblíbených titulů a další funkce. Některé z funkcí jsou závislé na přihlášení do portálu (např. vložení neanonymního komentář

k titulu). Kromě katalogů členských knihoven v tuto chvíli nejsou zpřístupňovány jiné zdroje, dostupné např. přes platformu EBSCO.

Na základě uživatelského testování bylo zjištěno, že některým uživatelům z cílové skupiny projektu se nemusí s portálem a jeho funkcemi dobře pracovat, případně si vůbec nejsou vědomi, že tyto funkce umožňuje. Uživatelé při práci s oborovou branou, stejně jako s jinými weby, postupují intuitivně, proto je pravděpodobné, že některé funkce portálu objeví teprve při opakovaném hledání a práci s portálem, nebo je neobjeví nikdy. Koordinátoři by neměli oblast UX kvality oborové brány podceňovat, jelikož tím umožní ocenit všechnu různorodou práci, která je do projektu vkládána, a zároveň uživateli poskytnou prostor pro plnohodnotné využití funkcí portálu.

Do budoucna mají koordinátoři projektu stanoveny za cíl především udržet bránu v provozu, jelikož jsou o její existenci a významu přesvědčeni. Kromě toho chtějí navázat spolupráci s dalšími institucemi (knihovnami), které by obsahem svých fondů mohly přispět do souborného katalogu OB ART, a jež by se rovněž podíleli na editaci informačních sekcí. Podstatným cílem řešitelů je také vycházet vstříc uživatelům ohledně služeb, které portál nabízí portál brány, a dosáhnout tím jejich spokojenosti.

Celkově se dá projekt oborové brány ART hodnotit jako přínos a zpestření nabídky oborově zaměřených informačních zdrojů, v nichž uživatelé mohou najít relevantní literaturu a informace k oborům, jež je zajímají. Dle slov I. Šedy má OB ART svůj význam i z toho důvodu, že „nemá souborný katalog duplicitní ani s Caslinem, ani s CPK“ a „poskytuje vedle této databáze další různé služby, využívané veřejností“, čímž „přispívá (...) k pestrosti služeb, které si čtenář může nalézt a z kterých si může vybrat“ [ŠEDO, 2016b, s. 211].

8 Použitá literatura a informační zdroje

1. Akademie výtvarných umění v Praze Knihovna, 2016. In: *ART: Oborová brána Umění a architektura* [online]. 2016- [cit. 2016-12-18]. Dostupné z: <http://artlib.eu/authorities/73840>.
2. Apache Lucene Core, 2011-2016. APACHE SOFTWARE FOUNDATION. *Apache Lucene Core* [online]. [Delaware, USA]: Apache Software Foundation, ©2011-2016 [cit. 2017-02-16]. Dostupné z: <http://lucene.apache.org/core/>.
3. *ART: Oborová brána Umění a architektura* [online]. 2016- [cit. 2017-02-17]. Dostupné z: <http://artlib.eu/>.
4. BARTOŠOVÁ, Hana, 2013. Oborová brána ART/JIB. *Duha* [online]. 2013, **27**(2) [cit. 2016-03-17]. ISSN 1804-4255. Dostupný z: <http://duha.mzk.cz/clanky/oborova-brana-art-jib>.
5. BARTOŠOVÁ, Hana, et al., 2016. Popis funkcionality oborové brány ART – podklady pro Centrální portál knihoven (CPK). Interní materiál. Dostupné v archivu PhDr. Ila Šedy.
6. CELBOVÁ, Ludmila, 2003. Elektronický zdroj. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2016-07-08]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000872&local_base=KTD.
7. CELBOVÁ, Ludmila, 2003a. Portál. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2016-05-21]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000550&local_base=KTD.
8. CELBOVÁ, Ludmila, 2003b. Předmětová brána. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000936&local_base=KTD.
9. Cíle VUK, 2005-2007. *Virtuální umělecká knihovna* [Virtual Art Library] [online]. Praha: UPM, 2005-2007 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://www.knihovna.upm.cz/prezentace/prezvuk-b/cilevuk.htm>.

10. Citation Linker, 2015. UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE, ÚSTAV VÝPOČETNÍ TECHNIKY. *Univerzita Karlova v Praze, Ústav výpočetní techniky: SFX* [online]. Praha: ÚVT, 2015, Poslední aktualizace: 27. 04. 2015 11:04 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <https://sfx.cuni.cz/SFX-26.html>.
11. Co je MetaLib, 2006-2015. MULTIDATA PRAHA S.R.O. *MULTIDATA Praha s.r.o.* [online]. Praha: MULTIDATA Praha s.r.o., ©2006-2015 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.multidata.cz/produkty/metalib>.
12. Co je SFX, 2006-2015. MULTIDATA PRAHA S.R.O. *MULTIDATA Praha s.r.o.* [online]. Praha: MULTIDATA Praha s.r.o., ©2006-2015 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.multidata.cz/produkty/sfx>.
13. Co je TinWeb, 2006-2015. MULTIDATA PRAHA S.R.O. *MULTIDATA Praha s.r.o.* [online]. Praha: MULTIDATA Praha s.r.o., ©2006-2015 [cit. 2016-11-04]. Dostupné z: <http://www.multidata.cz/produkty/tinweb>.
14. České souborné katalogy a portály, 2015. NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. *Souborný katalog České republiky* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2015 [cit. 2016-06-23]. Dostupné z: <http://www.caslin.cz/caslin/spoluprace/jak-prisipivat-do-sk-cr/spoluprace-se-sk-cr/odkazy/ceske-souborne-katalogy>.
15. DEVITO, Joseph A., 2001. *Základy mezilidské komunikace*. 1. vyd. Praha: Grada, 2001. ISBN 80-7169-988-8.
16. Dodatek č. 1 ke Smlouvě o spolupráci na projektu oborové brány Umění a architektura (ART) ze dne 12. 10. 2011. Praha: Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, 2. 2. 2016. Archiv VŠUP.
17. Elektronické informační zdroje, 2015. NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. *Informace pro knihovny* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 10. 02. 2015 [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://ipk.nkp.cz/odborne-cinnosti/elektronicke-informacni-zdroje>.
18. FOLTÝN, Michal, 2010. *Využití systémů Content Management ve státní správě* [The applications of Content Management Systems in e-government]. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Matematicko-fyzikální fakulta, Katedra softwarového inženýrství. Vedoucí práce prof. RNDr. Jaroslav Král, DrSc. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/70328/>.

19. Galerie výtvarného umění (Ostrava, Česko), 2016. In: *ART: Oborová brána Umění a architektura* [online]. 2016- [cit. 2016-12-18]. Dostupné z: <http://artlib.eu/authorities/2027>.
20. Gallica - bibliothèque numérique, 2017. In: *JIB: Jednotná informační brána: Hledat ve zdroji* [online]. [2017] [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <http://www.jib.cz/V/?func=find-db-4&resource=CNL03830>.
21. HARTMANOVÁ, Květa, 2005. Virtuální umělecká knihovna. In: KUBÍČEK, Jaromír (sest.). *Knihovny současnosti 2005: sborník z 13. Konference, konané ve dnech 13.-15. září 2005 v Seči u Chrudimi*. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2005, s. 123-138. ISBN 80-86249-33-6. Dostupné také online z: <http://sdruk.mlp.cz/data/xinha/sdruk/ks2005/2005-1-123.pdf>.
22. HARTMANOVÁ, Květa, 2007. Oborová brána Umění a architektura (ART). *Knihovna* [online]. 2007, **18**(2), 33-40 [cit. 2016-02-18]. ISSN 1801-3252. Dostupný z: <http://knihovna.nkp.cz/knihovna72/hartman.htm>.
23. HARTMANOVÁ, Květa, 2009. Co může nabídnout badatelům i knihovnám oborová brána Umění a architektura (ART). *Čtenář* [online]. 2009, **61**(1) [cit. 2016-02-18]. ISSN 1805-4064. Dostupné z: <http://ctenar.svkk1.cz/clanky/2009-roc-61/01-2009/co-muze-nabidnout-badatelum-i-knihovnam-oborova-brana-umeni-a-architektura-art-51-316.htm>.
24. HARTMANOVÁ, Květa a Petr NOVÁK, 2009a. *Novinky v oborové bráně Umění a architektura (ART)* [online prezentace]. Praha, 2009 [cit. 2016-11-09]. Dostupné z: <http://skip.nkp.cz/akcArch09.htm>.
25. HENDL, Jan, 2008. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
26. Historie knihovny, 1999. KNIHOVNA UMĚLECKOPRŮMYSLOVÉHO MUZEA V PRAZE. *Knihovna Uměleckoprůmyslového musea v Praze* [online]. Praha: UPM, 1999- [cit. 2016-12-18]. Dostupné z: <http://www.knihovna.upm.cz/index.php?page=historie>.
27. Jak pracuje, 2006-2015. MULTIDATA PRAHA S.R.O. *MULTIDATA Praha s.r.o.* [online]. Praha: MULTIDATA Praha s.r.o., ©2006-2015 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.multidata.cz/produkty/sfx/o-systemu/o-systemu>.

28. KANETKAR, Jayashree, 2014. Development of Subject Gateways: a Status Update. *DESIDOC Journal of Library & Information Technology*. 2014, **34**(5), 367-375. ISSN 0974-0643. Dostupné z: ProQuest.
29. Knihovna, 2016. NÁRODNÍ GALERIE V PRAZE. *Národní galerie v Praze* [online]. Praha: NG, 2016 [cit. 2016-12-18]. Dostupné z: <http://www.ngprague.cz/knihovna-1>.
30. Knihovna, 2016a. VYSOKÁ ŠKOLA UMĚLECKOPRŮMYSLOVÁ V PRAZE. *UMRUM Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze* [online]. Praha: VŠUP, ©2016 [cit. 2016-12-18]. Dostupné z: <https://www.umprum.cz/web/cs/knihovna>.
31. Knihovna, 2016b. ZÁPADOČESKÁ GALERIE V PLZNI. *Západočeská galerie v Plzni* [online]. Plzeň: ZG, [2016] [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: <http://www.zpc-galerie.cz/cs/knihovna-54>.
32. Knihovna Divadelního ústavu, 2017. INSTITUT UMĚNÍ – DIVADELNÍ ÚSTAV. *Institut umění – Divadelní ústav* [Arts and Theatre Institute] [online]. Praha: IDU, ©2017 [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: <http://www.idu.cz/cs/knihovna-divadelniho-ustavu>.
33. Knihovna NTM, 2000-2016. NÁRODNÍ TECHNICKÉ MUZEUM. *Národní technické muzeum* [online]. Praha: NTM, ©2000-2016 [cit. 2016-12-18]. Dostupné z: <http://www.ntm.cz/archiv-knihovna/knihovna-ntm>.
34. Knihovní webový katalog Portaro, 2013. KP-SYS SPOL. S.R.O. *Portaro* [online]. Pardubice: KP-SYS spol. s.r.o., ©2013 [cit. 2017-02-17]. Dostupné z: <http://kpsys.cz/verbis/index.php/cs/ct-menu-item-16/ct-menu-item-35>.
35. KOCH, Traugott, 2000. Quality-controlled subject gateways: definitions, typologies, empirical overview. *Online Information Review* [online]. 2000, **24**(1), 24-34 [cit. 2016-07-08]. ISSN 1468-4527. Dostupné z: ProQuest.
36. Koordinátoři oborové brány ART, 2016. Řízený rozhovor. Praha, 8. 6. 2016. Zvukový záznam dostupný v osobním archivu Anny Rýznarové.
37. KRUG, Steve, 2006. *Web design - nenuťte uživatele přemýšlet!*. 2., aktualiz. vyd. Brno: Computer Press, 2006. ISBN 80-251-1291-8.
38. KRUG, Steve, 2010. *Nenuťte uživatele přemýšlet!: praktický průvodce testováním a opravou chyb použitelnosti webu*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2010. ISBN 978-80-251-2923-4.

39. Krušnohorské doly na historických mapách: krása a význam důlních map. Dvůrka zámku Ostrov, 2016. In: *ART: Oborová brána Umění a architektura* [online]. 2016- [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://artlib.eu/authorities/721253>.
40. *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze], 2003. Praha: Národní knihovna České republiky, 2003- [cit. 2016-06-23]. Dostupné z: <http://aleph.nkp.cz/cze/ktd>.
41. KUČEROVÁ, Helena, 2011. Metavyhledávání a jeho typy – příspěvek k terminologické diskusi. *Knihovna plus* [online]. 2011, (2) [cit. 2016-06-23]. ISSN 1801-5948. Dostupný z: <http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus112/kucer.htm>.
42. KUČEROVÁ, Helena, 2003. Centralizované vyhledávání. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2016-06-23]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000015735&local_base=KTD.
43. KUČEROVÁ, Helena, 2003a. Federativní vyhledávání. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2016-06-23]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000015023&local_base=KTD.
44. MCARTHUR, John A. a Valerie Johnson GRAHAM, 2015. User-Experience Design and Library Spaces: A Pathway to Innovation? *Journal of Library Innovation* [online]. 2015, 6(2), 1-14 [cit. 2017-04-21]. ISSN 1947525X. Dostupné z: EBSCO host.
45. MERTO VÁ, Eva, 2016. Ústní sdělení. 9. 5. 2016.
46. MERTO VÁ, Eva a Hana BARTOŠOVÁ, 2016a. Emailová korespondence ze dne 18. 1. 2016.
47. Metodika KIV – základní informace, 2017. NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. *Knihovnictví a informační věda* [online]. Praha: Národní knihovna České republiky, 09. 02. 2017 [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: http://kiv.nkp.cz/o-projektu/copy_of_metodika-kiv.
48. Míra okamžitého opuštění, 2017. GOOGLE. *Google: Návod Analytics*. [Mountain View]: Google, ©2017 [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <https://support.google.com/analytics/answer/1009409?hl=cs>.

49. MojeID v kostce, 2017. CZ.NIC, Z. S. P. O. *MojeID: internet bez hesel a registrací* [online]. [Praha]: CZ.NIC, z. s. p. o., ©2017 [cit. 2017-02-18]. Dostupné z: <https://www.mojeid.cz/page/1860/vyhody-pro-vas-web/>.
50. Moravská galerie (Brno, Česko), 2016. In: *ART: Oborová brána Umění a architektura* [online]. 2016- [cit. 2016-12-18]. Dostupné z: <http://artlib.eu/authorities/968>.
51. Muzeum umění (Olomouc, Česko), 2016. In: *ART: Oborová brána Umění a architektura* [online]. 2016- [cit. 2016-12-18]. Dostupné z: <http://artlib.eu/authorities/3244>.
52. Náповěda ke katalogu Portaro, 2016. *ART: Oborová brána Umění a architektura* [online]. 2016- [cit. 2017-02-18]. Dostupné z: <http://artlib.eu/help##kotvaRozsireneHledani>.
53. O Artalk.cz, 2007-2017. ARTALK Z.S. *Artalk magazine* [online]. Brno: Artalk, z.s., ©2007-2017 [cit. 2017-03-17]. Dostupné z: <http://artalk.cz/kontakt/>.
54. O KNFA, 2017. NÁRODNÍ FILMOVÝ ARCHIV. *NFA* [online]. Praha: NFA, ©2017 [cit. 2017-01-28]. Dostupné z: <http://nfa.cz/cz/knihovna/o-knihovne/>.
55. O nás, 2017. ARCHIV VÝTVARNÉHO UMĚNÍ, O.S. *Archiv* [online]. Kostelec nad Černými lesy: Archiv výtvarného umění, o.s., [2017] [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://www.artarchiv.cz/>.
56. Oborová brána ART: roční statistiky 2015, 2016. *Google Analytics*. ©2016. Dostupné v archivu PhDr. Ila Šedy.
57. Oborová brána ART: roční statistiky 2016-2017, 2016a. *ART Oborová brána Umění a architektura* [online]. 2016- [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://artlib.eu/stats>.
58. *Oborová brána Umění a architektura (ART)* [online]. ©2001-2016 [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://art.jib.cz/>.
59. Oborové brány, 2001-2016. NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR A ÚSTAV VÝPOČETNÍ TECHNIKY UNIVERZITY KARLOVY. *Informační portál Jednotné informační brány (JIB)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR a Ústav výpočetní techniky Univerzity Karlovy, 2001-2016 [cit. 2016-05-23]. Dostupné z: <http://info.jib.cz/o-projektu/oborove-brany>.
60. Portaro - přehled vlastností, 2013. KP-SYS SPOL. S.R.O. *Portaro* [online]. Pardubice: KP-SYS spol. s.r.o., ©2013 [cit. 2017-02-17]. Dostupné z:

<http://kpsys.cz/verbis/index.php/cs/ct-menu-item-16/ct-menu-item-35/ct-menu-item-37>.

61. Pražské vily pod křídly Mílka, 2016-. In: *ART: Oborová brána Umění a architektura* [online]. 2016- [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://artlib.eu/documents/224>.
62. Předvybrané sady, 2001-2016. *Oborová brána Umění a architektura (ART)* [online]. ©2001-2016 [cit. 2016-05-02]. Dostupné z: <http://art.jib.cz>.
63. SMETANA, Jindřich, 2016. Výpověď Smlouvy o spolupráci na projektu oborové brány Umění a architektura (ART). Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 7. 4. 2016. Archiv VŠUP.
64. Smlouva o spolupráci na projektu oborové brány Umění a architektura (ART). Praha: Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, 12. 10. 2011. Archiv VŠUP.
65. STOKLASOVÁ, Bohdana, 2003. Oborové informační brány – workshop Divize bibliografické kontroly. *Národní knihovna – knihovnická revue* [online]. 2003, **14**(4), 274-280 [cit. 2016-07-08]. ISSN 1214-0678 (On-line). Dostupné z: <http://full.nkp.cz/nkkr/NKKR0304/0304274.html>.
66. STOKLASOVÁ, Bohdana, 2008. *Oborové brány*. Praha: Národní knihovna České republiky, 2008. ISBN 978-80-7050-555-7.
67. STOKLASOVÁ, Tereza, 2002. *Zahraniční oborové informační brány, standardy pro popis zdrojů a jejich harmonizace: analytická studie* [online]. Praha, říjen 2002 [cit. 2016-07-08]. Dostupné z: <http://info.jib.cz/dokumenty/studie2rev.pdf>.
68. SURAJ, V. K., ed., 2005. *Encyclopaedic dictionary of library and information science*. Delhi: Isha Books, 2005. ISBN 8182052718.
69. ŠEDO, Ila a Anna RÝZNAROVÁ, 2016. Emailová korespondence ze dne 15. 3. 2017. Dostupné v osobním archivu Anny Rýznarové.
70. ŠEDO, Ila a Anna RÝZNAROVÁ, 2016a. Emailová korespondence ze dne 30. 6. 2016. Dostupné v osobním archivu Anny Rýznarové.
71. ŠEDO, Ila a Petr ŽABIČKA, 2016b. Oborová brána ART a Centrální portál knihoven. *Čtenář*. 2016, **68**(6), 209-213. ISSN 0011-2321.
72. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA a kol., 2014. *Občanský zákoník*. Svazek I, (§ 1 až 654). Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. Rekodifikace. ISBN 978-80-7478-370-8.

73. Testování uživatelského vyhledávání v portálu oborové brány ART, 2017. Praha, 9. 3. 2017. Zvukový a obrazový záznam dostupné v osobním archivu Anny Rýznarové.
74. TÜRKYILMAZ, Ali, KANTAR, Simge, BULAK, M. Enis a Ozgur UYSAL, 2015. User Experience Design: Aesthetics or Functionality? In: *Managing Intellectual Capital and Innovation for Sustainable and Inclusive Society: Managing Intellectual Capital and Innovation; Proceedings of the MakeLearn and TIIM Joint International Conference 2015* [online]. Bangkok: ToKnowPress, 2015, s. 559-565 [cit. 2017-04-21]. Dostupné z: <https://ideas.repec.org/h/tkp/mklp15/559-565.html>.
75. Uměleckoprůmyslové museum (Praha, Česko), 2016. In: *ART: Oborová brána Umění a architektura* [online]. 2016- [cit. 2016-12-18]. Dostupné z: <http://artlib.eu/authorities/46658>.
76. VYMĚTAL, Jan, 2012. *Informační zdroje v životním prostředí*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-733-9.
77. Západočeské muzeum (Plzeň, Česko). Knihovna, 2016. In: *ART: Oborová brána Umění a architektura* [online]. 2016- [cit. 2016-12-18]. Dostupné z: <http://artlib.eu/authorities/224846>.
78. ŽABIČKA, Petr, 2003. OAI-PMP: protokol pro metadatovou interoperabilitu. In: *Automatizace knihovnických procesů - 9*. Praha: ČVUT- Výpočetní a informační centrum, 2003. ISBN 80-01-02738-4. Dostupné také z: http://knihovnice.civ.cvut.cz/akp2003/sbornik/05_zabicka.pdf.

Seznam obrázků

- Obr. č. 1: Původní portál oborové brány ART (vzhled aktuální ke dni 1. 6. 2016) (s. 42)
- Obr. č. 2: Design současného portálu oborové brány ART (s. 43)
- Obr. č. 3: Příklad záznamu výstavy v informační sekci aktuálních výstav (s. 44)
- Obr. č. 4: Jednoduché vyhledávání současného portálu oborové brány ART (s. 49)
- Obr. č. 5: Rozšířené vyhledávání současného portálu oborové brány ART (s. 50)
- Obr. č. 6: Náhled výpisu vyhledaných záznamů (s. 51)
- Obr. č. 7: Vzhled zobrazeného záznamu v současném portálu oborové brány ART (s. 53)
- Obr. č. 8: Možnosti exportu záznamu (s. 54)
- Obr. č. 9: Možnosti vyhledání titulu v jiných databázích (s. 54)
- Obrázek 10: Export záznamů v položce *Oblíbené* (s. 63)
- Obrázek 11: Výpis záznamů výstav z nabídky *Zobraz všechny aktuální výstavy* (s. 65)
- Obrázek 12: Návrh na možné umístění nabídky *Citace* v detailním zobrazení záznamu (s. 70)
- Obrázek 13: Návrh na možné umístění nabídky *Vyhledat jinde* ve stručném zobrazení záznamu (s. 71)
- Obrázek 14: Návrh na možné umístění nabídky *Vyhledat jinde* v detailním zobrazení záznamu (s. 71)

Seznam grafů

- Graf č. 1: Statistika oborové brány ART v období prosinec 2007 – červenec 2008 (s. 56)

Seznam tabulek

- Tabulka č. 1: Statistika návštěvnosti oborové brány ART od roku 2015 (s. 55)

Seznam příloh

Příloha č. 1: Osnova otázek pro řízený rozhovor s koordinátory oborové brány ART	I
Příloha č. 2: Výtah z řízeného rozhovoru s koordinátory oborové brány ART	III
Příloha č. 3: Kompletní rozpis zdrojů oborové brány ART v rámci původního portálu na adrese art.jib.cz	IX
Příloha č. 4: Scénář uživatelského testování portálu oborové brány ART	XI
Příloha č. 5: Scénář úloh pro uživatelské testování portálu oborové brány ART	XIII

Příloha č. 1: Osnova otázek pro řízený rozhovor s koordinátory oborové brány ART

1. Organizace a řízení

- Jaké je organizační zajištění oborové brány v současné době?
- Kdo se nejvíce podílí na fungování brány?
- Do spolupráce na projektu se údajně mohou zapojit další instituce. Jaký je postup v takových případech a co to obnáší? Jaké druhy institucí se mohou zapojit?
- Probíhá navazování spolupráce se zahraničními subjekty? Jak je navazována a kdo má její domluvu na starosti?
- Doplnující otázky:
 - Jaká je aktivita členských knihoven? V jaké míře se na provozu portálu podílejí? Jaké činnosti musejí instituce vykonávat a na jakých činnostech se podílejí?
 - Jaké byly důvody pro změnu koordinátora? Proč vybráno Západočeské muzeum?
 - Systém Plone umožňuje práci rozsáhlého počtu editorů. Kdo je však hlavním redaktorem systému, kdo schvaluje příspěvky (pokud někdo takový existuje)?
 - Je realizační tým OB ART v kontaktu s týmy jiných oborových bran? Pokud ano, v jakém rozsahu? Co se řeší v takových případech?

2. Marketing

- Jaký je marketing služeb oborové brány? Jaké konkrétní kroky jsou podnikány pro zviditelnění a rozšíření povědomí uživatelů o existenci brány a službách, které nabízí?
- Doplnující otázky:
 - Získáváte přímou zpětnou vazbu od uživatelů, případně členských organizací a spolupracovníků? Pokud ano, v jaké podobě a rozsahu? Jak a v jakém rozsahu připomínky řešíte a realizujete?
 - Zaznamenali jste nějaké ohlasy na změny portálu (vzhled, nabízené služby atd.)?

3. Současný stav

- Jaká je situace oborové brány v současné době (její provoz, organizace, technická řešení, finanční zajištění atd.)? Jaké nejaktuálnější verze vyhledávače, SFX a Plone jsou v současné době v provozu?
- Jaké nejvýznamnější změny v současné době proběhly/probíhají? Byly úspěšné či nikoli?
- Doplnující otázky:

- Využívají členské knihovny portál pro zveřejňování novinek, co se týče jejich provozu, přírůstků ve fondu, akcí atd.? Vyžadujete tuto aktivitu, nebo rozhodnutí necháváte výhradně na členech samotných?
- Jsou zpřístupněny virtuální sbírky muzeí a galerií?
- Probíhá akvizice nových zdrojů? Pokud ano, jak? Kdo zdroje vybírá a schvaluje?
- V jaké fázi je tvorba nového webového portálu brány? Kdy bude naostro spuštěn provoz nového portálu a ukončen provoz starého portálu?
- Plánujete rozšíření jazykových verzí portálu? Pokud ano, v jakých jazycích?
- Jaká je návštěvnost brány v průběhu posledních let? Zamýšlíte učinit nějaké kroky pro navýšení návštěvnosti a zlepšení povědomí uživatelů o bráně?
- Jedním z cílů projektu bylo vytvořit kompaktní společný tezaurus. Jak probíhá plnění tohoto cíle? Je splnění reálné? Jaké kroky pro splnění již byly podniknuty?
- Podílejí se instituce na aktualizaci událostí na portálu v uspokojivém rozsahu?
- Na jaké konflikty anebo bariéry při provozování brány obecně narážíte (ať už u uživatelů nebo spolupracovníků, vše co se týče obsahového hlediska, technické potíže atd.)? Jaké byly nejvážnější konflikty? Podařilo se je vyřešit?
- V roce 2016 se od projektu chystá odstoupit Knihovna VŠUP. Jedná se o ojedinělý případ, nebo se z projektu chystá nebo chystala odstoupit ještě jiná členská instituce?

4. Plánované cíle do budoucna

- Jakých krátkodobých či dlouhodobých cílů ohledně brány chcete dosáhnout? Jakým způsobem budete cíle realizovat?
- Doplnující otázky:
 - Začlenění se brána ART do Centrálního portálu knihoven? Byly pro to podniknuty již nějaké kroky? Jaké?
 - Uvažujete o rozšíření služeb oborové brány ART (články, zprávy z oblasti umění apod.)? Pokud ano, kdo je bude primárně realizovat?

Příloha č. 2: Výtah z řízeného rozhovoru s koordinátory oborové brány ART

Místo konání: Malé nám. 5/9, dům U Minuty, Praha 1

Datum konání: 8. 6. 2016

Přítomní koordinátoři: PhDr. Ila Šedo (ZČM), Bc. Šárka Bláhová (UPM), PhDr. Martina Horáková (NG), Mgr. Petr Souček (NTM), Ing. Petr Štefan (KP-SYS)

I. Organizace a řízení

1) Jaké je organizační zajištění oborové brány v současné době? Kdo se nejvíce podílí na fungování brány?

Organizace OB ART je zajištěna skrze kolektivní smlouvu se všemi spolupracujícími institucemi, která je podepsána jejich řediteli. Na fungování brány se podílejí všechny instituce společně, nikdo není hlavní ani vedlejší. Existuje pouze hlavní koordinátor, jenž má navíc na starosti administrativní práci.

2) Do spolupráce na projektu se údajně mohou zapojit další instituce. Jaký je postup v takových případech a co to obnáší? Jaké druhy institucí se mohou zapojit?

Máme vytipováno několik institucí, o jejichž spolupráci bychom měli zájem. Organizace jsme kontaktovali a jedná se s nimi. Vyřizování případné spolupráce by rovněž nastalo v případě, že by nás sama kontaktovala instituce, která by se chtěla do projektu zapojit. Organizace, s nimiž budeme chtít navázat spolupráci, budou vyzvány, a pokud bude domluva úspěšná, bude podepsán dodatek ke smlouvě.

Všechny instituce, jež by se chtěly do projektu zapojit, musí splňovat technické požadavky. Strukturou a profilem fondu musí odpovídat tematickému zaměření brány, jejich knihovní systém musí mít OAI provider a pro katalogizaci musí používat formát MARC21 (o sklizení UNIMARC záznamů se neuvažuje). Další podmínkou je konfigurace zdroje, aby bylo u dat zaznamenáno, odkud jsou. Od přistupující organizace bude žádána adresa OAI provideru, přes který se systémy kontaktují kvůli stažení dat. Přistupující knihovna si může navolit, jaká data bude chtít poskytnout. Na straně OB ART se pak vše nastaví, včetně četnosti stahování, co se bude sklízet a zobrazení zdrojové instituce. OAI Harvester si pak o data požádá a dojde k jejich importu.

3) Probíhá navazování spolupráce se zahraničními subjekty?

V současné době tato spolupráce neprobíhá, jelikož prozatím mezinárodní ambice nemáme. V původním portálu byly k dispozici pro vyhledávání katalogy zahraničních

knihoven, nicméně se nejednalo o spolupráci s nimi. Ze zkušeností brány vyplývá, že zájem o zahraniční zdroje není tak velký, aby zahraniční zdroje či subjekty byly do brány zapojeny.

4) Jaká je aktivita členských knihoven?

Knihovny mají na starosti průběžnou činnost. Podstatnou aktivitou je plnění informačních sekcí (výstavy, události a nové knihy). Sekce plní všichni v průběhu roku s ohledem k tomu, jak jsou získávány informace z mateřských a okolních institucí, vlastních zdrojů apod. Editaci provádí každá knihovna sama (mohou přidávat textové a obrazové informace, plakáty, obálky knížek atd.).

Instituce mají dále na starosti jednorázové činnosti, a to např. v sekci o projektu vyplnit stručnou charakteristiku knihovny a poskytnout fotografie, které se mohou podle individuálního uvážení obměňovat (např. jednou za rok).

5) Jaké byly důvody pro změnu koordinátora?

Důvodem byly organizační a institucionální důvody. Účtárna UPM kvůli ztíženým podmínkám nestíhala administrativní práci ohledně brány, tudíž se tohoto úkolu dobrovolně ujala účtárna knihovny ZČM v Plzni.

6) Systém Plone umožňuje práci rozsáhlého počtu editorů. Kdo je však hlavním redaktorem systému, kdo schvaluje příspěvky (pokud někdo takový existuje)?

CMS Plone se v rámci nového portálu již využíván nebude. Nový portál bude koncipován tak, aby byla data propojena (integrována) a nebude se používat žádný redakční systém. Každá sekce bude mít nastavený pracovní list a při vytvoření záznamu bude zdrojem databáze autorit, v níž budou živá a aktuální data importovaná z knihoven. Na rozdíl od původního portálu tak budou data v každé sekci provázána s katalogem a budou přes něj vyhledatelná. Editace sekcí bude možná přes přihlášení do editačního účtu. Každá spolupracující instituce dostala údaje, aby se mohla přihlásit jako „zaměstnanec knihovny“ a mohla editovat obsah stránek. Vedena bude rovněž statistika, kolik kdo přispívá. Běžný přihlášený čtenář možnosti editace mít nebude.

Hlavní redaktor systému není, každá instituce odpovídá za své příspěvky sama a nikdo nadřazený, kdo by je schvaloval, neexistuje.

7) Je realizační tým OB ART v kontaktu s týmy jiných oborových bran?

Kontakty s ostatními oborovými branami, kromě setkání na společných besedách v NTK apod., přímo nejsou.

II. Marketing

1) Jaký je marketing služeb oborové brány? Jaké konkrétní kroky jsou podnikány pro zviditelnění a rozšíření povědomí uživatelů o existenci brány a službách, které nabízí?

Marketing OB ART probíhá jednak skrze prezentace a přednášky o bráně (např. na knihovnických akcích různého druhu, jako jsou Knihovny současnosti, Seminář muzejních knihoven a galerií atd.). Dále se využívají elektronické konference pro informace o novinkách a tvorba propagačních materiálů (bločky, záložky, kalendáře atd.). Každá členská knihovna také na svých stránkách poskytuje odkaz na oborovou bránu a v rámci své činnosti ji propaguje.

2) Získáváte přímou zpětnou vazbu od uživatelů, případně členských organizací a spolupracovníků?

Zpětná vazba je získávána několika způsoby. Probíhá jednak osobně, a to na pravidelných schůzích, kde se řeší mj. provozní náležitosti, jaké jsou problémy, co je třeba udělat, kam bránu posunout atd. Tyto schůze se konají jednou za čtvrt roku či častěji podle potřeby. Dále je pro zpětnou vazbu používána sdílená elektronická konference. Připomínky uživatelů jsou získávány z přímých kontaktů, pokud se uživatelé ozvou ohledně brány některé z institucí. Ohlasy jsou víceméně pozitivní a v tuto chvíli se řeší. Nejčastější připomínky se týkají např. přístupu, služeb, uživatelské přívětivosti, provozu či vzhledu katalogu.

III. Současný stav

1) Jaká je situace oborové brány v současné době (její provoz, organizace, technická řešení, finanční zajištění atd.)? Jaké nejaktuálnější verze vyhledávače, SFX a Plone jsou v současné době v provozu?

Stávající organizace OB ART je taková, že koordinátorem je knihovna ZČM v Plzni a z projektu se chystá vystoupit knihovna VŠUP. Finanční zajištění probíhá tak, že jedna část financí pochází z programu VISK 8 a na druhé části se stejným dílem podílejí členské instituce.

Paralelní vyhledávání (MetaLib) a redakční systém Plone již nebudou používány, viz následující otázka.

Hlavní funkcí brány je v tuto chvíli poskytnout katalogy členských knihoven a fungovat jako jejich souborný katalog. Portál brány je v tuto chvíli ryze informační. Cílem je, aby uživatel dostal komplexní informaci, tudíž kromě funkce souborného katalogu a vyhledávání přes centrální index budou prohledávané i informační celky (sekce).

2) Jaké nejvýznamnější změny v současné době proběhly/probíhají?

Nejvýznamnější změnou v tuto chvíli je přechod na nový portál dne 9. 6. 2016 na adrese artlib.eu, který bude od základu proměněn. Technologické změny viz předchozí otázka. Paralelní vyhledávání (MetaLib) bude nahrazeno centrálním indexem, zrušen bude redakční systém a rovněž dojde ke změně ve zdrojích – pro vyhledávání budou dostupné pouze katalogy členských knihoven (na rozdíl od původního portálu, který umožňoval vyhledávání i v jiných zdrojích, např. zahraničních). Brána přejde na centrální index, což je rychlejší, výkonnější a vhodnější pro soudobé technologie. Technologicky bude brána založena na SQL databázi a index na technologii knihovny Lucene s tím, že vyhledávání bude uzpůsobeno individuálně pro potřeby brány. Zachováno zůstane fasetové vyhledávání s možností výběru více kritérií pro třídění výsledků. Software brány bude zajišťovat firma KP-SYS s katalogem Portaro. Technologie SFX zůstane zachována.

V provozovaném indexu budou stažena data z katalogů spolupracujících knihoven, které se budou pravidelně doplňovat na základě různých nastavených intervalů (např. u větších knihoven se nové záznamy stahují denně). Sklizeny nebudou pouze indexy, ale data jako taková. Údaje o exemplářích se přímo sklízet nebudou, jelikož u každého záznamu bude k dispozici odkaz na konkrétní katalog, kde si uživatel bude moci dohledat konkrétní informace o exemplářích.

V případě, že je knihovní systém dané instituce kompatibilní se systémem brány, tak bude zobrazena informace o dostupnosti (systém se při vyhledávání dotazu ihned zeptá, zda je titul v katalogu veden jako dostupný, nebo ne, a údaj zobrazí v souborném katalogu). U nekompatibilního systému dojde pouze ke stažení dat a údaj o dostupnosti se přímo zobrazovat nebude. Uživatel se na něj však dostane pomocí prokliknutí, které ho přesměruje do konkrétního katalogu instituce, kde se aktuální dostupnost exempláře dozví.

3) Jsou zpřístupněny virtuální sbírky muzeí a galerií?

Virtuální sbírky v současné době zpřístupněny nejsou, jelikož žádná členská instituce takovou kolekci nemá. Zpřístupnění sbírek v tuto chvíli také není předmětem funkce portálu a ani z externích institucí kolekce zpřístupněny nejsou.

4) Probíhá akvizice nových zdrojů?

V současné době má brána jako zdroje katalogy členských knihoven s tím, že když se se domluví spolupráce další instituce, zapojí se i její katalog. Uvažujeme o vytvoření kategorie spolupracujících knihoven, které by poskytly bráně pouze svůj katalog, ale nebyly

by smluvně členy projektu, tj. neměly by smlouvu a nepodílely by se na provozu brány. O zahraničních zdrojích se neuvažuje.

5) Plánujete rozšíření jazykových verzí portálu?

Kromě anglické a německé verze portálu se další jazykové varianty nepřipravují. Možné bylo zapnutí francouzštiny, což však bylo zhodnoceno jako nepotřebné. Technicky jsou další jazykové verze možné, ale není to v současném zájmu koordinátorů a členů projektu. Neprobíhá rovněž překlad samotných příspěvků v informačních sekcích, ty jsou k dispozici pouze v češtině.

6) Jaká je návštěvnost brány v průběhu posledních let?

Viz statistiky návštěvnosti.

7) Jedním z cílů projektu bylo vytvořit kompaktní společný tezaurus. Jak probíhá plnění tohoto cíle?

Kompaktní společný tezaurus sice byl jedním z cílů, ale bylo od něj upuštěno. Technicky je možné rejstřík editovat, ale provozováno to v tuto chvíli není. Heslář se nyní vytváří automaticky, tj. jaké autority se sklídí, takové se uloží automaticky do databáze. Od vytvoření kompaktního tezauru bylo ustoupeno i z toho důvodu, že tento cíl je jednak neužitečný a také nereálný z provozních důvodů, jelikož by to byla další pracovní zátěž pro pracovníky členských knihoven.

8) Na jaké konflikty anebo bariéry při provozování brány obecně narážíte?

Narážíme především na konflikty při provozu, mezi spolupracovníky konflikty nebyly.

9) V roce 2016 se od projektu chystá odstoupit knihovna VŠUP. Jedná se ojedinělý případ, nebo se z projektu chystá nebo chystala odstoupit ještě jiná členská instituce?

Kromě knihovny VŠUP se jiná instituce odstoupit nechystala, ani v dohledné době nechystá. Ze smlouvy má však každá instituce právo vystoupit.

IV. Plánované cíle

1) Jakých krátkodobých či dlouhodobých cílů ohledně brány chcete dosáhnout?

Hlavním cílem je udržet bránu v provozu. Jsme přesvědčeni, že má brána význam a má své uživatele a její existence je oprávněná. Naším cílem je také navázat spolupráci s dalšími institucemi (smluvně či pouze poskytnutím katalogu), které by mohly přispět

obsahem svých fondů. Chceme vycházet vstříc uživatelům ohledně služeb, tudíž naším cílem je také spokojenost uživatele a poskytnutí nadstavbových informací.

V plánu je např. umožnění identifikace uživatele přes MojeID či vylepšování a rozšiřování možností brány, což se ovšem obtížně plánuje (odvíjí se to i od technického pokroku, ohlasu uživatelů atd.).

2) Začlenění se brána ART do Centrálního portálu knihoven?

Brána ART se do CPK začleňovat nebude, ale bude na ni z jejího portálu odkazováno jako na související (podobný) projekt.

3) Uvažujete o rozšíření služeb oborové brány ART (články, zprávy z oblasti umění apod.)?

Rozšiřování služeb tímto směrem se neplánuje. Na portálu jsou vypisovány akce, konference, semináře z oblasti umění a dalších, ale ne nic jako zprávy nebo články, což už je publicistická činnost, kterou si neklademe jako cíl. Naším cílem je hlavně informační činnost, což brána ART splňuje.

Příloha č. 3: Kompletní rozpis zdrojů oborové brány ART v rámci původního portálu na adrese art.jib.cz

- 1) Art Full Text (EBSCO/Wilson)
- 2) Bibliobáze VVP AVU
- 3) BIBSYS – souborný katalog
- 4) EBSCO – Academic Search Complete
- 5) Europeana – The cultural collections of Europe
- 6) Gallica
- 7) GBV – Gemeinsamer Verbundkatalog (GVK)
- 8) IDS Basel/Bern
- 9) IDS NEBIS
- 10) Knihovna Akademie výtvarných umění v Praze – katalog
- 11) Knihovna Galerie výtvarného umění v Ostravě – katalog
- 12) Knihovna Moravské galerie v Brně – katalog
- 13) Knihovna Národní galerie – katalog
- 14) Knihovna Národního technického muzea – katalog
- 15) Knihovna Uměleckoprůmyslového muzea v Praze – katalog
- 16) Knihovna Vysoké školy uměleckoprůmyslového v Praze – katalog
- 17) Knihovna Západočeského muzea – katalog
- 18) Library of Congress Online Catalog
- 19) Manuscriptorium (NK ČR, Albertina icome Praha)
- 20) Moravská zemská knihovna – katalog historických fondů (MZK03)
- 21) Muzeum umění Olomouc – katalog
- 22) Národní filmový archiv, Knihovna – katalog dokumentů
- 23) Národní knihovna ČR – Báze starých tisků a map (STT)
- 24) Národní knihovna ČR – Články v českých novinách, časopisech a sbornících od 1991 (ANL)
- 25) Národní technická knihovna – katalog
- 26) OLIS – souborný katalog Oxfordské univerzity
- 27) Primo Central (Ex Libris)
- 28) Slovenská národná galéria Bratislava
- 29) Slovenské centrum dizajnu
- 30) Souborný katalog Akademie věd České republiky

- 31) Souborný katalog České republiky – monografie (knihy a speciální dokumenty)
- 32) Univerzita Karlova – centrální katalog
- 33) Zeitschriftendatenbank (ZDB) [BARTOŠOVÁ, 2016]

Příloha č. 4: Scénář uživatelského testování portálu oborové brány ART

[V prohlížeči otevřít neutrální stránku, např. Google]

Dobrý den, _____. Jmenuji se Anna Rýznarová a budu Vás provázet dnešním sezením. Předtím, než začneme, mám pro Vás několik informací, které Vám přečtu, abych se ujistila, že na nic nezapomenu.

Pravděpodobně už máte dobrou představu o tom, proč jsem si Vás pozvala, ale nechte mě to ještě stručně shrnout. Žádám Vás o vyzkoušení webové stránky, abych věděla, jak funguje z pohledu uživatele cílové skupiny, na základě čehož vypracuji případovou studii vyhledávání pro mou bakalářskou práci.

První věcí, kterou bych chtěla ujasnit, je to, že netestuji Vás, ale web. Nemůžete tedy provést nic špatně. Vlastně je to dnes jedna z mála situací, kdy se nemusíte obávat toho, že byste udělala chybu.

Poprosím Vás, abyste v průběhu testování webu co nejvíce přemýšlela nahlas: abyste řekla, na co se díváte, co se pokoušíte udělat a na co myslíte. To mi velmi pomůže. Nebojte se říct upřímnou reakci, je to přesně to, co potřebuji slyšet.

Pokud budete mít průběžně jakékoli dotazy, jednoduše se ptejte. Možná je nebudu moci hned odpovědět, neboť se zajímám o to, co lidé udělají, když nemají po ruce někoho, kdo jim pomůže. Ale jestliže budete mít dotazy i poté, co skončíme, pokusím se je ráda zodpovědět. A jestliže si budete chtít kdykoliv udělat pauzu, jen mi dejte vědět.

S Vaším svolením budu nahrávat to, co se bude dít na obrazovce a v rámci naší konverzace (na počítači a na diktafonu). Nahrávku použiji pouze k tomu, aby mi pomohla si ujasnit, jak se Vám s webem pracovalo.

Pokud mohu, ráda bych Vás požádala o podepsání jednoduchého formuláře, v němž mi dáváte k nahrávání svolení.

[Podat formulář se svolením k nahrávání a pero.]

[Zatímco bude podepisovat, zapnout nahrávání obrazovky.]

Máte nyní nějaké dotazy?

Dobře. Ještě než se podíváme na web, ráda bych Vám položila pár rychlých otázek.

Nejdříve, čím se živíte? Co děláte celý den?

A teď bych ráda věděla, kolik hodin týdně asi tak doma a v práci strávíte používáním Internetu, čímž mám na mysli procházení webových stránek a e-mailů?

A jak byste hrubě odhadla rozdělení tohoto času mezi e-mail a procházení webových stránek?

Jaké typy stránek si nejčastěji prohlížíte, když surfujete na Internetu?

Máte nějakou oblíbenou webovou stránku?

Dobře, skvělé. Otázek už bylo myslím dost, takže můžeme začít.

[Načíst domovskou stránku OB ART]

Nejdříve Vás požádám, abyste se podívala na tuto stránku a řekla mi, co z ní vyvozujete: co Vás o ní napadlo, či stránky si myslíte, že to jsou, co na nich můžete provádět a k čemu slouží. Jen se prostě porozhlédněte a trochu u toho povídejte.

Jestliže budete chtít, můžete se posunout stránkou dolů, ale na nic zatím neklepejte.

[Nechat účastníci dívat maximálně tři až čtyři minuty]

Díky. Nyní Vás požádám, abyste se pokusila provést určité úkoly. Úkol vždy nejdříve nahlas přečtu a pak Vám dám vytištěnou kopii.

A opět připomenu, že mi velmi pomůže, pokud budete v průběhu provádění úkolu nahlas mluvit o všem, co Vás zrovna napadne.

[Podat účastníci první úkol a nahlas jej přečíst.]

[Nechat účastníci pokračovat, dokud nebudu mít pocit, že mi to nic nepřináší, nebo účastnice nezačne být frustrovaná]

[Totéž opakovat u každého úkolu, nebo dokud nevyprší čas]

Děkuji, velmi jste mi pomohla.

Teď, když jsme skončili, chcete se mě ještě na něco zeptat?

[Zastavit nahrávání obrazovky a diktafon na mobilu a uložit soubory]

[Vyprovodit účastníci a poděkovat jí]

Příloha č. 5: Scénář úloh pro uživatelské testování portálu oborové brány ART

Úkol 1:

Jste profesorkou v oboru teorie umění na uměnovědné vysoké škole a potřebujete si sehnat literaturu k tématu barokního umění. Najděte tři tituly v anglickém jazyce a tři v českém jazyce, které jsou dostupné v nějaké knihovně v Praze. Jednu z knih si otevřete a zjistěte, co udělat pro to, abyste si ji mohla zapůjčit.

Úkol 2:

Pracujete v módním oboru a potřebujete vyhledat informace o módní návrhářce Blance Matragi. Vyhledejte v portálu dvě knihy o této návrhářce a podívejte se, zda můžete přes portál zjistit v jakých dalších internetových zdrojích je kniha dostupná a zda se dostanete k plnému textu online. Přes portál si rovněž uložte citaci každé z knih do souboru na plochu.

Úkol 3:

Jste uměleckým kritikem a chcete se dozvědět o aktuálních výstavách konaných v Národní galerii v Praze. Najděte přes portál, zda a jaké výstavy jsou aktuálně v této instituci pořádány.

Úkol 4:

Jste pracovnící malé galerie a chcete, aby v portálu informovali o výstavě, která je ve vaší galerii právě pořádána. Najděte, jak přes portál poslat zprávu, aby byla informace o akci zveřejněna.